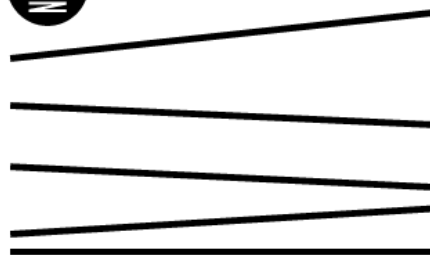

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Commentatio de legibus quæ jus Islandicum
hodiernum efficiant, deque emendationibus
nonnullis quas hæ leges desiderare videantur.

Udgivet år og sted | Publication time and place: Havnæ : P. D. Kiöppingii, 1819

Fysiske størrelse | Physical extent:

viii, 189 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

9. - 219. - 80

Det Kgl. Bibliotek

130025477201

COMMENTATIO

DE

LEGIBUS, QUÆ JUS ISLANDICUM HO-
DIERNUM EFFICIENT, DEQUE EMEN-
TATIONIBUS NONNULLIS, QVAS HÆ
LEGES DESIDERARE VIDEANTUR.

QVAM

PRO SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS
RITE OBTINENDIS CONSULTISSIMÆ FACULTATI
JURIDICÆ HAVNIENSI

SUBJICIT

MAGNUS STEPHENSEN

REGI A CONSILIIS CONFERENTIARUM & JUSTITIA-
RIUS TRIBUNALIS ISLANDIÆ SUPERIORIS P. P.

HAVNIÆ MDCCCXIX.

Typis P. D. KIÖPPINGII.

Lat.

Commentationem hanc inauguralem, quæ peni-
tiore legum Islandicarum cognitione et iudicii
acumine se commendat, plurimumque lucis materiæ
pertractandæ affundit, Ordo Jurisconsultorum Uni-
versitatis Regiæ Havniensis dignissimam judicat,
quæ summos in utroque jure honores docto et de
litteris Islandiæ optime merito auctori acquirat.
Ob distantem vero ipsius, gravissimo munere in
longinquâ provincia fungentis, habitationem, Au-
gustissimi Regis gratia id auctori concessit, ut a
publica eruditi speciminis defensione, alioquin
ritu solito instituenda, immunis fieret.

M. H. Bornemann

Decan. Facult. Jurid.

Vita auctoris.

Natus sum ego Magnus Stephanus in Islandia Leiræ, prædio in toparchia Borgfiordensi sito, die 27mo mensis Decembris An. 1762. Parentes defunctos lugeo, patrem Olavum Stephanium, qui per 40 annos præfecti & diocetæ munere in patria fungebatur; matrem Sigridam Magnæam, præfecti Magni Gislauii filiam: par coniugum, ut præstantissimum, ita antiquitate generis in patria clarissimum. Hi summa cum diligentia me a primis inde cunis educarunt, idque tanta sollertia, ut me Anno 1779 e schola Schalholtina dimissum, docti & celebris episcopi Johannis Finnæi privatæ institutioni commendarent, qua cum per biennium usus essem, An. 1781 Havniam me contuli, eodemque & sequenti anno 1782 examina propædeutica, cum unanima doctorum quin insigni quorundam laude absolvi, & eodem anno collegio regio camerali ut voluntarius adscriptus sum, studio simul jurisprudentiæ operam navans. His studiis intentus sub finem mensis Septembris anni 1783 regium iussum accepi, ut patriam reviserem

quam anno superiore immanis eruptio montis ignivomi Skaptáriökull dicti, afflixerat; in mandatis eratut hujus mali effectus & seqvelas explorarem & describerem. Huic negotio expediendo me commendaverat vir perillustis Johannes Erius Regi a Consiliis Conferentiarum, cuius in me animum adverterant studia & opera quam in physicis simul atque mathematicis collocaveram. Regio mandato, mihi clementissime iniuncto summa qua potui cura in Islandia perfunctus, Havniam redii anno 1784 & Collegio Regio Camerali accuratam hac de re descriptionem submisi. Ita, regio jussu, publice prodiit An. 1785 danico sermone *Descriptio de eruptione montis ignivomi Skaptáriökullis*, post germanico sermone donata a libero Barone de Eggers in philosophica descriptione præsentis Islandiæ status (*Philosophische Schilderung der gegenwärtigen Verfassung von Island*) et anglico in itineralio Hookeri (*Hookers Tour in Iceland* 1809). Interea An. 1784 scriba collegii Camerarii constitutus sum, sed promulgato decreto regio quodscholam Skalholtinam & sedem episcopalem Reikviciam transferri iussit, denuo regium mandatum accepi, ut, publicis auctoritatibus munitus, in Islandiam redirem, sedis & scholæ cathedralis rationes & inventaria tradita acci-

perem, istaqve unacum prædiis istuc pertinentibus, auctione constituta, pecuniis mutarem. Hoc negotio peracto Havniam reversus, redditibus rationibus, per Collegium Regium camerale clementissimam Regis approbationem consecutus sum, iam denique studiis absolutis, examen juridicum An. 1788 cum laude sustinui. Eodem anno pro nomophylace borealem & occidentalem Islandiæ præfecturam administravi, & tum ut & annis 1789 — 90 ex mandato regio totam obivi australem præfecturam, ut quæ nondum venierant sedis & scholæ cathedralis bona venderem. Anno 1789 Collega adscriptus sum Regiæ societati litterarum Norvegicarum; Eodem Anno die 18 Aug. Nomophylax istius præfecturæ constitutus sum; annis 1793—95 simul Qvæstoris provincialis constituti in Islandia munus ita obiui ut regiam approbationem obtinerem. Anno 1795 Societatem popularis cognitionis promovendæ institui, eiqve rector & præses ad hunc diem præfui. Anno 1799 Havniam profectus, selectorum virorum collegio, quod res scholasticas & jura islandica compararet, adscriptus sum ex cujus auctoritate utræque dioeceses & scholæ in unum conjungebantur & Tribunal Islandiæ superius instituebatur, cuius judex primarius (Justitiarius) die Jan. 1800 creatus & regi a Consiliis justi-

tiæ constitutus sum; tum quoque collega
correspondens Societati litterarum
scandinavicarum adscriptus sum. Anno
1807 Havniam iterum petens, statum Islandiæ
adcuratius describere conatus sum in libro qui
inscribitur; *Islandia in seculo 18vo* ed.
1808. Hoc anno, Regis augustissimi gratia,
Regi à Consiliis status designatus sum, præ-
sesque constitutus Tribunalis criminalis supe-
rioris, quod tunc in Islandia instituebatur &
ad 3ium diem Maii 1816 vixit. Eodem quo-
que anno Societates Regiæ rei veterinariæ &
rusticæ me collegam Correspondentem elege-
runt, cum illi tractatum obtulissem de ani-
malibus Islandiæ domesticis, eqvis,
pecudibus, vaccis, qui ejusdem Societatis
scriptioni insertus est Vol. 1mo 1808; huic
alium de fucis edulibus inprimis al-
ga saccarifera (fuco palmato), qui
tum in actis societatis reperitur, tum separatim
in forma 4ta, pictis iconibus illustrata; eodem
anno editus eo consilio, ut in Norvegia distri-
bueretur. Eodem quoque anno tractatum
danice & islandice confeci, cui titulus: *Hug-
vekía til Islands gödu inn búna* (o:
adhortatio ad bonos Islandiæ incolas) qui trac-
tatus regio sumtu typis exaratus et gratis in
Islandia distributus est. Anno 1809, patriæ
redditus sedatis turbis Jörgensenianis, mu-

nere dioecetæ & australis Islandiæ præfecti ad
idos usque Julii 1810 ita functus sum, ut quæ
in hoc munere gessi, Collegia regia quæ ha-
rum rerum curam habent, singula adproba-
rent. Dum in hoc munere versatus fui, auc-
toritate regia die 21mo Julii 1808 mihi data,
Præscripta in usum Reppagogorum sermone
islandico conscripsi et Anno 1812 copioso
commentario illustravi, & præterea librum in
usum Transactorum Islandiæ. Anno 1815
ultima vice Havniam profectus, titulo Consi-
liarii Conferentiarum a Rege augustissimo gra-
tiosissime donatus sum.

Anno 1788 conjugem dilectissimam Gud-
runam Schevingiam Toparchæ Vigfusi Schevin-
gii filiam in matrimonium duxi, e qua tres
sustuli liberos quorum duo sunt superstites.

Intentior librorum & lectionis amor, nec-
non aliquid curæ histributum, ardens studium
popularem cognitionem in Islandia promó-
vendi, iniquam eorum sortem pro virili suble-
vandi, abusus & arbitraria quævis abrogandi,
hoc, inquam, studium maturam ætatem mihi
maxima ex parte occupavit, & porro occupabit,
quamdiu per valetudinem & sortem licebit.
Hic finis est complurium quæ elaboravi scrip-
torum, quorum recensensus in Wormii Lexico,
maximam partem exstat et præterea in Mac-
kenzii itinerario pag. 325, nempe;

Tractatus de meteoris, insertus scriptorum Societatis litter: isl. Vol. 3tio 1783 in 8vo.

Oratio & carmen funebre in memoriam celebris Episcopi Dni Johannis Finnæi habita, 1796 in 8vo.

Laudatio in eundem, habita 1797 in 8vo sermone islandico.

Vinagledi i. e. oblectamentum amicorum, continens varia poetica atqve prosaica, argumenti partim historici & moralis, partim ex historia naturali, physicis & astronomicis petiti, lingua islandica 1797 in 8vo.

Minnisverd tidindi i. e. res me morabiles, complexus historiæ ab anno 1793 ad annum 1801 incl. 5 Vol. in 8vo sermone islandico.

Gamanog Alvara i. e. iocosa & seria; partim poesi, partim prosa, argumenti moralis theologici, vel ex medicina aut literis elegantioribus desumta, partim origine vernacula, partim cum delectu translata, pars prior 1798, & posterior 1818, in 8vo, sermone islandico. Priori libello tres tractatus juridicos a me confectos inserui.

a. Num justum est aut utile in Islandia omnia demortuorum bona relicta quæ hæredes sui juris inter se non partiuntur, aut indivisa adeunt, auctione dividere? pag. 12—35.

b. De effectu legum, quæ de mendicis &

inquivilinis agunt, de foeneratione & qvæstu mangonico, pag. 53—69.

e. De populi tributis & operibus lege impositis; item de mulctis pecuniariis, pag. 113—161.

Defensio pro læso Islandiæ magistratu 1798 in 8vo.

Collectio edictorum & rescriptorum &c. pro Islandia edictorum ab Anno 1800 cum gravissimis superiorum temporum edictis, islandico sermone donata, curante Tribunali superiori.

Oratio habita cum hoc tribunal primum institueretur An. 1801 in 8vo, lingua islandica.

Memoria seculi decimi octavi, islandice, 1806 8vo.

Islandia in seculo 18vo (idem liber, similis quidem passim argumenti, diversa autem forma & tractatione) danice 1808 in 8vo cum tribus tabulis.

Præscripta in usum Reppagogorum (*Instrux for Repstyrere*) islandico sermone conscripta, 1809 in 8vo, in danicum conversa & eodem anno ad Collegium Qvæstorum relata.

Handbök fyrir hvörn mann (Enchiridion popolare.) islandice conscriptam, continet Commentarium in librum proxime allatum, 1812 in 8vo.

Libellus in usum Transactorum Islandiæ, islandice, scriniis adhuc premitur, prelo maturus.

Pro summis in jure honoribus Dissertationem Censoribus consultissimis probatam scripti, cui Titulus: Commentatio de legibus quæ jussu Islandicum hodiernum efficiant, deque emendationibus nonnullis, quas hæc leges desiderare videantur.

E r r a t a:

Pag. 34 not. **	lege:	pag. 32—33
— 39 l. 3	—	foemina.
— 48 l. 4	—	pag. 33.
— 52 l. 16	—	exeniti.
— 52 l. 17	—	intendebatur.
— 54 l. 21	—	pag. 29.
— 71 l. 22	—	annumerat.
— 71 l. 24	—	publicatione
— 80 l. 23	—	mikals
— 95 l. 1	—	suppellectilia.
— 115 l. 14	—	existimamus.
— 137 l. 15	—	pag. 34—35.
— 144 l. 14	—	Landl. b.
— 149 l. 11	—	hoc.
— 169 not. l. 8	—	annuum.

§. I.

Leges, quæ hodiernum *Jus* constituent *Islandicum* paucis diligentius discernere, nec non præcipua juris hujus annotare vitia cum animum induxerimus, præviâ utique opus est declaratione, nos ex variis, quas vocabulo *Juris* tribuunt Jurisconsulti significationibus, hæc qualicunque disquisitione illius solummodo rationem esse habitueros, quæ *Complexum* notat legum adhuc vigentium, adeoque vocabulis: "*Jure Islandico*," *Complexum legum Islandiam hodie obligantium*, hic indicamus.

Harum vero præcipua vitia demonstraturi præviam quoque disquisitionem, quænam leges, ut hodiernum *jus* constituentes *Islandicum*, juste censeantur, istamque obligantes

insulam — etsi arduam fatis, nihilo tamen minus necessariam duximus, quâ ratione facilius hujus studii probabitur difficultas et *præcipui defectus* legum Islandicarum, qui sospitalem legislatoris manum requirere videntur, deregentur.

§. 2.

Primo intuitu talem ut supervacaneam quidam forte considerabunt disceptationem, utpote cujus argumentum indubium sit satisque dilucidatum commemoratione legum Islandicam hodie obligantium, quam nobis offerunt evulgata dudum quædam Systemata Juris celeberrimorum quippe doctissimorumque Juris Antecessorum *Kongslewii, Nörregaardii, Hurtigkarlii*, nec non ipsius Islandiæ quondam Nomophylacis *Svenonis Sölvii* *), horumque omnium primi laudatissimi que in jurisprudentia ducis *Andr. Höyeri* **), cujus dogmata hæc de re, neglecta tantummodo fatis stricta eo-

*) Ut *Tyro Juris* 1754 c. 3. et *Jus criminale Islandicum* 1776.

**) *Idea jurisconsulti danici*.

rum censura, nonnulli successorum comprobasse videntur. Quæ tamen, si sollicitè ponderata cum ipsarum legum expressis conferantur imperatis, pius quisque et consideratus jurisconsultus propediem comperiet admodum esse dubia, immo talia, quæ juniorum saltem jurisprudentiæ cultorum facile inducant animum in hæc Magistrorum inconsulte jurare verba, nec non in causis islandicis, jus sæpius dicere juxta normam legum, quarum ipsa præcepta nullum talibus hæc in insula imperant obsequium aut saltem earum concedunt usum.

§. 3.

His ut assertis majorem faciamus fidem, ultro observamus:

I. e. Qvod laudati, caeterum de jurisprudentia optime meriti auctores docuerint*),
 "præter causas de homicidio et furto, etiam alias criminales (exceptis solummodo delictis

A 2

*) Kongslewii Private Ret, 1ste Bd. 1781. pag. 420.
 et Nørregaardii Forelæsn. 1 D. 1784. P. 22.

carnis), de quibus *Codex legum Islandicarum* *Jónsbók* dictus — aut nihil prorsus aut minus circumscripte aliquid statuerit, jussu regii ad *Islandos Rescripti* (dati 19 Febr. 1734) esse dijudicandas, juxta normam *Codicis Norvegici Christiani Vti*, quod etiam de causis valere contendunt civilibus, quatenus hujus codicis præcepta *Islandiæ* satis commoda censeantur.”

Non tamen ullam placuit viris celeberrimis laudare legem adeo confidens probantem dogma, quod idcirco ut illorum privatum solummodo placitum est considerandum de *Codicis Norvegici Islandiæ* satis commodo, ut arbitrantur, usu in causis tam civilibus quam criminalibus. Si vero *Rescriptorum* d. 20 Mart. 1563 et 19 Febr. 1734, hujus præsertim, ut postremæ de usu *Codicis Norvegici Christiani Vti* in *Islandia* legis generalis, ipsa consultaverimus præcepta, eorum genium probe disquisituri, hunc contrarium prorsus innuere reperimus, immo iudicibus in *Islandia* usum *Codicis Norvegici* in causis civilibus et promiscue cum *Islandico Legum Codice* severe interdixisse, jubendo contra: “causas potius

juxta tenorem *pristinorum* in Islandia usitarum legum, *Ordinationum, Recessuum* *), *datarumque Islandis Constitutionum*, quam Codicis Norvegici esse decidendas, cujus tantummodo, *ubi arbitraria ferenda sit sententia, permittitur consultatio.*" Hæc certe eum in finem, ut *arbitrariæ* in causis legibus Islandorum non definitis *sententiæ* nil statuant contrarium principiis juris Norvegici, dum judices hujus analogiæ, quatenus Islandiæ possit accommodari, respectum habere teneantur.

Laudati hujus edicti rationem ipsa cæterogvin profitentur verba magni certe momenti, "quod generalis causa foret ingentis perturbationis, si uterque legum Codex, Islandicus nempe & Norvegicus, promiscue adhiberetur, hic uni, ille alteri ut norma morum, actionum, jurium & obligationum.

Prudens igitur hoc edictum omnes generaliter causas comprehendisse, quatenus ex-

*) *Recessum* Regis Christiani III^{ti} in omnibus causis observare, de quibus leges Islandicæ nihil præceperunt, judiciis in Islandia injunxit Rescript. d. 20 Mart. 1563, in ecclesiasticis vero Ejus nec non Christiani 4^{ti} *Ordinationes*.

pressis non excipiuntur legibus tam civiles, quam criminales, jam erit concludendum, præsertim cum laudatum Rescriptum d. 1734, nullo modo deroget antiquiori d. 2 Mai 1732, expresse jubenti: "*Donec novus legum Islandicarum Codex fuerit concinnatus regiamque nactus approbationem, Islandos eorumque iudices antiquo Islandorum codici legum, earumque emendationibus sive recentioribus huic insulæ datis constitutionibus in omnibus causis subiectissimam præstare observantiam, exceptis duntaxat formulis processualibus Et modo procedendi, de quibus summa præceptorum codicis legum Norvegici interea sit norma;*" cui Rescr. d. 19 Febr. 1734, novum adjecit præceptum: *causas de homicidio Et furto ad tenorem Codicis Norvegici, delicta vero carnis ad normam magnæ sententiæ (Stóridómur appellatæ) regiam nactæ confirmationem Anno 1565, donec novus legum Codex Islandicus, regia munitus approbatione prodiret, in Islandia decidi, cæterum omnes alias, in specie criminales, antiquo jure Et legibus dijudicari.*"

Eandem Legislatoris voluntatem, idemque præceptum nobis, posterisque legem, non disparem promulgavit Rescr. d. 16 Maii 1760. §. 1. jubens, novæ rogationis legum Islandicarum, ceu fundamentum servari Codicem legum *Magni Lagabætirs, Fónsbók dictum*, à cujus principiis non sine urgente necessitate aut vero commodo publico esset declinandum, nec non §. 5, emendationes legum, *Constitutiones, Recessus, Ordinationes, Rescripta regiaque* alia Islandis transmissa *edicta* in hanc referri rogationem. Modum tantum procedendi, ad ductum Norvegici Legum Codicis *Christiani Vti.*, quatenus *insulæ commodo ita consuleretur, conformari jussit* §. 11, cæteroquin §. 6, reliqua sollicita cura et considerate huic Codici attemperari, *modo insulæ et populi naturæ, moribus, usuique recepto convenirent, et in bene concinnum, cum reliquis legibus et consuetudinibus Islandicis congruum, Systema juris possint reduci.*

Constitutiones itaque modo laudatæ, nullum sane concedunt usum Codicis juris Norvegici vel iudicibus vel aliis publicis in Islandia præfectis muneribus, in dijudicandis cau-

sis criminalibus, si homicidii furtique solas, nec non quasdam stupri et criminis falsi species, juxta recentiorum præcepta edictorum (de quibus plura No. VIII. infra §. 20) exceperis. Fallitur ergo beat. *Sveno Sölvius* docens *): "in Islandia receptum esse, ex Rescr. d. 19 Febr. 1734, Codicem sequi Norvegicum in omnibus aliis criminalibus, ubi antiqua lege *Jónsbók* vel nihil cautum, vel non definite satis pro norma judicium reperitur, quam thesin in celeberrimorum juris Antecessorum *Kongslewii & Nörregaardii* Systemata, quamquam minus consulte, traductam esse dolemus.

Valet quidem Codex Legum Norvegicus quoad *formalia processus* in omnibus tam civilibus causis, quam criminalibus, inde vero non sequitur, quod nec ulla cautum est lege, hujus ad normas obligationes jurave civium privata esse decernenda **); in casibus solum-

*) *Jure Criminali.* p. 5.

**) Eandem quoque discimus amplexos esse sententiam illustrissimos Jurisconsultos et confiliarios status Drem. et Equitem auratum A. S.

modo, qv̄i *arbitrariam* requirunt *sententiam*,
circumspecte quidem evolvendum censemus
hunc codicem ejusque præceptorum genium
& principia probe consulenda, at dein explor-
andum, qv̄a demum ratione Islandiæ, ejusque
civium conveniat naturæ, moribus, juris ana-
logiæ, vitæ generi, receptoque ului, anteqvam
ejus in ferenda sententia rationes adoptari li-
ceat decidendi. Fatendum est quoque, mayo-
rem hac veniam vix ulli concedendam esse,
nec iudicibus nec aliis præfectis muneribus,
quorum nonnulli, si vel non unicuique indi-
genarum contigit uberior rerum prudentia,
exiguam adeo produnt veram Islandiæ, hu-
jusque naturæ, incolarum indolis & morum,

Ørsted in ejusdem *Supplemento* ad prælectiones
celeberrimi Nørregaardii 1 B. §. 33, No. 3 &
5, et partim Antecessorem Juris F. Th. Har-
tigkarl, in *Systemate juris privati Danico-Norve-*
gici, T. 1. p. 20 hac de re, doctrinam quorun-
dam antecessorum Academicorum prætereundo
declinantem, quamquam miremur eum adhuc
statuisse librum 2um. *Codicis legum Norvegici Christ.*
5ti. jus islandiæ constituere subsidiarium, de quo
plura infra.

lingvæ, legum, vitæ generis, consuetudinis &c. notitiam, ut prorsus inhabiles sint comperti, juste discernendo, quænam exoticarum legum nostræ bene conveniant insulæ, necne, quod soli censemus Legislatori reservandum, quippe qui præviæ eruditorum disquisitioni talia plerumque committat, antequam in album legum referri jubeat.

Quibus in causis recentiora Regum edicta obligandi vim in Islandia tribuerint nonnullis articulis Codicis Norvegici, suis locis infra explorabimus.

2.º. Justa illa summaque formula juridica: quod "*lex non promulgata, neminem obliget subditorum,*" dum firma inconcussa que viget, ut semper oportet, tamdiu enim consideratur, ceu lex populo ignota, extraneæ instar & alienæ, cujus objectivos æque ignorat fines, ac voluntatem Legislatoris, an et quando & quatenus jubeat illam subditos obligare, provocanda certe est probatio unius cujusque, qui laudatum legis Norvegicæ in Islandia valorem contenderit, quâ perhibeat regium aliquod edictum, tantum huic Codici in Islandia concedens valorem. Tali destitutus

argumento iudex aut publico præfectus muneriri, quo jure contendat Codicem Norvegicum alicujus in Islandia esse valoris, hujus incolas ejus teneri præceptis, nequaquam intelligimus; cum, si vel tale exstiterit edictum, quod plane negamus, necessarium certe fuisset, solemni publicatione, legum codicem, perinde ac alias leges, evulgare coram publicis provinciæ tribunalibus, in legum referri album, eumque genuina propriaque subditis conditum lingua, aut per universos insulæ tractus publice distribui, aut ibidem saltem venalem fuisse, auctoritate editum publica, ne populus, quem obligaverit, ejus observantiam, ut legis ignotæ, obscuræ et neutiqvam illi parabilis, juste recuset.

Regium vero tale edictum unquam exstirisse, Norvegico Codici in Islandia observantiam generaliter imperans, si pauca specialissima suis locis infra commemoranda exceperis Rescripta, unum alterumve juris argumentum respicientia, nequaquam probabitur, neque ulla codicis hujus in nostra insula publica, ceu legis, proclamatio, nec in albo legum coram tribunalibus annotamentum, nec

denique ulla ejus in lingua Islandica editio, publicâ auctoritate *); quæ omnia dum defunt, Islandi Codicem legum Norvegicum, jam præterea ut exteros, non vero hic indigenas obligantem, ceu exoticum jure considerant, cum laudata insuper edita annorum

*) Apparuit quidem Hrappseyæ 1779 privatâ tantum curâ et sumtibus Codicis Norvegici versio, ut audit, *Islandica*, sed, ut mittamus dictionem ejusdem corruptissimam, innumeris ipsa scatet erroribus, quocirca perexiguus illius aut fere nullus erit usus. Ne otio nostro neque indulgentia lectorum eam ultro recensendo abutamur, sufficiat hic solummodo duo hujus rei adferre documenta, desumpta ex libro 5. c. 2, quod tamen majore curâ, utpote operâ *Magni Ketillii* translatum esse censetur, dum reliqua, juris prorsus imperito cuidam juveni scholastico adscribuntur. Secunda tamen et correctior editio versionis, Libr. 5. c. 2. adhuc exhibet 5—2—63, 64, 65 vocabulum *Sædegaard*, islandice versum *Sådgard*, quod tamen denotat *hortum* aut *agrum circumseptum*. Hæc quoque editio convertit *Hovedlod* 5—2—55 in *Eigur* (Dan. *Eiendom*), addita notulâ illustrante, vocabulum *Hovedlod* ibidem plus bonis mobilibus comprehendere.

1732 & 1734 nec non 1760 usum hujus jam dudum illis interdixerint.

§. 4.

Statuunt juris Systemata *Librum 2um Norvegici Codicis Christ. Vti.* ceu *jus Islandiæ subsidiarium jure considerari*, cui *Kongslæwius* addidit: "*maaskee for mere*," his indirecte innuens: hunc fere ut *ordinarium jus Islandiæ ecclesiasticum* esse existimandum, Tanti momenti thesis ut æque ponderosis innitatur argumentis necesse est, quæ tamen prorsus desiderantur; non enim ullam perhibent hujus fautores legem, ne quidem locum legis singulum, illam probaturam, dum laudata duo Rescripta d. 1732 & 1734 talem in genere legis Norvegicæ expresse vetant usum, ideoque ejusdem libri 2di, prout rationes supra No. 2, p. 10 — 12 allatæ idem quoque corroborant.

Librum 2um Codicis Norvegici interdum et quidem justo sapius revera quibusdam in usu fuisse*), nec justum hujus titulum, neque

*) *Sölvii Jus Criminale*, p. 5, ubi quorundam abusus legis Norvegicæ in Islandia auctorem

ralem laudatæ legis idcirco in Islandia valorem, sed damnosum multo magis testantur abusum. Mirum igitur est, celeberrimum *Kongslewium*, etsi usum legis Norvegicæ in Islandia, nemine consulto, ut abusum, maximas ibidem perturbationes parientem condemnaverit, hanc nihilominus legem ceu in genere hac in insula valentem commemorasse *).

Episcopus olim Skaltholtensis Dioeceseos celeberrimus *Dr. Finnus Johannæus* expresse profitetur: "Præfectum Islandiæ *Möllerum* ejusque successores ab anno inde 1688 usum legis Norvegicæ sæpius Islandis obtrusisse, ipsi tamen Reges hanc nunquam illis tulerint legem **). Nomophylax quoque æque celebris *Paulus Vidalinus*, anno 1727 fatis demum functus, illicitam prorsus, Daniæ Norvegiæ & Islandiæ legum permixtionem,

adeo fefellit, ut illustrissimi *Höyeri* Dogmata hac de re suo operi inferere, ut cum legibus Islandiæ congrua et ibidem legitima, non hæsitaverit (cfr. *Höyeri idea Jurisconsf. Dan.* vers. Dan. 1737. p. 48.

*) L. c. p. 237—240.

**) *Hist. Eccl. Isl. T. III, p. 493.*

malorum Islandis inde natorum graviter his incusat *): "Qvot," inquit, "ambages, diverticula & cavillationes nostra in insula fuerint excogitatae, audacem post temeritatem nostratium, Jus Danicum, antiquo nostro, innumeris huic contrarium modis permiscendi, paucis non describetur. Dolendum est sane multorum jura exinde esse violata." Immo antiqua lex nostra, jussu Regum judicibus in omnibus norma, modo religioni aut absoluto regum imperio nil præcipiat contrarium, jam dudum ut obsoleta considerabitur et antiquata."

Tali fati congruam sententiæ alteram hac de re tulere æque memorabilem plures nostratium celeberrimi, juris nempe consultissimus *Johannes Erixi*, Regi a consiliis Conferentiarum, nec non Toparcha *Johannes Arnæus*, censendo: "Judices usu legis Norvegicæ ulla sine venia regum, ipsa jura majestatica violasse, novas scilicet commendando

*) Vide ejusdem *Glossas* in Codicis Legum *Jónsbók* voces obscuras: *Réttari*, *Kóngráðnari*, *Sýslumadr*.

"atque introducendo leges (cfr. Leg. Norv.
 "1—1—1, 2) nullum inter usum novæ ad
 "naturam provinciæ conformatæ, et si extero-
 "rum juris principiis superstructæ legis gene-
 "ralis *) et permixtionem plurium invicem
 "contrariarum discrimen animadvertentes;
 "formulas quoque juris Norvegici processuales
 "lege receptas ansam præterea dedisse præ-
 "fectis Islandiæ ibidem introducendi varia
 "edicta et Rescripta, neutiquam ad hanc per-
 "tinentia insulam, aut illi data, quæ vero fuit
 "æque impossibile servare et exequi **), quæ
 tamen muneris administratio jura majestatica
 non minus offendit ***). Sunt qui tali haud

*) Hocce loquendi modo Auctor certe innuit
 novam Rescripto *Christiani Vti*, d. 14 April.
 1688 præceptam rogationem legum Islandica-
 rum, jam in Islandia fere ignotam.

**) *Arnesens islandske Rettergang*, 1762, p. 22 og 24.

***) Idem certe valere censemus respectu illiciti
 usus adumbratæ perfunctorie rogationis ejus-
 dam legum, sive earum novi codicis Islan-
 dici, ex jussu laudati Rescripti (supra nota *)
 quamquam nec consummatæ, nec unquam
 perlustratæ, nec denique regia munitæ sanc-

abfimilem abufum Libri 2di codicis Norvegici illique fane propinquum aliquatenus excufare conentur Refcripto d. 11 Maii 1708 jubente "Satrapam *Gyldenlöwe* ut normam præfcribere Islandis, Epifcopi *Mag. Theodori Thorlacii* novam rogationem ecclefiafticam *) de officio Sacerdotum fedem parochialem fartam rectamque confervandi, in pofterum probe fervare, quippe quæ fundamentum agnofce-

tionem, quem tamen viri delecti, *Arnas Magnus Paullusque Vidalinus* Ao. 1702 d. 15 Sept. Regi retulerunt inter quosdam judicum Islandorum invaluiſſe. Brevi vero periere talis rogationis exſcripta et unacum his iſta ſpecies abufus juſtitie.

*) Reſcripta duo d. 14 Apr. 1688 diſquiſitionem Epifcopis et Nomophylacibus Islandie mandavere cum Præpoſitorum peritiſſimis, "utrum codex legum Islandicus, quatenus res reſpiceret ecclefiaſticas, ad tenorem codicis Norvegici commode poſſit conformari, ita tamen, ut ubinam Norvegici præcepta inſulæ minus confulere viderentur commodis, nova legum rogatio non ad hæc, ſed potius mores et conſuetudines Islandorum eſſet aptanda, cum abſoluto tamen congruenter regis imperio.

ret antiquius Satrapæ *Brostrupii* de *Gedde* hac de re *decretum* Anno 1596." Laudatum vero Rescriptum nullum Codicis Legum Norvegici in Islandia valoris habuisse respectum, sed decretum *Brostrupii* d. 1596 *) solummodo confirmasse, nemo non videt. Hoc enim statuit Pastores, sedes officiorum unacum eo pertinentibus, ut par est, factas servare easque reficere et colere negligentes, si ipsorum magistratus hujus rei bis terve eos frustra admonuerit, ab officio esse removendos, quod ipsum decretum occasione præceptæ rogationis de re ecclesiastica parum immutatum suæ inseruit consultationi *Mag. Thorlacius*. Hunc igitur articulum rogationis legis ecclesiasticæ, utpote congruum cum Satrapæ decreto, non vero admodum diversis codicis Norvegici præceptis 2 — 12 — 4, laudatum tantum corroboravit Rescriptum d. 1708, nil vero reliquum rogationis *Thorlacianæ*, quamquam hic *2um novi codicis Islandici librum*, "si modo insulæ nostræ foret conveniens" ad tenorem Norvegici conformandum aliquando

*) *Hist. Eccl. Isl. T. III. p. 38.*

perficeret; nec ullam auctoritatem illi concesserunt recentiora Regum Rescripta d. 1732, 1734 et 1760; Rogationem istam perexiguum quoque in genere nactam fuisse assensum alibi memoriæ prodidimus *); Quatuor enim recentiora edicta d. 29 Maii & 29 Jun. 1719, 12 Maii 1723 & 23 Maii 1728 Episcopis et Nomophylacibus denuo injunxerunt novam rogationem Libri 2di de Religione et re ecclesiastica concinnare, immo, primum horum prorsus ignorat, *utrum talis alicujus ex jussu Rescripti d. 1688 formandæ usque inde factum sit periculum **).*

His itaque rationibus sufficienter evictum arbitramur, nullum dari edictum regium usum codicis legum Norvegici in Islandia aut in caufis civilibus aut criminalibus vel seiscens, vel saltem concedens, quamquam leges Islandicæ nihil expresse aut non satis distincte de talibus præceperint, si modo perpauca, ut supra monuimus, singularis tantum argumenti exceperimus causas. Librum porro 2um Nor-

B 2

*) *Island i det attende Aarhundrede* 1808, p. 408-10.

**) *M. Ketilsens Samling af Forr. T. III. p. 366-67.*

vegici codicis, nec magis de jure five ex generalibus juris principiis, five in specie præceptis Rescr. d. 11 Maii 1708, ut *jus subsidiarium Islandiæ*, aut pro placito celeberrimi *Kongslæwii* (*maaskee for mere*), ut *jus ecclesiasticum* insulæ posse considerari, recentiora tamen si edicta d. 2 Maii 1732 & 19 Febr. 1734 expressis verbis acuto cuique disceptatori quævis dubia omnemque scrupulum non evulserint.

Cæterum indicem legum, hodie, ut tradunt, in Islandia prævalentium, quem typis vulgata exhibent systemata juris, nonnullas admittere posse mutationes, si vel varia evulgariorum respexeris data temporis, in sequentibus apta satis dabitur monendi occasio.

§. 5.

Compluria igitur Systemata juris, si non indubium aut integrum satis elenchum dederint legum Islandiam hodie obligantium, si quoque usus harum practicus ibidem sæpius perexigua subnitatur auctoritate, thema nostrum, *quænam leges hodiernum jus constituent islandicum &c.* facile concedi speramus, gravioribus sane juris problematibus esse an-

numerandum. Hujus enim recta resolutio docebit, quibusnam congruenter legibus unusquisque Islandorum et in specie Judices, alique publicis præfecti muneribus vivere officiaque gerere teneantur, quasque in poenis irrogandis jure sequantur leges, deo, Regi & patriæ rationem munerum curæ reddituri. Unusquisque horum præterea, sine recta et completa hujus rei notitia, magno semper versatur periculo, sive jura majestatica violandi, absque veniâ imperantis et propria auctoritate introducendo exercendoque leges Islandiam non obligantes, sive hoc ipso jura civium. Multorum igitur quæstionis hujus recta resolutio magni certe interest, cum publica, antequam munera auspicantur vel Islandicis præficiuntur tribunalibus, hucusque sufficiens in jure speciatim Islandico desideretur institutio, quare insulæ nostræ juvenus academica hujus juris parum perita, in patriam sæpius revertitur. Ipsa quoque vulgata Systemata doctrinam de jure Islandico prope modum omnino prætermittunt, nec amplius quid de Norvegico, ceu regni jam exotici, docebitur jure, nec quidquam reperietur juris

Danici alicujus in Islandia auctoritatis, neque multum huic provinciæ conveniens, simodo formalia processus, quatenus cum Norvegico congruunt, præceptaque utriusque de homicidio, furto, causis cambialibus et perpauca alia exceperis. Judex igitur quisquis Islandiæ five magistratus, officii muneris erga Regem et patriam pie satisfactorius, etiam post edita publica specimina laudabilis notitiæ juris naturæ, Danici, gentium et romano-germanici &c., anceps diu hæerere cogitur et consilii expers quo se convertat anqvisturus legem, quoniam justo utatur titulo ad lites indubia auctoritate dirimendas; cujusve ex præscripto omnes obvias decimat aut dirigat causas. Quæ cum ita se habeant, urgente satis necessitate eo se brevi redactum sentit, ut novum difficileque studium juris Islandici, omnibus quamquam idoneis destitutus adminiculis, proprio Marte iterum inchoare teneatur.

Exploraturus itaque prævie, quænam huc spectent leges et quænam hic adhuc valeant, omnes indefesso labore attentaque cura perlustrare leges, edicta, rescripta, decreta, responsa huic insulæ data ab Anno inde 1096

ad nostra usque tempora obligatur. His omnibus cum jure Norvegico & jam post annum 1814 Danico, quatenus recentioribus edictis hoc jus vel illud aliquam hic in specialibus argumentis nactum fuerit auctoritatem, probe collatis, criticaque adhibita disquisitione, quid adhuc valeat, quid insulæ commodis, quid demum antiquiorum insulæ legum analogiæ conveniat, discernere sui esse agnoscat officii, cavendo simul ne incertis, erroneis et fere inutilibus *juris Islandici* compendiis, veluti *Sölvianis*, neque vagis illegitimi usus practici præjudiciis inconsiderate confidens, cæculus exorbitet.

§. 6.

Critica tali usus Legum Islandicarum censurâ Juris Consultus duobus statim et quidem *præcipuis*, etsi fere accidentalibus, *juris islandici* oblectari cogitur *vitiis*, quorum unum, quod Leges Islandicæ hodie jam pervalentes summa tantummodo difficultate sunt indagandæ et â reliquis discernendæ, cum legum Islandicarum aut integra aut fida collectio vix amplius ulla detur parabilis, quod vitium

legibus jus *Danico-Norvegicum* constituentibus non est commune. Alterum, quod lingua sive dictio legum Islandicarum passim obscura valde et ambigua reperiatur, ingentem sane redolens antiquitatem, nostro igitur ævo solis eruditioribus recte interpretabilis; quod *vitium præcipuis*, et materialibus et formalibus cæteris juris Islandici venit annummerandum. Plura talium, juris nostri et varios defectus, et nostro ævo nostræque insulæ ejusque incolarum indoli, præsentî culturæ & usibus, minus convenientia præcepta, horum antinomialiam, vaga principia, et analogiam difficulter sane aut omnino non conciliandam, et denique justo passim minorem æqvritatem, juxta jam generaliter agnita principia juris, duximus interea hic esse prætereunda, nonnulla tamen suo loco adferenda specimina, *realia hæc vitia* uberius probabunt, illustratis prævie duobus nuper allatis, quæ magna ex parte accidentalialia videntur.

§. 7.

Difficultatem leges indagandi, discernendique quæ *jus* conficiant Islandicum, in

altera æque inevitabili consistere monuimus, quæ simul plurimis comperitur impossibilitati fere contermina, completam nimirum sive integram et fide publica dignam, ne quidem indigestam collectionem, sive pandectas legum Islandicarum, jam vix aut ne vix amplius parabilem, acqvirendi. Si vel perpauci & fere singulares Juris Consultorum molesto satis et longo labore, magnisque sumtibus corpus tale juris aliquatenus integrum demum comparaverint, exemplorum tamen nulla ratione probari potest fides, instar authenticæ, nec consequenter legum auctoritas. Exstant enim hæc exemplaria solummodo aut privata exarata et collecta cura, aut plurima eadem edita auctoritate aut in ejusmodi versionibus, nec publicis unquam firmata testimoniis, communiter vero manca, admodum discrepantia et vitiosa. Sic verbi gratiâ, exemplar fide dignum *Statuti* sive Constitutionis Episcopi *Gissuri Islevii de modo Decimationis Islandorum* d. 1096 difficillime aut ne vix parabitur ultra, cui tamen in articulis fundamentalibus invariata servare auctoritatem vaga interlapso- rum seculorum principia usque inde vel

hunc in diem. Legimus quidem laudatum *Statutum* particulatim insertum *Historiæ Ecclesiasticæ Islandiæ* Episcopi Drs. Finni Johannæi*), integrum vero editioni juris *Ecclesiastici Thorlaco-Ketilliani*, lati Ao. 1123 c. 28 &c., cujus exemplorum tanta patet discrepantia, ut *Statutum* hoc occupet caput 36tum editionis **), quam debemus operæ Consilarii status et equitis aurati G. J. Thorke lini, cæterum 51 cap. continentem, dum Dr. Finnus Johannæus huic juri tantum 35 capita annumeret.

Fontem quoque suum laudat Dr. Johannæus antiquum hoc jus ecclesiasticum *Thorlaco-Ketillianum*, cui soli hoc *Gisfuri statutum* integrum, nos debere agnoscimus.

Primas enim Islandorum leges a *Bergthoro Rafni* Nomophylace collectas, emendatas literisque mandatas esse Ao. 1117, et Anno dein 1118 promulgatas docent historiæ. Aut vero periit postea magna pars collectionis *Bergthorianæ*, si unicum fere hujus par-

*) Tom. I. p. 118—132.

**) Vulgata 1775.

rem, *Vigslódi* inscriptum exceperis, aut reliqua variis transformata mutationibus in antiquum corpus juris Islandici *Grágás* dictum ita transiere, ut hoc jam contineantur leges *Ulflioto - Bergthorianæ*, nonnihil tamen ad tenorem antiquioris Norvegici Legum Codicis, etiam *Grágás* appellati, accommodata. *Gissuri* vero *Statutum de Decimatione ex Bergthoriana* collectione in laudatum *jus ecclesiasticum*, conscriptum Ao. 1122 et 1123 pro lege universaliter receptum, omnino integrum transmigrasse, cum ipsum *Statutum* authenticum, ejusve nullum fide dignius aut hoc jure antiquius existat exemplum, nos agnoscere fa-remur, idque ut authenticum unacum jure hoc *Thorlaco - Ketilliano* ab universis Islandis denuo pro lege fuisse receptum. Dubitanda igitur tantummodo remanet exemplorum juris hujus ecclesiastici fides, quamquam ejus contenta *juri* postea *ecclesiastico Arnæano* cap. 14 — 15 nonnihil variata et aucta etiam inserta reperiamus *); Recentioris tamen hu-

*) Illustrissimi *Thorkelini* operæ quoque debemus novam Editionem hujus Juris Ecclesiastici.

jus juris exemplorum fides æque dubia videatur.

§. 8.

Proximum ejusdem rei documentorum occupat locum, Codex Legis Islandicæ *Fónsbók* dictus, promulgatus in conventu generali Islandorum et post magnas recusationes ibidem demum receptus Ao. 1281, hosque adhuc magna ex parte lex imprimis obligans.

Codicem hunc lingvâ islandicâ, ceu originali, publicâ nunquam, sed privatâ tantum auctoritate, magnâ licet incuriâ, et perperam editum, diu non amplius venalem aut parabilem fuisse, cum hujus ultima ante 109 annos apparuerit editio Ao. 1709, ejusque versionem danicam infanda fere negligentia publicasse 1763, tunc Studiosum Theologiæ, postea præpositum honorarium *Egillum Thor-*

Havniæ 1777. — Legitur hoc etiam in *annal. Pentoppidani* T. I. p. 1796 latine redditum curâ *Arnæ Magnæi*, sub Titulo: *Fóns Krístinu-réttur*; idem quoque titulus illi conservatur in editione *Thorkelliniana* 1777 introduct, pag. 3 & 4.

helli filium *), non est quod tantopere do-
leamus, quantopere difficultatem propemo-
dum insuperabilem exemplum saltem compa-
randi correctum, integrum et publica omnino
fide dignum, hujus vetustate, æquitate et per
longam 538 annorum seriem auctoritate,
magnâ ex parte adhuc vigentis, ideoque
maxime venerandi Legum Codicis.

Ipsas hujus Codicis editiones Islandicas
ut magnopere vitiosas et variantes graviter
arguit doctissimus *Paulus Vidalinus* **).
Plurima quoque Codicis exempla tam mem-
branacea quam chartacea magnam produnt
discrepantiam, nec ullius indubia facile di-
scernenda est præexcellencia, cum codex au-
thenticus sine dubio aut deperditus sit, aut
vix amplius agnoscendus.

*) Candide hoc demonstravit celeberrimus Epi-
scopus *Dr. Johannes Finneus* annotamentis ad
hanc versionem Havniæ editis 1765, simul as-
serens eam pluribus scatere vitiis quam pagi-
narum numero, qui tamen excedit 500.

*) *Glossis* ejusdem philologicis in obscuras quas-
dam et antiquas voces hujus Codicis,

Exiguam mereri fidem impressum codicem islandicum *Fonæ*, argumento primum probabimus satis authentico, allegando nimirum Constitutionem Regis *Christiani* 4ti Islandiæ transmissam, d. 29 Nov. 1622 ejusque iterata præcepta alterâ d. 10 Dec. 1646 de *legitima oblatione* proximo Consanguineorum *praedia emendi* antequam venduntur extraneis, quo Rex proclamat: "in Codicis Legis *Fónsbók* libro *Odalsbálk* (quo certe ejusdem Legis *Landabrigdabálkur* innuitur) omissum perperam dimidium caput *) de *praediis proximis consanguineis ex Legis præscripto offerendis, antequam venduntur*, desiderari, ideoque severe præcipit §. 1. "antequam ullum vendatur prædium rusticum, hoc primum offerri proximis consanguineis, prout" edixit Rex, *recta jubet lex Islandica laudatumque caput Libri Odelici uberius fertur præcepisse.*" Jam vero nihil tale in nostris reperitur typis vulgatis Codicibus sive proprie de oblatione prædiorum, sive eorum jure retractus, excepto tantum jure minorennis pro-

*) Immo integrum forte,

prium retrahendi fundum, si eo minorenne fuerit abalienatus, nullo habito respectu, utrum fuerit *Odelicus*, nec ne. Rex vero proclamatur: *dimidium* (forte integrum) *Caput de jure retractus gentilitii desiderari*, quod tamen ipsa lex Islandica præceperit."

Celebris quondam antiquarius jurisque consultus *Paullus Vidalinus* glossa ejus in vocem *Odal*, se in unico tantum, quem ipse possedit, codice membranaceo Legis *Jónsbók* longo certe post reformationem tempore exarato, ablatum hoc Caput legisse commemorat, idque in omnibus Codicibus *Arnæ Magnæi*, quorum multi insignem meruere fidem, desiderari; Exemplum igitur hujus ex codice *Vidalini* ipse exaravit; Annotat etiam *Vidalinus* hoc caput folio demum ultimo codicis fuisse additum, ita insignitum: "*hoc caput in Libri codicis Landabrigdab. cap. 7. desideratur.*" Choronomus vero *M. Ketilli* f. id fecit excudi *) pravam satis Codicem quendam Havniensem secutus, postea, ut auguratur, libris Comitum de *Thott* annumeratum, ubi

*) Vide illius *Saml. af Forr. T. 2. p. 341—342.*

etiam folio ultimo, a textu seclufum Legis, prout *Vidalini* id exhibuerit, titulo tamen sic variante: "*caput Odelicum, quod Libri Landabrigdab. 10um est,*" ubi quoque latis commodè erat collocandum, præsertim in Codice, in argumentorum dispositione stric- tum parum curante ordinem systematicum, ut noster *Fónsbók* dictus, quamquam gum vel 6rum caput magis convenienter efficeret.

Hunc fere locum ipsius textus, capitis nempe 8vi Libri *Landabrigdab*, eidem assignat codex membranaceus, qui noster est, insignem præ se ferens antiquitatem & auctori- tatem, in cæteris vero duobus membranaceis, quos jam manu versamus, codicibus, biblio- thecæ doctissimi Adjuncti et Dris. philosoph. *Hallgrimi Schevingii* propriis, prorsus deside- rantur, ex quatuor autem antiquis chartaceis nostris duo tantum illud exhibent, textu quamvis admodum variante, separatim ad calcem adjectum. Authenticæ tamen legis et primitivæ partem textus id confecisse minime dubitandum censemus, cum historia *Arnæ* Episcopi c. 28 ejus rei sufficiens afferat argu- mentum, referens hunc Episcopum inter

alias rationes Codicem *Jónsbók* ut legem agnoscere, reculandi, proprio suorumque nomine, in comitiis generalibus, ubi prima vice 1281 publice promulgaretur, *eidem objecisse præceptum*, ex hoc jam desiderato capite solummodo desumptum: "*Es sá býdur ei frændum land, er selja vill, ad fyrir því megi það kaup rjúfa.*" "Si vendendum non obtulerit venditor fundum consanguineis, emtionem idcirco irritam facere licitum esse." Quicunque igitur codex membranaceus Legis *Jónsbók*, prout noster, hoc desideratum ipsi textui apte insertum exhibet, perpaucas vero aut prorsus nullas ab anno inde 1280 datas emendationes legum sive regias textui intermixtas constitutiones, nec præterea quidquam continet ex cap. 2. libri *Landsleigub.*, more vulgararum legis editionum, neque 24 c. libri *Þjófabálks*, quod danica codicis prava exhibet versio, cum Rex *Haco* id demum Ao. 1314 Islandis legem jussit, statuta *Vilhelmi* Cardinalis d. 1247 solummodo confirmando, verum plurima §§. 9 & 10 enumeranda criteria fide dignioris exemplaris hujus legis, certe

meretur ut reliquis correctior & insignis antiquitatis consideretur.

Suspiciatur quidem *Paulus Vidalinus* majores nostros *caput Odelicnm*, ut audit, ex antiquis statim exemplis Legum Codicis consulto exclusisse, cum jus Odelicum iis fuerit exosum, et tum et pluribus postea seculis *). Qvam *Vidalini* conjecturam, licet non probabilem tantum, verum etiam certam fere reddat laudatum argumentum, ex historia *Arnæ* Episcopi l. c. desumptum **), coram tribunalibus illa tamen nullius censenda est valoris, etiamsi quadamtenus duobus Rescriptis d. 1622 & 1646 confirmata, cum nemo amplius authenticum caput desideratum producere aut ejus æqua fide digna probare queat exempla. Exstant hæc quidem permulta, plurima vero chartacea recentioris et recentissimi ævi curam et incuriam alternatim probantia, perpauca vero membranacea & bonæ auctoritatis. Quis vero fide dignissimum amplius discernet? Præsumum certe secutus est *M. Ketilli* (l. c. p. 19

*) Vide ipsius glossam in *Odal*.

**) Pag. 33—4 supra.

supra), omnino omittens clausulam pacto redemptionis fundorum maximi momenti in omnibus melioris notæ exscriptis adjectam: "*En ef han rýfur eigi suo, þá er fast þad kaup.*" Si quis, nempe, neglecto Capituli hujus præcepto, prædium vendiderit sine oblatione proximis eos proximo consanguineorum, hic intra 12 menses, de tali venditione certior factus, dissentium suum declarare, prædiumque sic illegitime venditum eodem pretio pactoque venditionis redimere tenetur. "*Ni vero ita redimat (3: intra 12 mensium terminum, eodemque pretio & pacto) rata sit prædii emptio.*"

Exempla laudati Capituli de redemptione fundorum, editis hætenus Codicibus Legis *Jónsbók* cum prorsus desint, non ineptum duximus ejus hic subjungere apographum, prout 8vum Caput libri *Landabrigdab. codicis nostri membranacei* id exhibet, notatis variantibus duorum reliquorum, quæ possidemus in charta exarata, hic invicem distinguenda litteris A & B, Lectori si lubet, cum *Magni Ketillij l. c.* conferenda,

„Ef maður vill selja jörð ¹⁾ sína við verði, þá skal bjóða með vottum nánustu frændum sínum fyrst að kaupa eptir jöfnu verði ²⁾, þeim þó, er ³⁾ fé hefir til. En ef Seljanda þykir þar ⁴⁾ ei góð skilavon, [þó að til fé fé] ⁵⁾, þá skal hinn fá vörðslumann fyrir sig þann ⁶⁾, er skynföllum mönnum þykir góður skuldunautur ⁷⁾. Nu býður hann ei svo ⁸⁾ og selur öðrum, þá skal hinn segja á ⁹⁾ ólátt sína á nærstum 12 mánuðum, er hann veit og hann má fyrir nokkurra naudsynja sakir ¹⁰⁾, og taka það land til sín fyrir jafna aura, sem

¹⁾ A. Land sitt. B. jörð sína selja.

²⁾ A. þá skal hann bjóða með vottum — með jöfnu. — B. þá skal hann bjóða með vitnum hinum nánustu frændum að kaupa.

³⁾ A. sem hefir til.

⁴⁾ A. það ei.

⁵⁾ A. deest [] inclusum.

⁶⁾ A. þá skal hann fá borgunarmann. B. þá skal hann.

⁷⁾ A. sem skynföllum. — B. Skilanautur.

⁸⁾ A. ecki svo.

⁹⁾ B. segja ólátt sína.

¹⁰⁾ B. veit og má hann fyrir nokkrar naudsynja sakir.

hinn keypti og með ¹⁾ slíkum gjalddögum. Þviad Lög rjúfa það kaup. [*En ef hann rýfur eigi svo, þá er fast það kaup*] ²⁾. Sama mál er, ef kona selur land undan lögrádanda sínum ³⁾. [*En ef kaup rofnar*] ⁴⁾, þá á lá, er keypti ⁵⁾, heimtu við sinn fala [allra slíkra aura, sem hina reiddi honum. og svo á hvörr við sinn fala] ⁶⁾, ef ad lögum fer. En ef lá vill ei kaupa er bodid var, eda fær eigi vörðflumann, ef skynsömum mönnum þykir það þurfa ⁷⁾, edur hafi frændur hans eigi fé til ad kaupa, þá má hann ad frjálfsu selja hvörjum

¹⁾ A. aura og hinn keypti með slíkum. — B. land ad sér.

²⁾ A. en ef ei er svo giört, þá stendur kaup þeirra, deest [] incl. *M. Ketill. Exempl.*

³⁾ B. Sama er ef kona selur lönd lögrádanda sínum.

⁴⁾ A. [] deest incl.

⁵⁾ A. en lá er keypti á heimtu.

⁶⁾ B. deest [] incl.

⁷⁾ A. Nu vill lá ecki kaupa — edur lá vörðflumenn og þykir þó skynsömum mönnum þess þurfa. B. eda lá vörðflumaun — þykir þess þurfa.

hann vill ¹⁾, þvíð svo skal hvört kaup vera, sem vottar eða vitni vita og bók mælir ei á móti ²⁾. [á hér því einginn maður þeirra kaup að rjúfa] ³⁾.”

id est:

”Si quis prædium suum pretio vendere decreverit, jus protimiseos proximis offerat consanguineorum coram testibus, illi tamen soli, qui eodem pretio emendo par sit opibus. Sin vero venditor, etsi bona non desint emtori, pretii tamen solutioni diffidat, hic talem procurer sponforem, quem viri prudentes bonum censeant esse nomen. Si tali neglecta oblatione alii vendiderit, ille ante proxime elapsos 12 menses hujus rei certior factus, consanguineus modo necessitate quadam non impediatur, dissensum talis venditionis indicans, æquali pretio emtoris iisdemque terminis solutionis prædium recuperet, lex enim eam

¹⁾ B. hvörjum er hann vill.

²⁾ A. vottar, eða vitni bera um, það sem bók mælir ecki á móti. B. sem vottar vita og þar bók mælir ecki á móti.

³⁾ A. á hér því einginn maður það kaup að rjúfa, sem hér skilur. B. deest [] incl.

irritam reddit emtionem. Ni vero hocce redimat modo, emtio rata esto. Idem competit, si foemina sine legitimi tutoris consensu fundum abalienaverit. Irrita vero si reddatur emtio, venditor emtori quicquid hic illi solverit, et sic unusquisque venditor suo emtori restituere tenetur, modo legibus vivatur.”

”Ille si emere recuset, cui prædium fuerit oblatum, vel sponso rem non procuret, si prudentibus viris eo opus esse videatur, vel si ejus consanguinei non sint solvendo, cuinam placet exinde jure suo libere vendat. Quævis enim emtio et venditio tales ratæ sunt, quales testibus sunt pernotæ et legibus non adversantur. Nemo igitur talem irritam faciat emtionem.”

Hinc concludere licebit *jus Odelicum* sive *retractus gentilitii* Codice Legum *Jónsbók* nusquam tale fuisse præceptum, quale sive antiquiore, sive recentiore jure Norvegico hoc in regno invaluit, et simul *jus retractus* desiderato hoc Capite improprie satis *Odelico* dicto, nihil fere cum *Odelico* jure Norvegorum habuisse commune, lege non jubente id solummodo competere fundi possessoribus

Odelici, verum etiam uniuscujusque, nisi quod ejus oblatio consanguineis in genere fuerit præcepta. Non enim statuendum, *jus Odelicum* Islandorum, quæ tale, præscribi mensibus duodecim, cum *Landabrigdab.* Cap. 1um, decem saltem annorum spatium redemptioni fundi, etiam non *Odelici* reliquerit, si fuerit venditus possessore minorene. Nihil prorsus de tempore possessionis aut majorum aut ultimi possessoris, nil de usucapione aut præscriptione viginti annorum, aut in specie *Odelico jure* reperimus, sed contrarium prorsus; præcepta vero *Legis Gulatingensis*, ad cujus tamen nec non Codicis *Grágás*, quæ nihil de jure odelico statuit, principia, Islandicus *Jónsbók* magna ex parte fuit conformatus, de *jure Odelico*, hoc ultimo codice omissa esse putamus, et legislatorem, rogatione Islandorum inductum, Legum Codice *Jónsbók* certitudini proprietatum et dominiis magis quam suspecto juri retractus gentilitii, quali Norvegia tum fuit usa, prospexisse, terminum redemptionis sive retractus prædiorum generaliter circumscribendo arctissimis duodecem tantum mensium finibus, simulque

familiarum conservationi quoad antequam, quoad æquum nostræque insulæ foret conveniens, jubendo jus protimiseos uniuscujusque fundi proximo consanguineorum primum offerri, quo, si placuerit, statim uteretur, alioquin id præscripturus oblatum jus quoque retractus, 12 mensibus, si vel lege præcepta oblatio fuerit neglecta. Horum specialia sistunt documenta *Landabrigdab. c. 6.* ratam esse jubens emtionem fundi, sine testibus et stipulatione manuali peractam post 12 menses; nec non caput 8vum sive desideratum, ut jam docuimus, de fundis vel a foeminâ venditis vel ab aliis, sive sine, sive observata oblatione protimiseos, quæ legis præcepta in uno eodemque capite codicis *Fónsbók* primitus fuisse conjuncta, verisimillimum est. Fundum uxoris, aut illi maritoque communem, edictum licet *Erici* regis d. 1293 Islandis datum, marito absque uxoris veniâ aut urgente necessitate, vendere interdixerit (cfr. *Quennagipt. 3. c.*), nil tamen eâ lege fuit cautum de juris retractus præscriptione, cum alterius quoque *Erici* regis edicti fragmentum, quod editio 1709, codicis Islandici p. 455—458 exhibet,

jubens uxorem coram testibus dissensum suum talis venditionis intra 5 annos declarare, æque incerti omnino sit dati et auctoritatis, ac criterii, id Islandos aliquando obligasse, et præterea codicis Norveg. *Christ. VII 5—3—31, 32* hac de re in Islandia nullus sit valor. Terminum vero juris minorennis venditum retrahendi fundum, etsi nunquam fuerit odelicus, ad decem usque annos, ex quo majorenem contigit ætatem, Cap. 1, *Landabr.* protulisse, dum ipsum jus retractus gentilitii hic alias unico tantum præscriberetur anno, hujus codicis sibi met minus constantem indicat analogiam juris.

§. 9.

Vulgarum autem Islandicum codicem legis *Fónsbók* admodum esse mancum et mutilatum compluria ejusdem tam membranacea, quam chartacea probant exempla. Sufficiat hic pauca hujus rei afferre documenta, ne criticam tantum hujus editionum censuram hic sistere videamur.

Sic in editionibus Islandicis integra desiderantur capita, quæ danica codicis, exigua

licet fide, depromit versio, videlicet 12 cap. in libro *Kóngserfdir* inscripto, nec non 28 & 29 Libri *Farmannalög* & 24 Cap. libri *Þjófabálkur*. Qvoad primum notandum tamen est, hoc nullum Islandiæ respectum habere, nec ideo ullius hic esse aut fuisse usus, ceu partem qvandam aulici juris Norvegici constituens, neqve ideo codici *Jónsbók*, cujus optima id ignorant apographa, esse adscribendum. Inscriptionem præterea hujus libri incorrectam satis esse, cum editiones nostræ tribus tantum primis ejus Capitibus tribuant titulum *Kristinnadómsbálkur*, ast reliquis *Kóngserfdir*, dum pleriqve Codices membranacei priore titulo argumenta undecim capitum, in modum fontis, legis nimirum *Gulathingensis*, complectantur. *Farmannalaga* 28 cap. de *Commodato*, exhibent quidem nonnulli Codices etiam membranacei, quorum optimorum id c. 24um efficit, dum quidam inepte satis libro *Þjófabálk* c. 17 hoc inferant, qvòd vitium emendatura versio danica in utroqve libro collocandum decrevit, eâ tamen discrepantiâ ut alius famulum aut nautam conducere, posteriore loco dimidiæ tantum *Markæ*,

five 18 ulnarum, priore vero integræ *Markæ*
five 36 ulnarum constet dispendio *).

*) *Mörk silfurs vegin* in commerciis et præstationibus civilibus communiter æquivalet 48 *Oris* (*aura*) numeratis, quævis ora (*Eyrir*) — 6 ulnis, ulna vero (*alin*) — 2 piscibus (*fska*), & 1 piscis (*fskur*) = 2 libris piscis arefacti. *Mörk* autem *silfurs* numerata, five tantum non ponderata, æquivalebat *Mörk Lögaura*, & quævis talis = 8 oris five 48 ulnis = 96 piscibus, five duobus argenti nummis uncialibus. Hinc *Mörk Lögaura* communiter æquivalere censetur æ imperialibus, verum computo mulctarum Codicis *Fónsbók*, quævis *Marca* est uncia una, unaque ortuga ponderati argenti, cum *Mörk talin* five: *lögaura*, quævis *Marca* mulctarum legali semper subintelligatur. *Mörk* enim *talin* = est 48 ulnis; uncia vero quævis argenti five ora ponderata, juxta *Fónsb. Kaupab. 5. c.* = 36 ulnis, adeoque *Mörk* mulctarum expenditur 1 ora & 1 ortuga s. $1\frac{1}{2}$ nummi uncialis; quem etiam computum mulctarum adulterii, ex norma *Magnæ Sententiæ* (*Stóradóms*) dictæ Refer. 25 Julii 1808, §. 11 & 12 corroboravit. Usus & commercia sequentium seculorum edictum regium d. 6 Maii 1684 et tandem alterum d. 10 April 1702, pretio nummorum et argenti ita derogavere, ut uncia argenti five imperialis inde usque communiter 5

Ignorant prorsus optimi codices membranacei *Farmannal.* c. 29, de valore nummorum, mensura & pondere, quod tamen nonnulli chartaceorum, nec non infida versio danica exhibent. Hujus sane æstimatio antiquæ monetæ computationi aperte aduersatur, dum statuit tres nummos (*Peníngar*) numero æquivalere uni ponderato. Codex enim *Jónsbók Kaupab.* 5 c. computat 1 oram (*Eyrir*) pondere, sive 1 unciam argenti defecati, æquivalere 6 oris numeratis aut mercium, qui computus antiquus est generalis, legis quoque Islandicæ speciatim, ideoque lectio: "3 nummos (*penínga*) numero æquivalere 1 pondere" nullo pacto salvanda nec cum sequentibus: "20 *peníngar* vegnir vid 1 örtug og 3 örtug vid 1 *eyrir*" est concilianda. Oram (*Eyrir*) enim, sive unciam argenti defecati 6 oris numeratis, sive mercium, et 1 oram harum sive numero $\equiv$ 6 *ulnis* æquivalere jubet *Jónsb. Kaupab.* 5 c. Örtuga vero $\equiv$ 2

tantum, in computatione vero mulctarum 6 æquivalet oris, congruenter cum *Kaupab.* 5 & *Þjófsab.* 23 c.

ulnis, 1 *ulna* = 10 *nummis* secundum *Farm.* l. 29 *).

Idem de valore *Eyrir* et *penínga* docet codex Legum *Grágás* titulo: *um silfurgáng*:
 "I þann tíma, er Kristni kom ut hínagad til
 "Islands (Ao. 1000), géck hér silfur í allar
 "stórkuldir; *bleikt silfur* og skyldi halda scör,
 "og *vera meiri luti silfurs* og sva flegit, að 60
 "Peníngar gerdi *eyrir* veginn, og var þá allt
 "eitt talid og vegid." Ibidem *Landsleigub. f.*
Búaþátt. c. 3. "Brennt silfur er enn, og er

*) *Ortugam* æquivaluisse *duobus ulnis*, *Paulus Vid-*
linus demonstravit glossis in voces *Mörk*, *eyrir*,
ortug. Qvod tamen cum Cancellarii *Bielkii*
 parum accuratâ interpretatione: "*ortugam esse*"
 "to Hvide danske, men en gammel *Ortug* halvanden
skilling." — minime convenit. Cæterum anti-
 qva argenti æstimatio legalis jure islandico,
 nec cum antiqva juris danici, uti docuit, *Andr.*
Sunonis V. 23, multaqve nuper eruditione illu-
 strissimus Dr. & Professor juris *Rosenvinge* dis-
 putatione sua inaugurali de *juramento consacra-*
mentalium, neque omnino cum antiqva juris
Norvegici erit concilianda, qvød *variabili* ar-
 genti *valori* diversis temporis periodis est adscri-
 bendum.

"eyririnn ad mörk lögaura; enda lögfílfur
 "það, er meiri lutur fé sílfurs enn melliingar
 "oc þoli skör, og fé jamnt utan sem innan."
 Jubet quoque jus ecclesiasticum *Arnæanum*
 unumquemque solvere tributum *Romanum* c.

31 "einn peníng taldann, edur það annad,
 sem fyrir 10 menn gjaldi álmarvyrði," decem
 ideoque nummi uni æquivaluere *ulnæ*, et ex
 præcepto *Þónsb. Kaupab.* 5 quilibet (*peníngur*)
nummulus pondere, eadem ratione numerato,
 sive *nummus* argenti, *nummo* mercium recte
 comparatur, quâ 6: 1.

Denique probe notandum est, quod ora
 etiam argenti, si non expresse legibus addatur:
ponderati, defecati aut: *hvítt í sör*, s. in
 fracturis albi, consideretur monetam minu-
 tam, ordinarie in usu versatam denotare, sive
 argentum commune, supra descriptum co-
 dice *Grágàs* — "bleikt sílfur" continens
 "meiri luta sílfurs" 3: fractum colore pallido,
 majore ex parte argentum continens, cujus 1
 ora saltem 25 *ulnis* æquivalebat *numeratis*
 sive *mercium*, albi vero 36.

Desideratum Caput 24 Libri *Þjófabálks*
 quod demum attingit, contenta hujus Juris

ecclesiastici *Arnæani* capita 27 — 28 ab anno inde 1275 dudum occupavere; quod vero rex *Hæco Magni Lagabætirsf.* huic capiti ut memoratum p. 29, vim legis in Islandia de- mum die 14 Junii 1314 dederit, docet regem valorem juris hujus ecclesiastici ne quidem tum agnovisse, de quo, vel nostris tempo- ribus multum fuit disceptatum. Castiganda simul est inepta valde collocatio *statuti* Car- dinalis *Vilhelmi* d. 1247, de operis diebus *festis*, triginta quatuor annis post promulga- tum codicem legis *Jónsbók* primum confir- mati, in ipsum codicem, ejusque librum *Þjófabáttk*, cui, de furtis solummodo jubere leges, fuisset proprium.

§. 10.

Præter defectum integrorum capitum, ipsæ variantes editionum pluresque exemplo- rum ad eas annotatæ lectiones abunde restan- tur incertitudinem textus hujus legum Codi- cis, norma licet sit vivendi subditis et in spe- cie officia gerendi præfæctis muneribus; ve- rum paucissimæ harum sunt annotatæ, neque cum optimis collatæ codicibus. Sic verbi

gratiâ libro *Mannhelgisb. c. 2.* bis legimus *Arfborinn*, perperam substitutum pro *Arborinn*, hoc enim denotat virum *majorem*, cui quævis civilia competunt jura, quæ unicuique *arfhorum* sive *legitimo hæredi*, pupillo minorenni, aut curæ tutelari subiecto minime tribuuntur, prouti ipsa lex hanc vocem ibidem explicat. Eodem Capite textum valde corruptum deprehendimus in codicibus impressis, ubi legimus: "*so og fyrir mord og fordædu og forneskjuskap*" pro: "*og svo fyrir mord og fordæduskap*" quam posteriorem consonam et certe correctiorem offerunt, septem quos jam manu versamus, codices, quorum tres membranacei reliquorum vero additamentum "*og forneskjuskap*" spurium est. — Libri *Landsleighb. caput 2*, codicum impressorum, membranaceis omnino deest, secundum vero horum facit tertium illorum caput, eâ quidem ratione, quod quamquam in authentico non fuerit codice secundum, quod jam in vulgaribus legimus Caput, additum postea compertimus, rege *Erico Magni* f. Ao. 1293 jubente, ex Norvegico in Islandicum id transponi codicem; Legis *Gulathingensis* igitur *Landslei-*

gub. integrum Cap. VII. jam in hoc habemus, tanta traductum incuriâ tantoque defectu judicii, ut textum non tam interpolatum, quam admodum depravatum ubivis fere probaverit ejus cum ipsâ lege *Gulathingensi* collatio. Tali tamen absurdo satis additamento, codicis nostri juris analogiæ et ipsi Islandiæ naturæ maxime contrario, et jurisprudentiæ et incolis male fuit consultum.

Laudatum enim *Legis Gulathingensis* locum: "En ef madur giörir *Kaldakol* á jördu manns, þá er það, er hann fer af jördu fyrir nóttina helgu, svo ad eingi madur er eptir á, þá á Landsdrottinn allt það, er eptir er á og gjaldi honum á ofan *mörk silfurs*," jam in vulgato codice *Jónsbók* c. 2. legimus ita depravatum: "Ef madur giörir *Kaldakol* á jördu manns, þá er það, ef hann fer af henni fyrir nóttina helgu, svo ad eingi madur er eptir, þá á Landsdrottinn það allt, sem eptir er fé-mætt, nema *quikfé* (búfé nonnullis codicibus mfers.) og gjaldi honum á ofan XII. aura (loco markæ five octo Orarum lege *Gulathingense*) og svari fyrir bodburd og förumanna flutning, ef fellur." Cujus additamenti aut

mutationis nulla usquam probabitur auctori-
tas, ut taceam antinomiam inde enatam inter
hic præcepta de poenâ prædia intempestive
relinquentium, sive ante noctem sanctam v.
christi natalem, sive ante ordinarium termi-
num migrationis (*sardaga*) codice *Jónsbók*
Landsleigub. 4 & 8 Capp. ad calendas Junii
fixum, et allegatam constitutionem *Erici* re-
gis capite hujus libri 9, quæ nusquam talis
reperietur, nec alia hac de re, si supra lauda-
tam exceperis d. 1293, jubentem tantum
"præcepta juris norvegici de locatione præ-
diorum regionum in nostrum referri codicem"
cujus loco, nostris contrarium legibus et in-
colis inconvenientissimum indirecte introdu-
cere migrationis terminum, et alia æque in-
commoda nostrates inconsulte sunt aggressi.
Legis quidem *Gulathingensis* capita 7 & 8
ante sanctam noctem prædium derelinquenti
poenam juste sunt comminata, cum capite
8vo. ibidem primus post epiphaniam dies
profestus, primus quoque migrationi esset
præscriptus, nobis autem in *Islandia* calendæ
Junii, jam ex *Landsleigub.* Capitis 2 codicis
Jónsbók præceptis ea sequitur anomalia, vel.

eum nulla plectendum esse poena, qui *post festum natale Christi* proedum conductum dereliquerit, nullo amplius habito respectu ad legitimum migrationis terminum *Calendis primum Junii*, cum laudata constitutio Cap. 9, omnino spuria censeatur.

Ineptum æque et cum natura, juribus et statu Islandorum prorsus incongruum videtur præceptum Capituli 2di, "*Þá skal því frammar telja til leidángurs og landvarnar, sem leigan er meiri,*" cum antiquis privilegiis et primo subjectionis pacto, tunc temporis, prout exinde hunc usque in diem, ratione habita, angustæ admodum eorum conditionis tali erogatione tributorum militarium nostrates fuerint exempti, nec jussu regis *Erici* aliud intendebantur, *quam abusum juris prædia collocandi regia abolendi.*

Caput igitur secundum vulgati codicis ut improprium valde et inconveniens exiguus censetur usus, quâ quoque ratione ex omnibus bonæ indolis codicibus membranaceis, prout oportet, exclusum est, cum laudati præcepti *Erici* Regis d. 1293 contenta, quatenus nostræ convenirent insulæ, de re-

giorum collocaione prædiorum inter edicta regia solummodo erant referenda, integrum vero Caput VII libri *Landsleigub. Legis Gulathingensis*, sine ulla ad leges et statum Islandiæ conformatione satis improprium et quidem admodum depravatum ipsi codici *Jónsbók*, tantam ibidem anomaliam legum procreaturum, nequaquam fuit inferendum.

Initium Capituli hujus 2di, codices melioris notæ membranacei, ut noster, plurimi tale exhibent: "*Med handsöllum skal jardir byggja og vottum og svo i borgun gánga. Nú skal madur húsun uppihalda &c.*" Primum præceptum Regis *Erici* nititur edicto dato etiam Ao. 1293, quod tamen codices evulgati magis incommode Capiti 23 Libri *Kaupab.* interpolant.

Capite 27 Libri, *Farmanálög* inscripti, codices impressi permittunt nautis lapides cæspitemque ad navem circummunendam alius in fundo eruere, ubi nec agro nec pratis quidamni eo opere afferatur, quod *fundi possessori jubent resarciendum.* Codices vero fide digni hunc tamen locum ita exhibent: "*Ríett er ad menn festi skip sitt med torfi og vinni það*"

*á landi hins þar, er hvörki spilli akri né eingi
og vinni hinum eingann skada í því, er þá
jörd á.* J. e.: "Navem cæspite circummu-
niendi jus competit (nautis) alius tamen fundo
ibi eruendo, ubi nec agro nec prato, nec de-
niqve proprietario fundi quid damni eo opere
inferatur."

Sufficiant hæc pauca ex innumeris nos
protulisse exempla, in argumentum infidæ
nimium vulgationis codicis Islandici *Jónsbók*,
ejusque exemplorum disparilitatis, quæ inter
præcipua juris islandici vitia merito referenda
duximus. Ne vero Lectores prolixo gra-
viorum multo errorum, vitiorumque danicæ
hujus Codicis versionis elencho perterreamus,
tali conficiendo omnino super sedemus, ube-
rioris præcipuorum notitiæ avidos ablegando,
ad exactiorem danicæ versionis censuram, curâ
doctissimi Episcopi & *Dris Johannis Finnæi*,
Ephemeridibus literariis Havniensibus Ao.
1765 No. 18 & 30 (cfr. notulam p. 25)
insertam, sincere dissuadentes quemlibet hu-
jus versionis usum, sine accurata cum codici-
bus majore dignis fide Islandicis comparatione,
ne illius vitia alias forte clam irrepsura, doctos

antiquiorum legum commentarios maculis aspergant.

§. II.

Difficultatem propemodum insuperabilem comperitur Jurisconsultus, Pandectas legum Islandicarum conquisiturus, ceu iudicibus ex Rescripto d. 19 Febr. 1734 officiorum normam, codice Norvegico *Christiani Vti* præferendam, antiquiores regum Islandis datas emendationes legum (*Réttarbætur*), nec non recentiores Constitutiones, s. edicta, rescripta, decreta, statuta &c. indagandi, horumque dein fide digna comparandi exempla.

Ipsa enim Præfatio Codicis *Fónsbók* hunc varias *Magni* Regis *Lagabætirs* emendationes legum Ao. 1280 jam tum in Islandiam fuisse concomitatas indicat. De harum autem fide & integritate eadem tamen moventur dubia ac de ipsius Codicis quorum §. 8 — 10 nonnulla exhibuimus documenta. Nec invicem membranacei neque cum vulgatis bene concordant Codices, five numero additarum emendationum, five harum argumentorum aut dictionis respectu, quod etiam commune repperimus

recentioribus regum edictis. Regis *Erici Magni* f. Ao. 1293 Islandis datum, *Arngrimus Jonæ* ad annum refert 1295 *). Varia Codicis *Jónsbók* præcepta prout Ao. 1281, averſari noſtrates, Nomophylacem ſuum *Thorlacum Narvii* f. delegavere hæc uberius coram Rege demonſtraturum, ejusdemque reportaturum decreta, quæ varia idcirco *Islandis* tranſmiſſa fuerunt Annis ſpeciatiim 1293, 1306 — 1308 & 1310 **). Verum illorum et datorum et argumentorum nec non textus integritas fidesque æque ſunt dubia ac ubinam nunc reperiantur. Quædam quidem *Dr. Finnus Johanneus* l. c. edidit ***), verum a vulgatis calci codicis *Jónsbók* adjectis paſſim variantia, quorum tamen Uni v. gr. T. I. p. 414 Litr. E. Codicis *Jónsbók* exemplum certe videtur præferendum (vide quoque *Hiſt. Eccleſiaſt.* p. 417 — 423) etſi exemplum lau-

*) Cfr. *Crymogææ* Libr. 3 et *Torſæi* *Hiſt. Norv.* p. 4.

**) *Hiſt. Eccleſſ. Isl.* T. I. p. 403 §. 5.

***) *Hiſt. Eccleſſ. Isl.*, præcipue rem eccleſiaſt. ſpectantia.

der, qvod fecit exarari, *Dr. Johannaus*, codicem membranaceum No. 138 in 4to inter manuscripta *Legati Magnæani*; vitiosum vero apparet v. gr. ubi dicitur: "*Geymi menn ad þyrmslum sínun verdi lyst, ádur sangángur hjóna verdur í millum.*" *Fónsbók* contra, edit. 1709, hoc Regis *Erici* edictum datum, ut videtur Norvegis 1290, verum postea forte *Islandis* transmissum, p. 459 rectius ita exhibet: "*Geymi menn ad þrim sinnum verdi lyst ádur sangángur verdur &c.*" et quidem cum juris ecclesiastici *Arnæani* Cap. 16 omnino congruenter. Miramur vero voces "*þyrmslum sínun*" a *Dre F. Johannaæo* per facultatem moralem (matrimonium contrahendi) hic esse translatas, cum vocabulum *þyrmsli* proprie denotet "*lenitatem*," à verbo eg *þyrmi parco*. Idem quoque de plurimis antiquioribus immo recentioribus edictis fatendum, quorum integritas et fides publica jam amplius difficillime erit probanda, cum illorum tantum incerta existant perfunctorie plerumque exarata ideoque valde discrepantia exempla, dispersa præterea et per diversos terrarum angulos et inter opera majorum aut

impressa aut manuscripta, in Bibliothecis præfertim Havniensibus abscondita.

Quædam, imprimis ecclesiastica regum edicta Historiæ ecclesiasticæ Islandiæ usque ad annum 1740 inserta esse commemoravimus; nonnulla etiam *Torfæi* Historiæ Norv. ad unionem usque Calmaricam, plurima vero exhibet *Magni Ketillii* collectio titulo: *Kongelige Forordninger og Aabne Breve for Island* insignita, ab Anno inde 1450—1730*), non tamen defectum omnium reliquorum post latam Anno 1280 Islandis legem *Jónsbók*, præter paucissima impressi codicis jam calci adjecta, ad annum usque 1450, nec inde ad 1730 suppletura, neque exemplorum quæ secuta est hæc Collectio facile salvanda erit sive integritas, sive publica fides. Præfationibus enim omnium fasciculorum ipse dolet editor, complura collectioni deesse etiam gravioris momenti edicta, sequæ privata tantum, et vix mediocria sequi coactum fuisse eorum collectanea, immo exempla actorum

*) Tomis 3, *Hrappseyæ* 1776 og 1778 et *Havniæ* 1787.

generalis s. superioris iudicii Islandiæ, quæ regia exhiberent edicta publica auctoritate, in quibus hæc ab initio Ai. inde 1638 ideo essent quærenda. cum ipsis edictis non bene congruere. Ut taceam et *M. Ketillii* et plurimarum collectionum ingentem inopiam legum emendationum s. *Réttarbóta* ab anno inde 1460 usque ad 1537, earumque lacunas, præsertim inter annum 1527 et 1537. Ubinam denique recentiora omnia quærenda sunt edicta, rescripta decreta &c. regia, ab anno inde 1730, quo explicata est *Ketilliana* collectio, ad annum usque 1818, data nimirum Islandis 88 annis proxime elapsis? Singula equidem reperientur, etsi perpauca in collectione edictorum Danico-Norvegicorum. Rescripta nonnulla et decreta, præsertim per collegium regię Cancellarię Danicę emanata, in epitome eorundem *Fogtmanniana*. In celeberrimi vero *Schovii* chronologica edictorum, juris Consultus Islandus interdum ultra titulum vix aliquid expectabit, nescius præceptorum, vel ubinam eadem quærat, quamdiu integram sumtuosam satis edictorum publicam editionem acquirere ultra vires com-

periat, interdum quoque singulorum tantum compendio articulorum contentus esse jubeatur, v. gr. edictorum magnæ fatis adhuc auctoritatis d. 15 Maii 1705, duorum d. 29 Maii 1744, trium d. 27 Maii 1746, duorum d. 3 Junii e. a., duorum d. 15 April. 1776, edict. d. 19 Febr. 1783 *de vagis hominibus*, 24 Julii 1789, *de ædium parochialium et templorum traditione et inspectione oculari*, et sic p. hæc licet omnia maximi sint momenti, ceu leges adhuc pleni vigoris.

Edicta itaque islandica indagaturus, præter laudata opera et Historiam *Christiani IIIii* cum Supplemento, cujus T. Ilo. nonnulla inserta reperiuntur, Aëtorum judicii Islandiæ superioris integram continuamque collectionem, jam amplius non parabilem ab anno inde 1637, postquam regium edictum d. 27 Maii 1638 jussit illa in album hujus referri, ad transmutationem hujus judicii Ao. 1800, in supremum intra Islandiæ fines institutum tribunal, hujus vero dein album æque sollicito perlustrare tenetur studio, non solum quærendæ ergo informationis, quænam regia edicta, rescripta, decreta &c. hanc in insulam

emanaverint, verum etiam quænam istorum coram his tribunalibus, ceu leges proclamata, et Islandiam aliquo respectu obligantia, possint considerari. Per multa nihilominus in Albis tribunalium islandica desiderantur edicta, nec non plurima res respicientia ecclesiasticas, quorum ultimorum causa eundem in finem Episcoporum *Synodalia* à tempore inde islandicæ Reformationis Ao. 1550 ad nostra usque tempora sunt inspicienda. Continent quidem hæc *Synodalia* Episcoporum præcipue *monita* ad *clerum*, unacum nonnullis eorum decretis in levioribus causis ecclesiasticis, primo præsertim post Reformationem seculo, destituta licet vi obligandi, nisi quatenus vigentibus innituntur legibus, aut rationem officii gerendi subordinatorum, sæpius attingunt. Regiorum igitur proclamatio edictorum ante annum 1650, ibidem raro occurrit, sæpius vero deinde, recentissimis præsertim temporibus, albo clericorum *Synodi* inserta sunt edicta, res specialiter ecclesiasticas respicientia, quorum notitia Juris Consulto æque gravis esse momenti existimatur, ut clerum exinde obligantium. Per multa tamen edicta, rescripta,

decreta &c. regum, contra generale principium juris: "*legi non promulgatæ nullam obli-gandi competere vim,*" hancque sæpissime a quo tamen singularissima concedenda videtur exceptio *). cum promulgatione ejusdem exoriri, et antiquioribus et recentissimis temporibus huic coram superioribus Islandiæ tribunalibus subducta sunt, quæ re incolæ eadem sequi, aut juxta eorum normam causas dijudicari juxta recusare censentur **).

*) Cfr. illustrissimi *Dris Örstedii* hujus argumenti disquisitionem *Juridisk Archiv* No. 27 et 28 p. 257 &c. et *Nyt juridisk Archiv* No. 5 p. 195 &c.

**) *Edicta* collectione *M. Ketillii* comprehensa vel solummodo ab anno inde 1650 cum eorum elencho juxta acta superioris judicii, usque ad annum 1730, quo explicita est *Ketilliana*, si conferamus, horum albo multo pauciora reperiemus inserta, cum idem postea contigerit v. gr. *Edict. d. 1 Sept. 1786* de defraudatione decimarum in Islandia, post 14 annos demum ibidem promulgatum Ao. 1809, coram regio, in Islandia superiore tribunali, quod ipsam præterea adhuc juridice ignorat duo decreta regia d. 1816 & 1817, *jus venationis in Islandia* exactius definientia, multasque pro ejusdem

Respectu autem talium Aëtorum notandum:

1º. Aëtorum judicii superioris quorum pars major typis dein vulgata est, fide dignas integras et continuas Collectiones, nequidem post eis impertitam auctoritatem legalem 1638, quam nonnulli æquam fere illis immerito tribuunt, a prima inde Constitutione Scribæ horum judiciorum, Rescripto d. 9 Maii 1593, quod tamen illi solummodo sententias eorum edere injunxit, nec amplius esse parabiles, nec forte tribus plures talibus in

abusu expendendas; decretum quoque d. 12 Febr. 1816, de Islandorum navium ad piscationem in pelagus expeditarum; Rescriptum porro d. 21 Maii 1817, de præstatione a famulatio solvenda, pro operâ diurna Pastoribus, dimidiaque candelarum pensione templis; etsi sententiæ judicum de talibus causis ad hoc tribunal provocarentur, nihilominus hæc juri-dice ignorantur edicta, quod etiam valet de permultis aliis. Quæ omnia juris islandici studium admodum difficile, magnumque simul ejus juris efficiunt vitium.

totâ hac insula jam existere, neque forsan tribus plures, prouti suspicamur Havniæ *).

29. Pauciora, edictorum coram judiciis islandicis promulgatorum, ullum hujus insulae habere respectum nec alius tribunalibus esse usus, quam quod judices in casibus obviis de præceptis principiisque juris reddantur certiores, ibi tantum locorum applicandis, ubi valeant (cfr. infra VIII. §. 20) **).

*) Collectiones istæ summam prodentes integritatem incipiunt Ao. 1631, antiquiores enim fragmentis tantum consistunt sententiarum et compendiorum, vel paucis, vel omnino nullis interspersis edictis, neque publico manitis testimonio Scribæ judicii, donec Rescr. d. 27 Maii, 1738 huic injunxit promulgata etiam edicta his actis inferere, quod antea rarius observatum, quocirca hæc acta post annum 1638 majorem merentur fidem.

**) Talia sunt v. gr. Ed. d. 5 Jul. 1793 de Politia s. disciplina publica Havniensi. Plac. 13 Dec. e. a. de divisione bonorum s. familia heriscundâ in Dania. Ed. 13 Jan. 1793, de tributo ex certis bonis relictis, pro revisione actorum divisionis, quod, decretum Cancellariæ regiae Danicæ d. 1 Oct. 1805 in Islandia

39. *Acta Synodalia Islandiæ* nunquam typis sunt edita, ideoque in solo tabulario episcopali, reperiuntur authentica, nec magni habentur juridici usus, nisi quod promulgationem nonnullorum edictorum, decretorumve coram clero, eumque aut res ecclesiasticas respicientia, attestentur.

Hinc sequitur difficultatem, cui oblocrari tenetur jurisconsultus islandus. indubiam juris hodierni islandici acquisiturus notitiam, impossibilitati fere conterminam esse. Nec verendum est nobis, ne absurditatis juxta accusemur, conjectando perpauca etiam longe celeberrimorum Daniæ Jurisconsultorum, vel

nullius esse valoris declarat. Prodivit edictum d. 5 Jan. 1813, in Islandia illico promulgatum, non tamen Islandis id fuisse legem, et decreta tribunalium magistratusque et subsequens postea speciale edictum d. 20 Mart. 1815 asserte testantur. Programma d. 25 Jul. 1817 *de arte aurificum*, etiam decreto ejusdem Cancellariæ d. 12 Maii 1818 in Islandia irritum declaratum, etsi hic promulgatum. Reliquorum vero numerum legionis forte excedere conjectamus.

ipforum judicium summi regni tribunalis, quod tamen causas islandicas invariabili dijudicat sententia, et integri juris islandici corporis, Pandectarumque fide dignorum edictorum hanc insulam obligantium possessione, et integri talis jam admodum rari carique literarii apparatus, qui horum qualemcunque suppetet notitiam, jam amplius posse gloriari.

§. 12.

Quicumque demum longo difficilique labore eo se putat processisse, acquisita juris islandici quâ potuit fide dignissima, integerri-
maque collectione, ut audeat decernere, quænam hodie Islandos certe obligent leges, quæ vero non, nova has ad facta applicaturus, insuper vexatur molestiâ, rectum earum obscuræ passim lingvæ sensum, principia, rationes, finem, et analogiam eruendi. Si vel nonnulla in Codicibus Legum *Christiani Vti* adhuc occurrant vocabula, obscuram quoque antiquitatem nonnihil redolentia, non est quod miremur lingvam legum islandicarum seculorum 11ti, 12ti, 13ti, ex multo vetustioribus mutuata, veluti *Ulflioti*, latis Ao. 928, Norvegicisque vetustissimis, olim ad ge-

nium, mores, vivendique rationes veneranda antiquitatis conformatarum nobis jam seculo XIX esse passim obscuriorem, ideoque difficulter indagari nec non conciliari earum cum indole remotissimorum seculorum quondam satis congrua, jam vero repudiata principia. Obscuriora igitur vocabula interpretaturus, historiarum patriæ ductu ad ipsos fontes, *jura* nimirum *Islandiæ ecclesiastica*, codicem legum *Grágás*, leges *Gulathingenses*, *Járnfídu*, nec non antiquioris immo præterea antiquissima regum *edicta*, recurrere tenetur, cum illi præsertim permulta deveniant obscura, cui lingua legum Norvegico-Islandicarum non est amplius vernacula. Confitendum vero dictionem *statuti Gissuri de Decimatione* d. Ao. 1096, nec non *juris ecclesiastici Arnæani* d. 1275, etsi latarum Islandis legum, illud imprimis longe antè codicem *Jónsbók* d. Ao. 1280, lingua codicis *Jónsbók* perceptu esse faciliorem cum hæc ex *Ulflioti* legibus et codice *Grágás* antiquas passim juris formulas dicendique genus ex laudatis legibus vetustissimis mutuaverit. Celebris igitur antiquarius jurisque Consultus *Paulhus Vidalinus* nonnul-

las in quædam obsoleta & obscura juris islandici vocabula, parum tamen juridicas, maxima vero ex parte philologicas conscribere glossas necesse duxit, vel integrum ante seculum, quo jam dein elapso plura adhuc codicis *Jónsbók* in desuetudinem abiire, obsoletis præsertim antiquioris juris formulis processualibus, codicis norvegici *Christiani Vti* harum institutis loco. Multi igitur, qui studio antiquæ lingvæ borealis et antiquarum legum Norvegico-Islandicarum præcipue non vacare, multa harum vocabula jam ænigmatica prorsus comperiunt, unde vitiosæ admodum earum versiones præsertim opera lingvæ minus gnarorum manibus versantur interpretum ut vulgata Danica Codicis *Jónsbók*. Nequidem fida talium glossarum facile comparanda sunt exempla, neque ingens interpretum dissensus unicuique facilius est discernendus comperitur *); his tamen adminiculis destitutus Jurisconsultus, erroribus sæpius intricari pe-

*) Epitomen glossarum *Vidolini* in codicem *Jónsbók*, qualemcumque exhibent: *Rit íslenska Lærdómslista Félags* 2—8 Bindi, curâ Studiofi *Thorarini Liliendalii*.

riclitatur, leges interpretando applicandoque ad causas islandicas illi dijudicandas.

Sufficiat hic nonnulla tantum afferre huius rei exempla: Sic de legali computatione aut erogationum ex contractibus civilibus, aut mnlctæ pecuniariæ, juxta valorem *alin*, *ortug*, *eyrir*, *mörk* et *Hundrad*, multum fuit disceptatum, quod supra p. 45—47, prout hic factis est, commemoravimus. Sic vocabuli *bolöxi* (*Jónsb. Farmannal.* 9 c.) significatio propria solummodo in casibus hoc codicis loco definitis, vel raro, vel nunquam obviis, exigui quidem foret usus magni vero ad lites juste discernendas, de jure templorum ad ligna in litora fundi ejecta privati, quod *Libris* eorum *daticis* s. inventariis regia munitis sanctione, pro diversa ejectarum arborum magnitudine, securi *bolöxi*, sive *asciá* *grandiore* *lignariorum* tantum apte cædendarum, templis interdum tribuitur,

Mannhelgi 2 Cap. varia exhibet exempla, ubi v. gr. inter *delicta inexpressibilia*, *óbótamál*, *níðlingsverk* refertur: ad *meida mann* ad *vilja sjálfs síns*, quod danica prava versio ita interpretatur, "eller skader med frit Forsæt" non

tamen reum ob quodvis vulnus, aut quamvis læsionem, etsi consulto, alteri illatam nec capite neque exilio, jure plectendum censemus, neque minus hoc vocabulo juris: "*meidir*" intendi, quam *læsionem nefandam* & maxime enormem (*Níðingsverk*) qualem l. e. ut huic parem allegat, "*Oculos alicui excludere, linguam capite excidere, aliquem castrare, vel (meidir mann) deliberate delumbare,*" prouti codice Norvegico *Chr. Vti* 6 — 7 — 1 tales etiam enumerantur læsiones; hoc vero Caput Legis, cum in *Islandiâ* nullius sit valoris, verendum sane foret, ne iudex juridicæ significationis hujus verbi, quam exhibuimus, ignarus, versioni nimium confusus danicæ, *Mannhelgis* c. 2 & 4 ob unamquamque etiam levio-rem injuriam realem immo tales, quales N. L. 6 — 7 — 2, 8 recensentur, lædentem capitis aut exilii damnet, si ignoret antiquiorem hujus verbi usum, tam Codicibus legum, quam historiis proprium, quorum hic sufficiet laudare codicem *Grágás Vléslóda* c. 120, ubi proscripto s. *Skógarmanni manus et pedes amputare*, dicitur *at meida hann*. Sic quoque *Grettis Saga* c. 21, ubi *Grettir* multis ictibus

gigantum tam graviter remis fuit percussus
"ad vid meidslum lá" 3: "ut fere delumbaretur,"
 nec non *Sturlunga Saga* 5 þ. c. 46. "*Quaddi
 Sturla til Þorstein Långabein ad meida hann*
 (3: *Urækju*); *Þeir skorudu af spiótskapti og*
giördu þar af hæl; bad Sturla hann þarmed
liósta út augun; — Urækja saung í meidslu-
num bænina Sancta Maria Et." en er því var
 lokid, bad Sturla hann minnaft *Arnbiargar*
 og gélða hann." adeoque et oculos cuidam ex-
 cludere & eum castrare, hic ad meida dicitur.

Huic quidem propinqua est significatio
 vocis *Lemstrar-sár* *Jönsb. Mannhelg.* 19, 21
 et 23 Cap. prout datam legimus c. 21. "*En*
þad eru Lemstrar sár, er madur er síðan verr
fær enn ádur" quo sensu etiam *Lex Gnla-*
thingensis hac voce utitur *Mannh.* 21 c. fere
 respondente voci *trælbaren* *N. L.* 6—7—9,
 cum vox *Lemstrar-sár* involvat debilitatem
 cujusdam membri in posterum "*síðan*," quam,
 si in judicio superiore alicui fuerit illata, c. 19
delictis annunniat in expiabilibus (*óbótamál*),
 jubetque ex præceptis Capp. 2 & 4 punien-
 dam, proscriptione nimirum & publicatione
 dimidiæ partis bonorum. Verbi etiam *uförmer*

significationem N. L. 6 — 9 — 2 valde contermina est hæc interpretatio vocis *Lemstrar-sár*, nisi quod hæc debilitatem membri in *posterum* (*"sfdan"*) semper, non vero ita *usörmer* involvat. Pater igitur vocem *meidir* proprie mutilationem sive gravem delumbarionem membri cujusdam corporis, jure islandico denotare, cum deliberata læsio corporis et enormis (*meidfli*) nefandis et inexpressibilibus annumeretur læsionibus; læsio vero *Lemstrar-sár* eo solummodo casu, etsi usum membri cujusdam in *posterum* debilitet, ut loco sanctissimo, veluti in superiore insulæ judicio, alicui inferatur, quod exiguum, quam meretur fidem, versio hujus loci danica abunde probare censemus.

Plura porro exhibet exemplum codicis *Fónsbók Mannhelg.* 2 Cap. vocum, obscurioris jam significationis, nec non sententiarum, inter quas primum meretur locum: "*Fordædu og Spáfarir allar og útisetur ad vekja upp tröll og fremja (med) heidni,*" quam vulgaris codicibus interpolatione "*og forneshjuskap*" (ubi jam legitur) "*fordædu og forneshjuskap og Spáfarir*" &c. depravatam esse

lectionem diximus p. 49, cujus tamen recta interpretatio judici eo magis necessaria, quo minoris 3: nullius novit in *Islandia* auctoritatis esse codicis Norv. *Christ. Vti* 6—1—9, 13, quoque plura islandici annales horrenda prodiderint exempla civium innocentium vivicomburii, ab Ao. inde 1660 ad 1690 ut artis magicæ saltem suspectorum *).

*) Vide nostram: *Island i det 18de Aarhundrede* 1808, p. 245, cum notis — p. 253, quo apparet receptum fuisse in judicio superiore Ao. 1630, 1631 & 1637, nemine consulto, sequi edictum *Chr.* 4ti d. 12 Oct. 1617, quod æque ac illius *Recessus* d. Ao. 1643 L. 2. c. 28 poenam statuit capitalem veneficii, prout jam N. L. 6—1—9, etsi Rex harum legum nil unquam *Islandis* jussit.

Mirum sane igitur in *Svenonis Sölvii Tyrone juris* (nova edit.) 1799 p. 292 allegatum esse hoc edictum d. 1617 ceu "plene auctoritatis in *Islandia*," cum contra ejusdem jus criminale 1776 p. 31 "id non amplius tale agnoverit," etsi fundamentum multorum supplicii vivicombario effecerit, quod abhorrendum supplicium edictum demum d. 3 Jun. 1746 de disciplina domestica, §. 31 cum ecclesiastica com-

Denotat autem proprie: "scelesta tentamina omnia et auguria, nocturnasque excubationes, ad manes arte magica evocandos, eoque ipso gentilem exercere cultum," in specie *Fordæduskapur* actionem scelestam (udædisk, danice), quo sensu *magna sententia* (*Stóridómur*) hoc quoque utitur vocabulo, usu vero loqvendi etiam veneficium innuit.

Nostrates vero unumqvemque usus aut abusus Characterum inusitatorum, ut veneficii suspectum, Capitis damnavere, etsi N. L. 6—1—12, in Islandia nullius tamen auctoritatis, hanc speciem minus severe animadverterit, nec problematicum fuerit, utrum veneficium jure Islandico *Mannh. 2* et *4* pæ-

mutavit, neque minus mirandum eum poenam veneficii in Islandia sine ullo titulo allegasse eandem, quam jussit N. L., loco *Fónsb. Mannh. 2, 4* Capp.

Legimus quoque sententiam Judicum utriusque ordinis d. 1 Aug. 1631 de suspecto usu Characterum *Fonæ* cujusdam *Gudmundi*, docti appellati, laudasse et edictum d. 1617, & aliud d. 20 Mart. 1563, jubens (*Kiættærie*), ibidem *crimen incæstus* denotans, morte puniendum.

na esset puniendum capitali, quod negamus, cum cap. 4 tales, qui *scelera nefanda* cap. 2 enumerata committunt, *solummodo proscribendos esse dimidioque bonorum privandos*, quod antiqui fuit juris, v. gr. *Thorlaco-Ketilliani* c. II. "*Es madur fer med fordæduskap, oc vardar þad skóggáng,*" c: "Si quis magicam exercuerit artem, proscriptionis reus esto." Juris quoque est Islandici in his pluribus causis (s. *óbótamál*) adhuc pervalentis, quod addit *Mannhelgi* 4 c.: "*og komi aldrei í land aptur*" sin vero absque venia regia revertantur, capite erant plectendi, prout Codex L. Norvegicus *Chr. Vti* 1—22—16 proscriptis adhuc comminatur.

Vox *aulfær*, *Arfatökur* c. 27 varie explicatur, versio enim danica Codicis *Jónsbók* locum "*er hann hestfær og aulfær*" ita interpretatur: "si equum regere et computationibus interesse valeat" ipse res suas administrato. Versio autem Danico Romana ipsius fontis legis nimirum *Gulathingensis*, *Erfdabólks* c. 19 explicat *ölfær* s. *aulfær* cerevisiâ solutum, "*og er ædrue*" cum vero etymologia vocis ultimam significationem, ut impropriad mi-

nime admittat, neque ulla appareat probabilitas computatores majorem cæteris prodere posse habilitatem, res suas prudenter administrandi, adoptanda magis est eorum sententia, qui etymologiam hujus vocis a verbo "*eg-aulast*" vage incedo, et "*fær*" habilis derivant ita ut denotet *abilem ambulando* s. *incedendo*, cum c. 22 *Erfdatal*, fontis remotioris *Járn-sidu*, *Erfdab.* locum parallelum ita exhibeat: "*Sjálfur skal hvörr ráða fé sínu, medan hann má sitja í aundvegi sínu, svo Kona sem Kall-madur.*" 3: "*Tamdiu et fæminæ et viro de bonis suis disponendi, quamdiu eorum administrationis, jura competunt*" et N. L. *Christ.* 4ti *Arueb.* 19 c. hanc formulam magis adhuc congruenter cum codice *Jónsbók* explanaverit, statuendo: "*Hver Mand, som haver sit fulde Vid, og maa sit eget Kiøb raade, og er hesteför og fuldfærdig, 3: fuldför, da maa han selv sine penninge raade.*" Codex *Jónsbók* itaque hac formula statuere videtur "*univ- cuique, ratione modo satis idonea prædito, etsi provectioris sit ætatis, competere jus de rebus suis tamdiu ipse disponendi, quamdiu rationis usu, viribus & sanitate gaudeat adeo*

sufficientibus, ut et equitare et procedere valeat, earum necessariam gesturus curam," quæ quoque designant normam, quando quisquam alius tutelæ aut curæ, senectutis ergo hic jure primum submitti debeat.

Vogrek Rekab. 2 c. male explicat versio danica per "*Tømmer som Folkes Gierning sees paa (Vrag)*" quasi nil nisi ligna in littus ejecta, ad *Vogrek* esset referendum. Codex vero *Grágás, Landabrigdaþ. c. 47 um Vogrek*, hoc ita definit: "*Það fé heitir Vogrek, er með líkum kastar á land, og menn ætla alla þá menn farist hafa, er það fé áttu, þótt engum kasti líkum á land með féi því,*" i. e. "illæ res *Vogrek* appellantur, quæ cum funeribus mortuorum in littora ejiciuntur quarum dominos omnes periisse probabile sit, etsi neminis unacum his rebus ejiciatur funus. "Jure igitur antiquo Islandorum nomine *Vogrek* solummodo bona naufraga indicantur, cujus forte respectum quodantenus habuisse programma (Plac.) d. 4 Maii 1778 §. 4 censemus, definiendo ligna, ferra, securive commercio plene coaptata &c. esse *Vogrek*; talia nimirum considerans ut bona naufraga. Nec

multum ab antiqua Codicis *Grágás* descriptione differt recentior *Jónsb. Rekab.* 12 c.

Alin i Auxarþærum, est transversæ mensura aselli unam æqvans ulnam, quæ ex *Rekab.* c. 6, inventori balænæ, hanc sibi vindicandi, retinendique, justum dat titulum, si nimirum inveniatur balæna, tanta à continente in alto distantia, ut exossatum asellum explanatumque ulnæ mensuram e transverso æquantem in latere navis terræ obverso suspensum incolis adversæ præ maritimæ ab extremo litore, decesso maris æstu, cernere non liceat. Quæritur ergo, quanam aselli expansi parte transverse sit dimetiendum, lege quippe, ceu normam jubente, asellum tantæ esse magnitudinis ut ulnam æqvæt unam in *auxarþærum*? *Biörn* de *Skardsá* pluresque contenderunt *auxarþærum* denotare medium aselli, *Paullus* vero *Vidalinus* probabilioribus inductus etymologicis rationibus statuit per humeros sive latissimam, anterioremque aselli partem transverse esse metiendum, quod etiam præferendum censemus. Cæterum hic locus, fere verbo tenus, fontem agnoscit codicem *Grágás Rekaþátts* c. 16 ubi legimus: "Það er mælt

ef maður finnur hval á floti, að hann skal flytja hann þángad sem hann vill, ef það er utar fyrir annars manns Landi, enn fisk sjér á bordi. Það skal þorskur vera álnar í öxarþærum og heitir sá fiskur gyldingur. Af því bordi skal fisk þann sjá, er til Lands veit. Þaðan frá úr' fjöru, sem fyrir var utarst."

De peruestigatione rerum furto subduc-
tarum þjófab. c. 6. præcipit: "Þeir ega að
gánga í ullskyrtum einum og lausgirðir inn,"
prout vulgatus codex Islandicus hunc exhibet
locum, danica vero versio: "i deres blotte
Uldenskjorter uden Bælte." Membranacei
autem fide digni legunt: "Þá eigu þeir að
gánga í skyrtum einum og lausgirdir um,"
unde apparet lectionem "*Ullskyrtum*" spuriam
esse, danicæ autem versionis "*uden Bælte*"
consona quidem nititur versione, loci paral-
leli *Legis Gulathingensis* c. 6 þjófab., quam
quoque *Fárnsða* ibid. c. 5 saltem non impro-
bat, codicem *Fónsbók* vocabulis "*lausgirdir*
um," non minus proprie inquisitoribus levi-
ter tantum accinctis sive: laxo cingulo in-
trare præcepisse concludimus; etsi *Paullus*
Vidalinus vocabulo *lausgirdir*, leviter armatos

intelligi contendat; Grágás enim Ransöknafr. jussit: "Menn skulu láta ransakaft, áður gáangi inn, ad eigi beri þeir fóla á hendur mönn-um, enda svo þeir er útganga," quod superfluum esset, si non accincti, sive absque cingulo intraverint. Exstat quidem edictum Haco-nis Regis Haconisf., incerti tamen dati, ju-bens Norvegos res furtivas quæsituros, sine cingulo intrare: "þeir skulu gánga inn linda-lausr (absque cingulo) og láta ransaka sig, áðurenn innganga og segja til jarteikna á því, sem stolid er" uti quoque idem de inquisito-rum amictu præcipitur N L. Christ. 4ti Tyveb. 6 c. & Christ. 5ti 6—17—14, verba vero codicis Fónsbók Þjófab. c. 6 "lausgirdir um" proprie denotant "leviter accinctos." Jam vero sublata videtur talis disquisitionis neces-sitas, postquam Rescr. 17 Febr. 1769 codicis Norvegici Christ. 5ti 6—17 c. Islandis tu-lit legem. Notanda denique est incuriosa valde danica versio hujus loci, ut plurimorum, cum textus: "lyfi torreki sínu og æsla sér lids til eptirfarar, svo mihils sem honum líkar og spyria til gardsbónda." ita interpretatur: "sigte hvorledes det er ham gaaet og begiere

Folk til at sætte efter Tyven, saamange som han behøver og søge udi Bondens Gaard.” pro: “jacturam cujus fecerit indicans, virorum quot placuerit, requirat furem persecuturus ad prædium usque coloni vestigia legendo,”

Ohe jam satis est! ex permultis hæc pauca laudasse argumentorum, *magna juris nostri islandici vitia* affatim probantium, cum tanta comperiatur *difficultas* leges hanc insulam etiam nunc obligantes, *indagandi*, harum et *dijudicandi discrepantiam et fide dignam*, *integramque acquirendi collectionem* et denique *verum obscuriorum eruendi sensum*.

§. 13.

Ut igitur *plura juris islandici præcipua* eo clarius appareant *vitia*, elenchi qualiscunque *legum*, quæ hodiernum hoc constituent *jus* delineandi periculum faciemus, ordine chronologico principales earum recensuri, quæ vel omnino, vel magna ex parte in Islandia jam vigent auctoritate, unacum præcipuis talium recentissimis mutationibus, nullo hic habito discrimine, utrum *res ecclesiasticas an civiles* attingant.

I. Primum igitur oportet, ut locum teneat *antiquissima lex Islandorum*, Episcopi nimirum *Gissuri Islevii* pag. 25 memoratum *Statutum de modo decimandi in Islandia*, datum, receptumque Ao. 1096, sive, ut non nullis placet, 1097, cujus fide dignum jus antiquum ecclesiasticum *Thorlato-Ketillianum* d. Ao. 1123, integrum exhibet exemplum, cfr. p. 26. Juri quoque *Arnæano*, dato Ao. 1275, contenta illius inserta sunt, varie tamen mutata et aucta, quibus certe annumeramus multas, quas præcipit, pecuniarias pro decimarum retentione, trium nempe Marcarum pro unoquoque eorum quadrante, quæ decimæ, si intra triennium non expendantur, bona rei omnia publicantur, inter regem et episcopum æque dividenda. Ast cum multum, longeque fuerit disceptatum de valore ipsius juris *Arnæani* in *Islandia*, non fuit minus de harum erogatione multarum, donec regis *Magni Ericii* f. *Smeckii* edictum Ao. 1356, dubia hac de re quadantenus removir. Rescriptum quoque d. 3 Maii 1651 severam legis, probabiliter *Arnæani* juris pro retentione decimarum confirmavit poenam. Edictum

denique d. 1 Sept. 1786 diversam prorsus pro *defraudatione decimarum* indixit, nullo tamen ad contumacem earum referendum, sed tantum subdolum decimandi modum habito respectu.

Cæterum antiquissimum hoc statutum d. Ao. 1096 etiam nunc Islandiam obligat, ceu lex in fundamentalibus modum præsertim decimandi, decimasque erogandi respicientibus nondum variata, lata, receptaque ævo, quo hæc insula, ut sui juris respublica incolis leges dixit. Hæc insuper fundamentalia gravis adhuc sunt momenti, cum varia civium expensa, fisci que regii, nec non cleri, templorum, pauperumque varii redditus ex decimis nec non tributo harum ad summam accommodato, illis innitantur, veluti tributum regi debitum (*Kóngr Skattur*) ex *Jónsbók: Þegn-skyldub.* Cap. 1. 20 ulnarum (*álnir*) pretio, non mensura (panni vulgaris, s. *vadmáls*), licet ex *mensuræ* denominatione, pretii quoque olim fuerit derivata.

Præterea (*Gjastollur*) tributum donativum præpositis quondam, pro immunitate ab eorum persecutionibus ob crimina leviora

voluntarie oblatum, regi demum soli reservatum, et tributum *Nomophylaci* (*Lögmannstollur*) debitum, jam ab anno inde 1800, fisco regio addictum, nec non *repartitio suntus* in prosecutionem causarum criminalium, ex jussu Rescriptorum d. 10 Maii 1788 & 25 Jul. 1808 et pl. pro ratione summæ *decimarum*, ex bonis tantum mobilibus omnia erogantur.

Tam de *fundamento computationis decimarum*, quam de earum *objectis*, multa diu dubia sunt vexata. Prioris generis duobus ansam quidem, dedit ipsa *Gissuri constitutio decimalis*, non ultra fortis *D.* (sive 5 *Hundrud*) *) rationes decimarum iniens. Dubium ergo censebatur, quo modo ratio decimarum ex forte, pretium *D. ulnarum* (= 600 communi computo s. islandico 5 *Hundrud*) excedente, esset iuste constituenda. Quidam igitur ipsius constitutionis formulam verbaque secuti in computatione decimarum auctô, saltem unius ulnæ expensô, quodvis fortis Cen-

*) *Hundrad* ubique jure islandico et semper 120 numero comprehendit, sive *centum majus*, hic ergo 120 *ulnas pretio*.

tum supra *V*, decimarum nomine onerabant, quæ tamen ratio decimas nonnihil diminuens, usu parum invaluit, facillime licet computanda, cum ex forte *D.* (5 *Hundrud*) hac formula ipsaqve constitutione decimali, 6 expendantur ulnæ, cœu decimæ, ex *DC.* (6 *Hundrud*) = 7 ulnæ, ex *DCC.* (7 *Hundrud*) 8 ulnæ, et sic p. ex *MCD.* (14 *Hundrud*) 15 ulnæ, ex *MMM.* (30 *Hundrud*) 31 ulnæ *).

Alteram decimandi rationem ex ipsius constitutionis formula rectius deduci posse alii contenderunt, augendo decimarum expensâ extraordinaria, unius ulnæ post quinque sortis quævis *Hundrud.* v. gr. Et si hæc formula rationum ipsam stricte sequatur constitutionem in decimarum computatione usque ad *D.* (5 *Hundrud*), ex quibus 6 erogantur ulnæ, expensâ decimarum ad quævis *D.* (5 *Hundrud*) exinde extraordinarie una augmentur ulna, videlicet ad *DC.* (6 *Hundr.*) *MC.* (11 *Hundr.*) *MDC.* (16 *Hundr.*) *MMC.* (21

*) Hanc formulam rogavit præcipue *Islevus Enaris*.

Toparcha quondam *Skaptafellen*sis, emortuus

Åo. 1720.

Hundr.) ut ex 6 *Hundr.* 8 ulnæ, ex 11 *Hundr.* 14 ulnæ, ex 16 *Hundr.* 20 ulnæ, ex 21 *Hundr.* 26 ulnæ, ergo supra communem regulam, et forte plus justo ita expendatur. Quam tamen formulam hujus autor Episcopus *Mag. Jóhannes Arnæus*, acerbâ nimis cum *Paullo Vidalino* hac de re contentione salutare frustra conatus est, cum *tertia*, *Vidalini* nempe, formula decimas computandi certe magis justa adeoque acceptabilis, communiter exin prævaluerit talis, ut post erogatas ex primis quinque *Hundr.* ad normam ipsius constitutionis decimas, hæ semper decimam conficerent partem fructuum sortis, hujus vero centesimam, cum ipsa lex *Jónsbók Kaupab.* 15 c. fructum unius *Hundr.* 1. 120 ulnarum, duodecem ulnas ceu legalem jusserit. Summam hanc formulam servaturi addimus igitur 6 nummulos (*peninga*), quorum decem, congruenter cum juris ecclesiastici *Arnæani*, quod p. 46 laudavimus capite 31, nec non antiquo legum codice *Grágás* — uni æquivalent ulnæ, summæ decimarum ex augmento sortis, supra 5 *Hundr.* quodvis semi-*Hundrad*, sive 60 ulnas æquante; duodecem itaque ta-

lium *nummularum* ex quovis integro *Hundradi* expenduntur, unde sequitur quinto quovis fortis, v. gr. decimo, vicesimo, tricesimo &c. decimas sine numero fracto *integra incrementare ulna*, *cujus formulæ Tabulam* et alibi edidimus*) et hic subjungemus infra.

Hæc de decimandi formulis earumque nulla lege accuratius unquam definitis principiis. Notamus itaque ultimam, ut cæteris æquivo rem et solidiorem formulam, sibi semper constantem, eandemque de *decima fructuum parte sive centesima fortis* regulam semper secutam, ad cujus quoque nostra *tabula* renorem est concinnata, et a plurimis in Islandiâ usu receptam esse, constitutio vero ipsa, de decimis ex forte quinqve minore *Hundr.* expendendis normam, etsi multo severiorem, nihilominus adhuc vigentem exhibet. Sic v. gr. duæ ulnæ, ut decimæ ex 1 *Hundr.* erogandæ $\frac{1}{80}$ fortis et $\frac{1}{8}$ usuræ, æquivalent parti; 3 ulnæ ex 2 *Hundr.* $= \frac{1}{80}$ fortis, usuræ vero $\frac{1}{8}$; 4 ulnæ ex 3 *Hundr.* $\frac{1}{90}$ fortis, usuræ au-

*) Vide commentarium nostrum juridicum *Handbók fyrir hvörn manni* 1812, p. 58—59.

tem $\frac{1}{9}$ &c. donec 6 ulnæ ex 5 *Hundr.* $\frac{1}{100}$ fortis & usuræ $\frac{1}{10}$ efficiant, quod fortis et usuræ maximum pro norma generali decimarum ex majore qualibet forte ita cooptandum videtur, ut decimæ fructuum sive usuræ semper partem faciant decimam, si modo fors non sit inferior quinque *Hundr.*, et bona, tantum fructuosa, in censum veniant decimationum legali norma, ita ut C. (ulnæ, f. 1 *Hundr.*) annum ferat redditum 12 ulnarum, ex præcepto *Jónsbókar Kaupab.* 15 c. et antiquiore codicis *Grágás Landsleiguþ.* sive *Búaþátt* cap. 1. "*Madur skal ei selja dyrra fé sitt á leigu, enn Xaurar fé leigdir eyri til jafnlengdar.*" X autem oræ f. 60 ulnæ cum usuram reddant 1 oram f. 6 ulnas, sequitur 120 ulnas f. 1 *Hundrud* annum 12 ulnarum collaturas redditum. Æquitate tamen et usu magis quam legum sanctione hæc formula nititur, respectu fortis 5 *Hundrud* superantis, cum jus ecclesiasticum *Arnæanum* c. 14 quidem statuat una saltem ulna ad quintum quodvis fortis *Hundrad* (C) augendas esse decimas, nil tamen hoc jure cautum de erogationibus ex quantitate fortis intermedia nec indubia fuit auc-

toritas hujus juris nostra usque ad tempora.

Tabulam decimationis hanc juxta *formulam* jam subjungemus, prouti antea talem vulgavit nostra supra p. 87 allegata *Handbók &c.* cfr. p. 44—47.

Tabula Decimationis.

Res decimandæ		Decimæ		Decimæ divisæ s. quarta pars	
Hundrad	ora	ulna	piscis	ulna	piscis
:	10	1	-	-	$\frac{3}{10}$
1	-	2	-	-	$\frac{3}{5}$
1	10	2	1	-	$\frac{9}{10}$
2	-	3	-	-	$1\frac{1}{5}$
2	10	3	1	-	$1\frac{1}{2}$
3	-	4	-	-	$1\frac{4}{5}$
3	10	4	1	1	$\frac{1}{10}$
4	-	5	-	1	$\frac{2}{5}$
4	10	5	1	1	$\frac{7}{10}$
5	-	6	-	1	1
5	10	6	$1\frac{1}{5}$	1	$1\frac{3}{10}$
6	-	7	$1\frac{2}{5}$	1	$1\frac{3}{5}$
6	10	7	$1\frac{3}{5}$	1	$1\frac{9}{10}$
7	-	8	$1\frac{4}{5}$	2	$1\frac{1}{5}$
7	10	9	-	2	$1\frac{1}{2}$
8	-	9	$1\frac{1}{5}$	2	$1\frac{4}{5}$
8	10	10	$1\frac{2}{5}$	2	$1\frac{1}{10}$
9	-	10	$1\frac{3}{5}$	2	$1\frac{2}{5}$

Tabula Decimationis.

Res decimandæ		Decimæ		Decimæ divisæ f. quarta pars	
Hundrad ora		ulna	piscis	ulna	piscis
9	10	11	$\frac{4}{5}$	2	$1\frac{7}{10}$
10	-	12	-	3	-
10	10	12	$1\frac{1}{5}$	3	$\frac{3}{10}$
11	-	13	$\frac{2}{5}$	3	$\frac{3}{5}$
11	10	13	$1\frac{3}{5}$	3	$\frac{9}{10}$
12	-	14	$\frac{4}{5}$	3	$1\frac{1}{5}$
12	10	15	-	3	$1\frac{1}{2}$
13	-	15	$1\frac{1}{2}$	3	$1\frac{4}{5}$
13	10	16	$\frac{2}{5}$	4	$\frac{1}{10}$
14	-	16	$1\frac{3}{5}$	4	$\frac{1}{5}$
14	10	17	$\frac{4}{5}$	4	$\frac{7}{10}$
15	-	18	-	4	1
15	10	18	$1\frac{1}{5}$	4	$1\frac{3}{10}$
16	-	19	$\frac{2}{5}$	4	$1\frac{3}{5}$
16	10	19	$1\frac{3}{5}$	4	$1\frac{9}{10}$
17	-	20	$\frac{4}{5}$	5	$\frac{1}{5}$
17	10	21	-	5	$\frac{1}{2}$
18	-	21	$1\frac{1}{5}$	5	$\frac{4}{5}$
18	10	22	$\frac{2}{5}$	5	$1\frac{1}{10}$
19	-	22	$1\frac{3}{5}$	5	$1\frac{2}{5}$
19	10	23	$\frac{4}{5}$	5	$1\frac{7}{10}$
20	-	24	-	6	-

Nec minus de objectis decimationis con-
tendere nostrates. Severe enim Episcopus

Mag. Jôhannes Arnæus perurſit & prædia & omnia bona mobilia, utrum ullum, an nullum reddiderint quæſtum, eſſe decimanda, contendens decimas fortis aliquam eſſe debere partem, nullo uſuræ habito reſpectu, concedendo tamen 3 Hundrud rerum inanimarum prout recentiore receptum ævo, ut 1 tantum Hundrad decimanda eſſe. Cui opponens *Paullus Vidalinus* res ſolummodo quæſtuofas decimandas eſſe, decimisqve uſuræ tantum decimam ſine diminutione fortis, detrahendam eſſe aſſeruit partem, etſi concederet "*neceſſaria domuum ſuppelleſtilia, reſque familiares, quæ aut eſſent aliis elocanda, aut ſi deſiderentur ab aliis conducenda, decimationi etiam obnoxia eſſe.*" Quæ tamen abſurda corruiſit ſententia.

Magni ſatis momenti hæc erat quæſtio, et reddituum ex decimis, et cum hiſ congruenter exauctorum tributorum onerumqve publicorum (cfr. p. 83) reſpectu; ipſa quidem perſpicua conſtitutionis verba pro Epifcopi; decimarum vero natura, genius, principiaqve conſtitutionis pro *Vidalini* ſteterè ſententiâ. Jubeſt enim conſtitutio decimalis omnia bona

enumerari et dein ut decimanda, æstimari, quotidiani usus vestibus, rebus ecclesiasticis, libris cleri ejusque ornatu liturgico tantum exceptis, ut maximum vero decimarum, usuræ decimam censet partem ejusque solius habere videtur rationem, prouti quoque plurimis septentrionis gentibus usu receptum est. Docet præterea *Húngurvaka* episcopum *Gisfurum* unacum *Sæmundo multiscio* et *Nomophylace Marco Skeggii* f. pluribusque insulæ magnatibus deliberasse, ut lege foret cautum: "*quod omnes annuas expenderent decimas bonorum et emolumentum ex perceptis eorum fructibus, prouti in aliis Christianis inhabitatis regionibus fuerit usu receptum.*" Historia insuper *Arnæ* Episcopi commemorat cap. 29. jurisconsultum et Satrapam *Rafnium Oddi* f. Ao. 1281 in judicio generali f. superiore Legato Regis *Lodino Lepp*, modum decimationis nostræ rerum inanimarum iniquitatis graviter arguenti, publice reposuisse: "*Æquam esse formulam nostram, decimas solummodo ex omni quæstu, fructu Et usura bonorum, non vero e rebus nullum reddentibus fructum erogari.*"

Testante *Paullo Vidalino* hoc responsum variis hujus historiae exemplaribus ita expressum esse, quod licet acerbis nimium adversarius ejus *Mag. Johannes Arnæus* in dubium vocaverit, *Dr. Finmus Johannæus* id tamen censuit ita admittendum *).

Catholicum illius ævi ad rem satis attentum clerum usurpasse etiam omnium rerum inanimarum exigere decimas, oratio *Lodini Lepp* ad ordines in judicio superiore congregatos (l. c.) *jura ecclesiastica Islandorum* et quidem ipsa *constitutionis decimalis* comprobant verba, decimas etiam *bonorum ab exteris adventitiorum* Islandis injungentia, ex principio tamen constitutionis probabiliter concludendum videtur, eo præcipue *fructus* sive *lucrum*, venditarum rationem fuisse habitam, cum bene placitam bonorum æstimationem ipsis permiserit possessoribus, quibus eos pretia ex annuis redditibus, uti optime notis ita rectissime forent censenda. Supellectilia vero domus resque familiares, permultas æque necessarias unicuique patrifamilias esse ac

*) *Hist. Eccles. T. I. p. 126, nota.*

quotidianas vestes, adeoque etiam tunc temporis decimis eximendas, neque diversum fuisse principium constitutionis decimalis, facile concedetur, cum hoc analogiæ juris, *Jónsb.* nimirum *Þeguskyldub.* 1. c. de tributorum erogationibus bene respondeat, innixis tantum rationibus decimarum jubente: unumquemque colonum tributum & mercedem pro itinere delegatorum ad iudicium superius (cfr. *Þíngsárarb.* 2. c.) regi debere, qui pro se & unoquoque domesticorum quos sustentare tenetur, possidet vaccam, sive pecudes (vaccæ) æquivalentes, sive remunculum, sive rere phocis illaqueandis jaculum (quorum quodvis etiam vaccæ æquivalere censetur pretio, ex principiis talia æstimandi, exhibitis *Kaupab.* 6 & 15 cap., sive 1 *Hundrad* 3: 120 ulnis) et veterinum insuper vel bovem, vel equam *) et præterea omnia ejus villicationi necessaria

*) Edictum *Hæconis* Regis d. 14 Jun. 1314, cælibem etiam virum aut fæminam tributarium decrevit, qui pro se ipso, et pro quovis ejus pupillo aut tutelæ subjecto, possederit 1 *Hundr*, & 1 *Hundr.* insuper.

suppelleotilia, resque familiares. Lex igitur Ao. 1280 hæc supelleotilia omnia à censu tributario excepit, quare *nec ea, nec aliæ res, nullum ferentes quæstum, censui decimali, qui fundamentum illius efficit, debent annumerari.*

Invalescente vero abusu etiam *res inanimatas* nulliusque quæstus decimandi nostrates talis decimandi modi iniquitatis pertæsi, severiora legum præcepta ipsi aliquatenus mitigare sunt conati, ita ut CCC (tria *Hundr.*) bonorum, nullum quæstum ferentium, exinde ut C (1 *Hundr.*) fructuosorum essent decimanda, sententia iudicii superioris Ao. 1574, inconsulto licet rege, fuerit cautum *) et universaliter pro lege receptum, de cuius auctoritate legali §. 23 plura notabimus, hic solummodo addito, tam Codicem *Fónsbók* **), quam recentiora edicta regia Islandiæ Nomo-

*) Exstat hæc iudicii sententia inter cæteras huius tribunalis, indubia fide, de qua præterea et *Annales et Hist. eccles.* T. III. p. 104, nec non glossa *P. Vidalini* in vocem *Tiundargiöf* conferantur.

**) *Þingfararb.* 4, 6 et 9 Capp. unacum edictis iisdem adjectis,

phylacibus et superiori tribunali usque ad Annum 1662, demandasse necessarias legum rogationes, nec non jus unacum optimatibus insulæ deliberandi, quid de causis legibus non definitis esset statuendum *). Immo sententiis hujus tribunalis, statutis et consuetudinibus islandicis singularem tribuisse videntur vim et auctoritatem Rescripta regia d. 11 Maii 1708, 19 Febr. 1734, duo d. 14 Apr. 1688 et Rescr. d. 16 Maii 1760 §. 1, 4, 6.

Principium, quod hic profitemur, *formulae decimationis* e fructibus tantum bonorum quæstuosorum sive usurâ decimas esse erogan-

*) Vide edictum regis *Erici* d. Ao. 1293, ubi legimus: "Si quid lege fit cautum, quod prudentissimi incolarum aut nimis severum aut remissius censeant, Nomophylaces jubemus nostros vota omnium Nobis exponere; consultis nostrorum optimis vobis certe commodissima quævis præcepturis. Similia dedit edicta Rex *Haco* annis 1314 et 1316, quorum posterius de valore antiqui juris ecclesiastici in Islandia jubet nomophylaces, consultis tamen episcopis, viris doctis et optimatibus, mutationes inconuenientium rogare, insulæque commodissima quævis proponere. Cfr. *Hist. eccles.* T. I. p. 422—423.

das æqviorẽm qvadantenus et legalem demum adeptum est sanctionem edicto d. 17 Jul. 1782. etsi nostris diebus nostræque conditioni vario respectu jam minus accommodato. In decimandorum tamen æstimatione bonorum, plurimis articulis, eundem ac *Jónsb. þegnisk. 1. c.* tributis ergo, fructuum habuit respectum, si *quod excedit numeratæ fructu carentis pecuniæ exceperis*, cujus decimatio nec æquitate, nec adoptato nititur principio, *decimas tantum fructuum* exigendi; cum præterea *décimæ numeratæ pecuniæ* jure danico non erogentur, neque ulla huic insulæ adhuc concessa fuerit opportunitas eam tuto reddendi quæstuosam, dum præcepta Legislatoris de Albis fide dignis hypothecarum et pignorum legitime instituendis in Islandia desiderantur. *Modum denique processualem in causis de decimis* statuto *Gissuri* præceptum, nec non poenam earum defraudationis, edicta d. 17 Jul. 1782 & 1 Sept. 1786 et laudata sæpius rescripta d. Annis. 1732 & 1734 sive penitus abrogavere, sive immutavere. Multas quoque pecuniarias pro *contumaci retentione decimarum*, hoc statuto jureque *Arnæano ecclesiastico* definitas, edictum

Regis *Hæconis* d. Ao. 1316 (cfr. p. 96) ad
trientem usque minuit, cujus, ex analogia
edicti d. 1 Sept. 1786 & Programmatis d.
31 Oct. 1800, (cum L. Norv. de processu
etiam executivo in Islandia valeat) nemo
amplius hic erit damnandus, Rescripto d. 11
Apr. 1781 §. 3 jubente *decimas brevi manu,*
secundum inappellabilem hac de re judicis pe-
danei sententiam esse exigendas.

§. 14.

II. *Jus ecclesiasticum Arnæanum* con-
cinnatum Ao. 1274, ab Islandis in diœcesi
saltem *Skalholtensi* pro lege ultro receptum
ecclesiastica 1275, proximum tempore occu-
pat locum. De hujus tamen juris in Islandia
auctoritate tam seculis 13 & 14, quam nuper-
rime elapso inter doctissimos acriter fuit di-
scepratum viros, *Paullum* præsertim *Vidali-*
num & Episcopum *Mag. Johannem Arnæum,*
immo *Dr. Finnis Johannæus* & Nomophy-
lax *Sveno Sölvii* *), Ao. 1782 fati demum
functus, contrarias prorsus tuebantur senten-

*) Vide ejusdem *Tyronem juris* 1754, p. 9—11.

tias, hic enim cum *Mag. Johanne Arnæo* antiquiori juri ecclesiastico *Thorlaco-Ketilliano* (cfr. p. 26) lato Ao. 1123, integram, nullam vero *Arnæano* tribuit auctoritatem, *Paullus* contra *Vidalinus*, ejusque legens vestigia *Dr. Finmus Johannæus* omnem soli *Arnæano*. Celeberrimus nostras *Johannes Eriki* rem in medio ipse reliquit *).

Pro antiquiore jure *Thorlaco-Ketilliano* facit:

10. Latum id receptumque esse, pro lege ecclesiastica Islandiæ, Ao. 1123, cum insulæ summum rei publicæ ipsi competierit regimen, nec ulli jus, nisi regibus, post ejus submissionem Islandis leges ferendi.

20. Nonnulli contendunt, omnia Edicta Regum de juribus ecclesiasticis, *Thorlaco-Ketilliani*, non vero *Arnæani* confirmationem spectare, jubendo antiquioris tantum, non vero recentioris, quod *Arnæanum* tum considerabatur, observantiam juris, veluti edictum Regum *Eriki & Haconis Magni* filiorum d.

G 2

*) *Holbergs Stat.* p. 514.

3 Jun. 1291, *antiqui juris* de decimis, multis omnibusque aliis causis, juxta *antiquam consuetudinem*, ceu ante transactionem inter *Magnum* regem *Lagabætir* & *Jonam* Episcopum *Tunsbergi* factam Ao. 1277, valorem confirmans, quocirca formulis dictionis, "*antiquum jus ecclesiasticum* & *antiquam consuetudinem*" solummodo jus *Thorlaco-Ketillianum* innui, *Arnæanum* vero ut duobus demum annis, ante laudatam transactionem, neque regia unquam munitum sanctione, recentius appellari.

Edictum hoc Norvegis non vero *Islandis* proprie datum esse in vanum objici insuper contendunt, cum ipsorum etiam regum promat declarationem, quod inter hos, omnium subditorum provisuros necessitatibus et *Förundum* Episcopum (*Holensem*) aliosque Episcopos convenerit, *antiquum jus ecclesiasticum* postea esse observandum, adeoque hoc edictum Islandiam æque respicere, cum præterea rex *Christianus 2us*, Ao. 1514 *) omnia

*) Collectio *Ketilliana* confirmationem hanc *Christiani 2di* vitiose nimis ad annum refert 1507.

confirmaverit regis *Haconis* edicta, eaque etiam *Islandis* iusserit leges.

Porro historia *Arnæ* episcopi c. 44 inducti, fautores hujus sententiæ *Ericum* regem Ao. 1280 antiquum jus ecclesiasticum *Islandis* legem tulisse afferunt, archiepiscopum vero *Jonam* nonnullis postea annis *Arnæanum* obtrulisse, adeoque laudato edicto Anni 1291 episcopum *Jörundum Holensem*, regi tunc præsentem, aliosque episcopos, non vero archi-episcopum *Jörundum* hoc imperatum comprobasse. Edictum quoque *Haconis* regis d. Ao. 1305 jubens: "*idem jus ecclesiasticum ac antiquitus observari,*" *Thorlaco-Kettillianum* respexisse, minime vero *Arnæanum*, tum primum triginta annorum, antiquum audivisse. Edictum insuper *Haconis* Ao. 1309, multas ultra normam antiqui juris ecclesiastici interdixisse, confirmatum dein à rege *Magno Erici Smeck**), nec non alterum *Haco-*

T. I. p. 138—139, versio tamen danica codicis *Jónsbók* p. 403—404 absurdissime ad annum 1541, datamque à *Christiani* 12., tum 60 ante annos emortuo.

*) *Hist. eccles.* T. I. p. 430—431.

nis edictum Ao. 1305 *) legum codicem et antiquum jus allegans *ecclesiasticum*, de quinta cetorum parte diebus festis inventorum provectorumve pauperibus debita **); edictum denique *Haconis* d. Ao. 1316 nomophylacibus injunxisse jus sequi *ecclesiasticum* antiquius prævalens, non tamen *Magni Lagabæ-tirs*, neque *Jonæ Archiepiscopi*, verum quod antea obtinuit (quodque antiquum fuerit) ita tamen ut omnes mulctæ eodem definitæ ad trientem usque deminuantur ***), quod edictum unacum omnibus regis *Haconis* Norvegis datis, à *Christiano* 2°. uti memoratum p. 102 sit confirmatum, Islandisque ceu lex imperatum.

Juris ecclesiastici *Arnæani* editio *Thorkelliniana* Ao. 1777 inscripta est: *Jus Ar-*

*) Ibid. p. 417.

**) Vide *Jónsbók Rekab.* 10 c. et jus *Thorlaco-Kettillianum* c. 16.

***) *Hist. eccles.* T. I. p. 412 hanc formulam: "fallidur til þridjunga" ita quidem, licet mendose, vertit: "triente diminuuntur," quod edicto *Haconis* regis *Haconis* filii, hac ipsâ paragrapho, mox infra laudando, expresse probabitur.

novum, et denuo p. 2—3, ubi etiam *Jonæ Archiepiscopo* adscriptum, in dioecesi *Skalholtensi* receptum esse perhibetur, allatis insuper præfationis p. X. nota a), argumentis ex historia ecclesiastica T. I. p. 547 &c. desumptis, valorem hujus probaturis juris, nihilo tamen minus accuratior collatio juris *Jonæ* cum *Arnæano* docebit hoc ab illo plane diversum esse, etsi illud Islandis frustra obtrusum fuerit in judicio superiore Ao. 1281, probet historia *Arnæ* Episcopi c. 29, recusantibus et huic, 35 comprehendenti anathemata, et codici *Jónsbók*, 40 (*óþótamál*) delicta enumeranti *inexpiabilia* morem simul gerere, quæ 35 anathemata certe sunt juris *Jonæ*, cum 12 tantum jure *Arnæano*, appendicis cap. 4, recenseantur.

Priori quidem objectioni opponitur *Transactio* inter regem Magnum *Lagabætir* et Archiepiscopum *Jonam* Ao. 1277, quæ rex ipse sibi, successoribusque omnino abdicavit jus leges ferendi ecclesiasticas, talesve dijudicandi causas *); ista vero transactione cum nihil de

*) *Hist. Eccles. T. I. p. 386 & Historia Arnæ Episcopi l. c.*

valore juris *Arnæani* fuerit cautum, nec ulla retroactiva illi competierit vis, neque jus *Arnæanum*, ut antea latum, eo quid nactum fuisset valoris, nullamque competentis Legislatoris corroboracionem contendunt, hoc privata auctoritate ceu legem jubere, æque fuisse illegitimam ac nimium arrogantem juris majestatici violationem, talisque juris receptionem in Islandia, nullum dedisse titulum *antiquum* tum vigens jus *Thorlaco-Ketillianum* abrogandi, quod solum laudatis omnibus edictis *antiquo juris ecclesiastici* appellatione putant innui. Hoc tamen argumentum unacum omnibus posterioris objectionis ex laudatis desumptis edictis corruere existimat *Dr. Finnis Johannæus*, si edictorum modum scribendi "*foru og gamall kristinnréttur*," ut fas est, ita interpretemur, ut jus *Arnæanum* ceu recentioribus legibus ecclesiasticis, quas rex *Magnus* nec non Archiepiscopus *Jonas* obruserunt, *antiquius et oppositum* semper denotet, quod in specie innuat edictum *Haconis* d. 1316, sicuti nomine *recentioris juris ecclesiastici* venerint *statuta episcopi Auduni Rusi Holensis* Ao. 1312, pluriumque episcoporum, quibus

hi pro lubitu omnia invertere & innovare fuerint conati *). Argumentis porro satis ponderosis probavit *Dr. F. Johannæus* **) plurimos episcoporum jus *Arnæanum* fuisse amplexos, ut fere universaliter in Islandia receptum, nec aliter explicandum esse edictum *Magni regis Erici Smeck* d. 1356, quam ut *Arnæanum* tantum jus eodem denuo confirmetur, usu præterea, ceu lex firmæ auctoritatis, deinde receptum ad Reformationis, immo nostra usque tempora, quatenus *hinc* et recentioribus *ordinationibus ecclesiasticis* nec non *libro sacrorum rituum* adversatur ***).

*) *Torf. Hist. Norv. P. 4. p. 450 et Hist. Eccles. T. I p. 545 &c.*

**) *L. c. p. 546—547, notula c) et T. IV. p. 182—183, not. 6).*

***) *Compilatio quædam eorum Juris Arnæani quæ adhuc post reformationem alicujus censebatur valoris, jussu regis Christiani IIIⁱⁱ ab Olao episcopo Holensi Hioltii f. et Arnæ Gistnis, præfecto Hunavatnensi concinnata, ab anno inde 1564 ad annum 1568, Olao emortualem, appellatione juris reformati ecclesiastici insignita, manibus quidem versatur, nusquam tamen lex*

Allatis jam argumentis plura adhuc addere liceat probantia: *Juri solummodo Arnæano* vim legis, posterioribus saltem seculis esse tributam. Sic *Stóridómur* s. magna sic dicta *sententia* d. 1564 hoc solum allegat jus, gradus consanguinitatis et affinitatis, concubitum nec non matrimonium prohibentes, recensens *), quos jus omittit *Thorlaco-Ketillianum*. Cum vero confirmatio regia, Ao. 1565 sententiæ *Stóradóms* data, etiam antiquum jus ecclesiasticum eâ laudatum memoret, hæc respectu graduum prohibitorum etiam post reformationem id agnovisse viderur. Patet quoque episcopos Islandiæ jus tantum *Arnæanum* re-

agnita, utpote nec a regibus confirmata, nec ullius unquam auctoritatis. Cum vero præcepta potissimum juris *Arnæani* post reformationem, aliquo salvanda modo, contineat, hoc jus tunc temporis invaluisse eodem etiam probatur. Nec ante annum 1564 reformatum hoc jus, fuit compilatum, quippe quod capite 23 laudet *Lángadóm* (rectius "*Stóradóm*") de delictis carnis intra prohibitos consanguinitatis et affinitatis gradus (cfr. *H. Einari Sciagraph. Hist. Litter. Isl.* 1777. p. 190.)

*) Cap. nempe ejusdem 20um.

spexisse Ao. 1560, excusantes defectum virium
 five ingenii regio satisfaciendi rescripto d. 29
 Maii 1559, jubenti eos rogationem *ordina-*
tionis cujusdam concinnare, pœnam adulterii
 & incestus in Islandia determinantem, dum
 laudaverint *antiquum jus ecclesiasticum*, pleni
 ibidem tunc vigoris, statuisse: *incestus tan-*
tum cum matre, filia et privigna reos, *exilii*
esse damnandos, nisi episcopalem adipiscerentur
absolutionem, quod juris *Arnæani* c. 20 præ-
 cepit, nullâ ejus rei habita mentione jure
Thorlaco-Ketilliano; unde auctoritas usque
 illius tunc temporis in Islandia abunde com-
 probatur.

Observari quoque meretur, post jus *Ar-*
næanum, introductum 1275, nec *limitati*,
 quod notant, *exilii*, nomine "*Fiörbaugsgard*,"
 quod jus *Thorlaco-Ketillianum* c. 5 illi com-
 minatur, qui vel abalienaverit, perdiderit aut
 emerit bona templorum, quæ unicuique licuit
 vindicare neglecta tali tutelariorum curâ, ne-
 que *exilii majoris* "*Skógargángur*" appellati f.
 proscriptionis, ceu capitali contermini pœnæ,
 receptori pastoris a grege huic commisso pro-
 fugi, ceu proscriptionis rei c. 8 indicti, ob

has unquam causas ullum fuisse damnatum, neque mulctæ sex *marcarum*, juxta c. 35, hujus juris, ob retentionem decimarum, verum trium tantum, ex præceptis *juris Arnæani* c. 15 (cfr. quoque sententiam *Arii nomophylacis Jonæi*, Anno 1548, nota 118 p. 94—95 edit. *Thorkellinæ* hujus juris).

Edictum insuper *Haconis* regis d. 1316, parum de valore juris *Thorlaco-Ketiliani* in Islandia probare videtur, ut datum Norvegis, non vero proprie Islandis, cujus rei inter varia argumenta erit præceptum ejus mulctas omnes jure antiquo ad trientem usque diminui, nullam mulctarum juribus nostris ecclesiasticis definitarum fecisse diminutionem, in nixum quippe antiquiore regis *Haconis Haconisfilii* (*Sverreri* nepotis) edicto Norvegico calci adjecto legis *Heidsviensis*, jubenti omnes juris norvegici mulctas 40 *marcarum* ad trientem usque reduci; ita ut exinde *tredecem tantum marcis* et octo constent *Ortugis*, quæ quoque maximam efficiunt mulctarum summam codicis *Jónsbók* v. gr. libr. *Kóngserfdir* c. 5 et *Farmannal.* c. 8, cum *tredecem marcæ*, has proxime sequantur mulctas. Illas

vero (5: 13 M. & 8 Ort.) antiquo computo æquivaluisse 640 ulnis s. 17 $\frac{7}{8}$ nummis uncialibus (17 th. 84 argenti nummul. in specie, quorum quisque uncialis = 36 ulnis) indubium est *).

Denique probe notandum plurima quidem juris præcepta *Arnæani* permultis recentioribus vel penitus abrogata esse edictis vel magnopere immutata, in specie de crimine incestus, edictis d. 14 Dec. 1775 et 23 Maii 1800, et articulis *Friderici xi. de causis matrimonialibus* d. 1587, insertis licet codici legum Norvegico *Christiani Vti*, horum tantum respectu Islandos hæc de re obliganti; cum præterea edictum *Christiani IVti* d. 29 Nov. 1622 strictam ejusdem *norvegicæ Ordinationis* ecclesiasticæ observantiam Islandis

*) Ex computo tamen Cancellarii *Bielkii* 13 marcæ & 8 ortugæ septem tantum imperialibus æquivalere, vane contendit. Nec *Osterseii* computus jure norvegico (*Glossar.* p. 602) ut *Bielkii*, ceu fundamento innisus, magis erit adoptandus; probabilior licet jure *Cimbrico*, ubi *Ortugam* 7 $\frac{1}{2}$ nummulis Danicis (loco 8 jure norvegico) æquivaluisse censet.

injunxerit, uti quoque *Christianus Utus constitutionis de sacris ritibus ecclesiarum* ab anno inde 1687, ut taceam necessarias juris *Arnæani* ex ipsa reformatione oriundas immutationes *), sequitur magnam juris *Arnæani* partem jam irritam omnino redditam esse, verum in quibusdam causis, recentiore jure sive non definitis, sive Islandiæ saltem inconvenienter, vel nulla ratione dijudicandis, pleno adhuc valet vigore, capp. præsertim 14 & 15 de causis ex decimis et modo decimandi oriundis, quatenus hujus fundamenta congruenter cum antiquissimâ insulæ lege principali depromit, constitutione nempe decimali *Gissuri episcopi* d. 1096, de quâ supra egimus No. I. §. 13 nonnullis ibidem insertis annotationibus.

§. 15.

III. Ordine chronologico jam proxime subsequitur *Magni Regis Lagabætirs* codex Legum islandicus, *Jónsbók*, a *Jona* nomophylace ita appellatus. *Jonas* enim, qui

*) Cfr. Rescr. d. 29 Maii 1719.

jussu *Erici* regis *Magni* filii, rerum summa in Norvegia tum potiti, hunc secum Islandis attulit codicem, qui multas post ordinum omnium in superiore judicio Ao. 1281 recusationes, uti nos docet *Arnæ* episcopi historia capp. 26, 28 — 31 etc. eorumque recenser præcipuas objectiones, demum fuit receptus, ita tamen ut variorum Regi statim supplicaverint immutationem, quam tamen dubium est eos notabilem impetrasse ante Annum 1293, audita tunc Nomophylacis *Thorlaci Narvii* iterata demonstratione ejus necessitatis, cum rex *Ericus* memorabile satis varii argumenti promulgavit edictum, jubens simul hujus præcepta codici legum inferi, eoque nonnulla excludi capita, quod etiam rex *Haco* Ao. 1314 prolixam satis et memorabilem edens constitutionem, simili Islandis injunxit clausula. Varia interea Islandis data esse edicta commemoravimus p. 55 — 57, nec non §. 9 — 10 præcipua hujus Codicis exemplorum vitia, discrepantiam, exiguamque vel ab ipso imperante agnitam fidem Rescr. d. 16 Maii 1760 §. 2, probata simul versionis danicæ fide, talibus codicis islandici exemplis, multo inferiore.

Cæterum plura allatis supra §. 3 argumentis codicem *Fónsbók* adhuc principalem hodierni efficere partem juris islandici, ejusque certis tantum præceptis esse derogatum recentioribus edictis, nonnulla quoque eorum prorsus abolita, ut jam superflua documenta hic consulto omitimus commodiori loco, infra §. 20 No. VIII. quædam huc pertinentia reservaturi. Sufficiat itaque hæc codicis *Fónsbók* auctoritati præcipue derogantia, laudare edicta: Rescr. d. 2 Maii 1732, et 19 Febr. 1734, edictumque d. 11 Jul. 1800 de generali Islandiæ judicio superiore, quæ librum *Píngfarabálk* licet exinde non omnino irritum admodum tamen immutavere, nec non *Mannhelgisb.* et *Píófab.* respectu delictorum homicidii et furti, formularumque processualium, his libris præceptorum. *Reformatio religionis, Ordinatio Christiani IIIti ecclesiastica unacum articulis Ripensibus* ejusque *Recessu*; Norvegica *Ordinatio Christiani IVti ecclesiastica liberque sacrorum rituum Christiani Vti*, pauca quæ continentur Libri *Kristinnðómsb.* primis duobus Capitibus de Religione et ecclesiæ moderamine, vario respectu exigui reddiderunt

usus. Lex vero regia Islandis licet juridice ignota, codicis *Jónsbók*, *Kóngserfda*, jam prorsus irrita fecit præcepta. Magna ita dicta *Sententia* (*Stóridómur*) lata 1564, Rescr. d. 25 Jul. 1808, Rescr. 17 Febr. 1769 de ordine et modo successionis ab intestato, libris *Mannhelgisb.*, *Quennagiptíngar* et *arsatökur* inscriptis, varie et derogavere & obrogavere, majori licet parti plenam adhuc reliquerint auctoritatem, quæ quoque competit plurimis Librorum *Framfærslub.* *Landabrigdab.* et *Landsleigub.*, si hujus cap. 12, ut programme d. 19 Sept. 1806 abrogatum et per pauca alia v. gr. Capp. 57—58 edito d. 13 Jun. 1787 decretoque regio d. 17 Jul. 1816, de *jure venandi* nonnihil immutata, exceperis. Plurima quoque librorum *Rekab.* et *Kaupab.* adhuc vigent auctoritate, excepto prioris 12 capite partim immutato, partim exactius definito programme d. 4 Maii 1778, nec non cap. 9 de *venatione phocarum*, laudato nuperrime decreto 1816, posterioris vero c. 26, edito d. 18 Jun. 1784 abrogato, et capitibus 2 et 3 magna ex parte modo processuali Norvegico et editis d. 10 Julii 1795 et d. 20 Jan.

1797, immutatis. Libro *Farmannalög*, recentiora licet *Islandis* data edicta non ita multa derogaverint, vel expresse obrogaverint, præsentis tamen seculi navigationum, commerciorumque ratio et cum exteris nexus, multa ejus præcepta, salvis tamen reliquis, jam amplius exigui admodum reddidere usus, neque ideo ulla lex Librum IV. Codicis Norvegici *Christiani Vti* substituit ceu jus in genere subsidarium, cum Rescr. d. 2 Jun. 1747 denuo iteratum constitutione d. 17 Nov. 1786 §. 19 et edicto d. 13 Jun. 1787 c. 2 §. 21, ejusdem tantum 4—8—1 *Islandis* jusserit legem, per multa vero edicta recentiora navigationem, sanitatem nautarum et tractatus cum exteris imprimis respicientia, illi potius subjuncta merito censeantur.

Præcepta Libri *Þjófab.* de poena furti et de modo procedendi in causis inde oriundis, Rescriptum d. 19 Febr. 1734, multaque recentiora edicta hujus delicti pœnam, nec non procedendi modum in talibus causis exactius definientia quidem immutavere, præsertim progr. d. 24 Mart. 1786, edict. d. 20

Febr. 1789, Rescr. 25 Julii 1808 et 3 Maii 1816, non vero cætera hujus libri contenta.

Conspectu præcipuarum Codicis *Jónsbók* mutationum ita leviter et quidem summatim adumbrato, quænam illius Libri plurima, aut saltem nonnulla, aut tantum exigua adhuc valeant auctoritate, facilius ut dignoscantur, singulas enim atque universas anxie recensere, hujus dissertationis proprium non erit objectum, duntaxat disquisituræ quænam leges generaliter *hodiernum jus* conficiant *islandicum*, quibusque hoc præcipue laboret vitiis, hæc summaria de valore Codicis *Jónsbók* hodieque in Islandia jam sufficere posse existamus.

§. 16.

IV. *Ordinatio Christiani IIIi ecclesiastica* d. 1537 et vincti sex ejusdem *Articuli Ripenses* d. 1542, codicem *Jónsbók* ratione temporis, proxime excipiunt. Illam enim Ao. 1539, hos vero Ao. 1543 rex Islandis jussit leges *); notandum vero

H 2

*) *Hist. Eccles.* T. II. p. 266. T. III. p. 3, 13, 120, 138, 250.

probe *Ordinationem Christiani IVti* norvegicam d. 1607 illis successisse, vel unacum illis vim legis esse nactam Rescripto d. 29 Nov. 1622, ita ut priores jam esse adhibendos in casibus posteriore non definitis, si quid de talibus statuerint. Aptior tamen, et Islandiæ naturæ et usibus magis conveniens, jam dudum Anno 1719 desiderabatur lex ecclesiastica, cum Rescr. d. 29 Maii e. a. jussit novam etiam de *sacris ritibus* rogari. Prioris *Ordinationis* observantiam varia non tantum edicta ante promulgationem posterioris d. 1607 præceperunt Islandis, v. gr. d. 1540, 1551, 1552, 1558, 1563, 1571, 1575, 1576, 1586 et 6 Maii 1617, cum *Christiani IVti* Ordinatio demum 1622, uti memoravimus, lata fuerit Islandis, quare ceu lex plenæ auctoritatis illa sæpius laudatur v. gr. *Statuto Bessastadensi* Anno 1555 et *Magna Sententiâ* (*Stóradómi*) d. 1564, immo quoque Rescr. d. 19 Febr. 1734 et 16 Maii 1760 §. 5 in posterum.

§. 17.

V. *Magnam*, ut audit, *Sententiam* (*Stóridómur*) Nomophylaces Islandiæ cum vi-

ginti quatuor assessoribus generalis dicasterii tulerunt Ao. 1564, regis *Friderici IIdi* deinceps confirmationem d. 13 Apr. 1565, seu legem criminalem de *delictis incestus* et in genere *Carnis*. Rationem hujus edictum indicit regium d. 20 Mart 1563, codicem nempe islandicum nihil de incestu pluribusve præcepisse criminibus, quocirca (*Kiættærie*) hæreses et horrenda quævis impune committi dolet delicta, neglecta prorsus *Ordinatione*, quam unacum *Recessu* (*Christiani* nimirum IIIii) rex jussit Islandis leges, horumque juxta præcepta omnes ex adulterio aliisque lege islandica non definitis criminibus, oriundas dijudicari causas, simul quoque omnes in posterum manifestæ convictos hæreseos exilii reos, capitis damnari, bonaque eorum publicanda regio fisco vindicari.

Nostros vero longam cum variis talium criminum conniventiam experti, hanc poenam, præsertim hæreseos, severam nimis existimavere, et in specie publicationem omnium bonorum, et præceptis codicis legum Islandiæ, *Mannhelgisb.* nimirum c. 4 non nihil repugnare, satrapæ *Pauli Stigotii* exhortatione

incitati operâ Nomophylacum et viginti quatuor delegatorum, dicasterii assessorum, *magnam*, seu rogationem legis, tulere *sententiam* Ao. 1564, regiam hujus Ao. 1565 impetrantes confirmationem. Illud quidem edictum (d. 1563) errores graviores de religione solummodo respicere, juxta propriam vocabuli *Kiætterie* significationem, quidam contenderunt, docuit vero *Dr. F. Johannæus* tunc temporis nullos invaluisse tales *), ideoque censuimus interpretationem vocabuli *Kiætterie* hoc edicto adhibiti correctiorem in rescripto ad episcopos Islandiæ d. 29 Mart. 1560 esse quærendam, jubente eos *ordinationem* quandam rogare, quæ *adulterii* tum, unacum aliis *impiis, nefandisque facinoribus* et magna *immodestia*, admodum gliscentis, pœnam statueret. Episcopi autem multarum pro talibus peccatis, magis quam eorum pœnæ probabiliter avidi, nec non juris, pro lubitu talia auro taxandi, tanto se omnino impares negotio confessi, idque serio deprecati, soli eruditissimo senatui academico committendum

*) *Hist. Eccl. T. III. p. 304.*

putabant, quod igitur simili rescripto huic fuit injunctum d. 15 Jan. 1561, etsi nil inde in jus redundaverit islandicum notabilius laudato rescripto d. 20 Mart. 1563, jubente *Kiætterie*, pœna proscriptionis vel etiam capitis et publicatione plecti bonorum.

Si igitur vocabulum *Kiætterie* h. l. cum enumeratis antea Rescripto d. 29 Mart. 1560 conferatur de iectis, et denique cum authentica ipsius regis interpretatione dubiæ hujus vocis, datâ scilicet originali Magnæ sententiæ confirmatione 13 Apr. 1565, quæ admodum depravata et incorrecta in Collectionem irrepfit *Ketillianam* T. II. p. 52, vocabulum *Kiætterie* hic solummodo *crimen incestus* denotare facile apparet, idque ut magnam â vera religionis doctrina aberrationem hic ita nuncupari. Authentica enim confirmatio sæpius eam adoptat explicationem dicendo v. gr. "*Paul Stigsen* hafver haft for os en Dom, som vore Underfaatter, Laugmænd og Laugrettemænd paa forskreffne vort Land Island om Hoersag, Skiörlevnet, og dennem som deres egen Slægt beligge, dømt haver" et postea: "og efterdi samme Dom, efter den

"gamle Kirkelov formelder om *Obótemaal* saa,
 "at de som efter samme Doms Ljudelse *bliver*
 "*befunden udi Kicetterie at beligge deres egen*
 "*Slægt*, skulde miste Livet og alt deres Gods
 "at være forbrødt til Os og Cronen." Idem
 præterea ex præmissis Rescripti d. 28 Apr.
 1571 discimus (cfr. edictum d. 19 Apr. 1576
 & 29 Apr. 1585).

Auctoritati tamen *magnæ sententiæ* in
 Islandia recentiora multum derogavere edicta,
 præsertim d. 29 Apr. 1585, Rescr. d. 12
 Oct. 1764, ed. d. 14 Dec. 1775 et 23 Maii
 1800, Rescr. 25 Jul. 1808 et progr. d. 12
 Jun. 1812, nec non Rescr. 3 Maii 1816, præ-
 ter nonnulla alia, videlicet edict. d. 3 Jun.
 1746 de variis matrimonia respicientibus et
 libidine, Rescr. d. 5 Maii 1779, 15 Mart.
 1780 et pl. Aliquid tamen huic sententiæ
 adhuc relictum fuit auctoritatis respectu sal-
 tem mulctarum ab adulteris erogandarum, et
 forte pro tertiâ vice vel sæpius iterato *supro*,
 nisi minus analogicas admitteremus pœnarum
 rationes, adeo fere paradoxas ex præceptis Re-
 scr. d. 25 Jul. 1808, ut *supri* gravior quam
adulterii luenda jam sit poena. Quo certe in

casu defectus congruæ magis cum vario delictorum carnis reatu pœnarum mensuræ, *juris islandici* foret annumerandus vitiis.

Respectu denique *magnæ sententiæ* non possumus his paucis non animadvertere:

10. Multas eadem definitas ad certam *Markarum* vel *ulnarum* erogationem, iniquæ avaritiæ, justo majores multarum titulo pro *carnis delictis* summis reis extorquendi ansam olim dedisse, appposito sub prætextu *Markarum*, *ulnarumque* majorem antiquitus fuisse valorem, quem demum abusum legali circumscripsere termino Rescr. 25 Jul. 1808, §. 11 — 12, qui quoque reliqui multarum computi æque legale depromit fundamentum, cum una *Marka* numerata æquivalet 8 oris, sive 48 *ulnis*, una vero ora argenti puri sive defecati = 1 uncia s. nummo unciali, jussu *Jónsb. Kaupab.* 5 c., hæc vero = 36 *ulnis*, sequitur unam *Markam* in computo multarum esse = $1\frac{1}{3}$ nummi uncialis. Sex igitur *Markæ* æquivalent 8 antiquis imperialibus (nummis uncialibus, quorum unusquisque 108 nummulis danicis consistit) sive 9 communibus thaleris (quorum quisque 96 continet

nummulos), prouti hoc quoque Rescriptum agnovit. Cum vero in cæteris præstationibus civilibus et commercio edictum d. 10 Apr. 1702 unciali cuique nummo ad 48 pisces sive 24 ulnas usque derogaverit, & idem quoque exinde usu invaluerit, unaquævis *Marka*, reliquis (exceptis tantum mulctarum) rationibus, communiter æquivalet duobus nummis uncialibus.

20. Quomodo hic computus *Markarum* mulctis erogandarum, recentiore jure Danico-Norvegico in 16 tantum nummulos danicos pro quâlibet sit transformatus, loco $1\frac{1}{2}$ nummi uncialis, ita ut mulctæ trium *Markarum* infamantes, jam 48 faciant nummulos, cum tales olim mulctæ 4 marcarum antiquo jure islandico v. gr. *Jónsbók*, sæpe quoque infamantes, $5\frac{1}{2}$ unciali æquivaluerint, et mulctæ magna *Sententia* (*Stóradómi*) nec non Rescripto 25 Jul. 1808 cum hoc congruenter sint definitæ computo, mirum sane videretur, et nullo modo conciliatur his juribus, sed non ad nostrum attinet thema. Notandum vero saltem analogiam inter edicta *magnæ sententiæ* recentioresque leges, respectu determinationis pænæ,

certo numero verberum virga vapulare, æque
difficulter esse indagandam. Magna enim
Sententia (*Stóridómur*) unamquamque quæ
non penderetur, *Marcam*, five $1\frac{1}{3}$ nummi
uncialis, duobus lui jubet virgæ verberibus.
Literæ regiæ danicæ Cancellariæ d. 21 Jul.
1787 unumque thalerum mulctarum eadem
relui proponit pœna. Rescr. d. 25 Jul. 1808
§. 7 furtum simplex prima patratum vice, a
decem ad triginta verberibus virgæ pro vario
reatus gradu puniri jussit, leviora vero de-
lictâ contra ordinem publicum commissâ à 10
ad 20 animadverti. Rescr. denique d. 3 Maii
1816 §. 2 et 4 operam trium annorum in er-
gastulo, ter viginti septem jubet expiari virgæ
verberibus, breviori vero in ergastulo operæ
arbitrariam substituens pœnam, pro diverso
reatus gradu, non tamen decem verberibus
leviorem.

30. Abusum nonnullorum quondam,
mulctis adulterii etiam a personâ exsorte ma-
trimonii exigendi ob stuprum cum persona
nupta commissum, cui ambigua *magtæ sen-
tentie* ansam dedere præcepta, decretum Can-

cellariæ regiæ demum d. 22 Dec. 1792 in posterum avertit.

49. Severis nimium *magnæ sententiæ* pœnis adhuc annumerari publicationem omnium bonorum mobilium præter pœnam capitis, ob patratum crimen incestus, jussu Confirmationis *Friderici 2i* Ao. 1565, admodum dolemus, Islandosque severiore ob idem delictum, mitissimo sub imperio *Friderici* regis *Vtri* ita plecti pœna, quam reliquos subditorum, etiam olim Norvegicorum, cum codice legum islandico *Mannhelgisb.* 4 c. ob crimina tantum læsæ majestatis et perduellionis tota amitterentur bona, ob reliqua vero, etsi nefanda et inexpiabilia (*óbótamál*) pars duntaxat dimidia (cfr. §. 25).

§. 18.

VI. *Recessum regis Christiani IIIi* d. Ao. 1558 *Islandis subsidariam* tantum jussere legem edict. d. 20 Mart. 1563 et Rescr. 19 Febr. 1734. Hunc igitur magna sententia Anni 1564 ceu legem laudat plenæ auctoritatis. Nonnullos vero etsi hic Recessus contineat articulos alicujus forte in Islandia usus,

fatendum tamen est plurimos cum Islandiæ natura, conditione et legibus minime congruere, judicesque idcirco rarissime inductos fuisse, eum ad causas obvias applicare, cti præcepta Art. 50 *de usucapione*, temporis tantum immemorialis excepta, islandico fere omnino desiderentur jure, quam tamen, ut insulæ minus commodam, ex hoc *subsidiario solummodo jure* heic introducere sui censebant non esse officii; neque articulum 66um talis subsidiarii juris de iniquo fœnore, aliquid posse derogare præcepto *Juris ecclesiastici Arnæani* c. 35 ultimo.

§. 19.

VII. Programma licet regis *Christiani IVti* d. 27 Nov. 1588 *Recessum Friderici II di* bis laudet ceu legem Islandis transmissam, contenta tamen hujus programmatis causas tantum matrimonii complexa, abunde probant *Articulos* sive *Ordinationem* hujus de *causis matrimonialibus* d. 19 Jul. 1582 eodem tantum innui, edicto d. 2 Jun. 1587 Islandis imperatos. Nec vero hujus regis neque *Christiani IVti* *Recessus*, eisdem ceu leges fuisse

latos probabitur, Rescriptum tamen d. 26 Dec. 1646, neglecta, ut videtur, propriâ insulæ lege, *magna scilicet sententia*, maleficum quendam ob *crimen incestus* cum privigna patratum, ex præceptis *Recessus Christiani IVti* morte iusserit mulctari, nec non Rescripta d. 19 Febr. 1734 & 16 Maii 1760 *Ordinationes* et *Recessus* Islandis transmissos, potius quam *Christiani Vti* codicem Norvegicum iudicibus leges, eosque novæ inferi legum rogationi præceperint.

Afferit quidem *Sveno Sölvii* (Tyronæ juris p. 13) *tres* in Islandia olim invaluisse *Recessus Christiani* nimirum IIIti d. Ao. 1558, quem solum agnoscimus, *Friderici Ildi* d. Ao. 1576 et *Christiani IVti* d. Ao. 1643, omni tamen destitutus documento talem probante assertionem, quod duos posteriores attingit recessus, si exceperimus abusum nonnullorum olim ullo sine titulo, eos casibus obviis in Islandia, prout nostro quoque tempore nonnulli ausi fuerunt leges huic insulæ nec unquam datas, neque promulgatas, interdum applicare, cui tamen jus, alienis legibus tribuendi ullam obligandi vim, minime competit.

Hac certe inducti ratione, elencho legum
jus Islandicum hodie constituentium, *Friderici II*di *Ordinationem* sive *Articulos matrimoniales*, hic inferere, potius quam præcepta
codicis legum Norvegicarum *Christiani V*ti
l. 3—18 c., etsi hæc illos quoque complec-
tantur, non hæsitavimus, utpote magnæ ad-
huc in Islandia auctoritatis, codicis vero Nor-
vegici perpauca Libri IIIi, qui neque ideo
jure possit laudari ceu Lex Islandiam hoc sal-
tem respectu obligans. Non tamen integram
hanc *Friderici II*di *Ordinationem* nobis reli-
quere edicta Islandis promulgata d. 3 Junii
1746, de causis matrimonialibus & libidine,
5 Mart. 1734, 14 Dec. 1775, 23 Mart.
1800, 1 Dec. 1797, 4 Jan. 1799, Rescr.
12 Oct. 1764, literæ Cancellariæ regiæ d. 15
Jun. 1799 et plura, eidem multum dero-
gantia.

§. 20.

VIII. Norvegicam Regis *Christiani IV*ti
Ordinationem ecclesiasticam legem Islandis esse
præceptam edicto d. 29 Nov. 1622, docui-
mus §. 16, No. IV. Si igitur nonnulla

interea edicta edita exceperimus, ordine chronologico nullam legem Islandos quodammodo obligantem animadvertemus, ante præceptum, certis tantum in casibus, ulum *codicis Norvegici Christiani Vti*, primum regiâ muneris gerendi lege, Præfecto insulæ *Fuhrmanno* scripta d. 30 Maii 1718, qva tamen illi solummodo mandata fuit cura, ut formulæ processuales codicis norvegici exinde in causis forensibus ibidem adhiberentur. Ipse vero Codex nunquam in *Islandia* fuit promulgatus, neque ceu lex incolas obligans, unquam proclamatus, nec lingua iis propria editus publicâ auctoritate, neque venalis. Rescriptis tantum commissorialibus ad insulæ Episcopos et Nomophylaces d. 14 Apr. 1688, novam legum codicis, Islandiæ usibus accommodati, rogationem iis mandantibus (episcopis tamen solummodo libri 2i. de religione et re ecclesiasticâ), ducis instar fuit conceomitatus, quo in negotio eos parum profecisse alibi commemoravimus *), nec non supra: præcepta

*) Vide nostram: *Island i det attende Aarhundrede*, p. 408—414.

Rescripti d. 2 Maii 1732 ultra usum formularum codicis Norvegici in processualibus, non extendere, et tamdiu tantum, donec novi codicis regia auctoritate munita prodiderit rogatio, in omnibus ceteroquin aliis, antiquarum Islandiæ legum edictorumque ad Islandos editorum jubere observantiam. (cfr. Refer. d. 7 Maii 1735 et 24 Jan. 1738).

Infirmis igitur argumentis eorum innititur doctrina, qui integro hujus codicis libro primo vim legis Islandiam obligantis hoc tantum rescripto tributam esse contendunt, formalia modo processus juris Norvegici in causis forensibus præcipiente, cum plura diversa prorsus quoque hic liber comprehendat, prout capp. 1, 15, 24, immo hoc ultimum rescripto speciali d. 15 Aug. 1718 Islandis fuit imperatum, prout etiam L. N. 1—7—2 rescripto d. 24 Mart. 1705, quod certe fuisset superfluum, si transmissio Ao. 1688 ad Episcopos et Nomophylaces codice ejusve introductis formulis processualibus 1718, aliqua ulterior hujus libri fuerit auctoritas.

Usum præterea Codicis Norvegici in causis de homicidio et de furto, injunxit Rescr.

d. 19 Febr. 1734, *donec nova legum codicis Islandici confecta et regiam nata fuerit confirmationem* *), nec non Rescr. d. 17 Febr. 1769, integrum fere c. 2 libri 5ti de successione ab intestato et familia herciscunda Præcepta N. L. 5—3 et 5 capp. de *jure Odelico* unacum hic introducto rescripto d. 28 Mart. 1776 edicto d. 14 Jan. 1771, vim legis demum adepta sunt, quatenus hæc legis præcepta, usque ad d. 5 Apr. 1811, non fuerunt immutata recentiori in specie edicto d. 14 Jan. 1771, ultimum vero d. 1811, Islandia ceu legem adhuc ignorat. *Jus vero Odelicum*, quale jure Norvegico ad annum usque 1811 fuit definitum, Islandici quoque juris esse, aut celeberrimos fugit Jurisconsultos, prout nonnulla eorum testantur systemata juris, aut id saltem consulto reticere, sicuti reliqua jus proprie Islandicum conficientia.

N. L. 3—10—4 et 6—18—4 de doloso usu mensuræ et libræ auctoritatem in Islandia

*) Qua demum ratione in aliis casibus codex norvegicus vel foret norma, vel tantum consulendus notavimus p. 10—11.

dedit edictum d. 18 Jun. 1784. De 4—8—1
 quod hic satis est annotavimus §. 15 p. 114.
Majorem excommunicationem juris antiqui eccle-
 siastici, de cujus formulis speciatim egit *liber*
sacrorum rituum Christiani Vti Cap. VII, abo-
 lens Rescriptum d. 26 Junii 1782, ejus loco
 in Islandiam introduxit varios articulos N. L.
 6—9 c. et quoad antea 6—3—8, 9. Partim
 respectu Rescr. d. 19 Febr. 1734 de formu-
 lis processualibus juris Norvegici, partim
 Rescr. d. 17 Febr. 1769 de successione ab in-
 testato &c. et denique edicti d. 13 Junii 1787
 c. 2, plurima N. L. 5—13 cap. praesertim ad
 art. usque 46, ceu his argumentis arctius
 connexa, Islandos indubie obligare existima-
 mus, jure in specie *Cambiali*, juxta normas
 N. L. 5—13 cap., edictis d. 17 Nov. 1786
 et 13 Jun. 1787 etiam introducto, quatenus
 recentiora his non derogaverint, in specie
 Programma d. 22 Mart. 1813, quod tamen
 nihil detraxisse videtur edicto d. 13 Jun. 1787
 2 cap. §. 20, ceu legi specialissimae, respectu
 cambiorum inter Islandiam & regiones euro-
 paeas Danico sceptro subjectas.

Si N. L. 6—13 capitis præcepta de multa & pœna pro tertia vice aut sæpius iterato stupro indubie introduxerit Rescr. d. 25 Jul. 1808 §. 10, analogiam juris inter præcepta de stupri et adulterii pœnis difficulter posse conciliari, et dudum animadvertimus §. 17 p. 120—121, et infra §. 25 inter nonnulla exempla *præcipuorum juris islandici vitiorum*, quasi generali quorundam conspectu uberius illustrabimus.

Si igitur pauca exceperis edicta, rescripta, aut legis Norvegicæ *Christiani Vti* unius alteriusve articuli aliquem in Islandia usum jubentia, aut indirecte singulos tantum laudando, parum reliquarum Norvegici codicis legum reges nostri hætenus Islandis tulerunt legem. Fallitur enim quisquis considerando quævis edicta Danico-Norvegica, omnesque iisdem laudatas leges, edicta, rescripta, decreta &c., si modo in Islandiam fuerint transmissa, et ibidem promulgata, hanc eo ipso actu insulam exinde obligare, cum paucissimæ talium nec ullo respectu huic conveniant, nec possint exerceri, nec denique sola allegatione populo pernotescant. Quæ thesis

alio licet non egeat argumento, corroboratur tamen decreto regiæ Cancellariæ danicæ d. 14 Maii 1803, a vulgatione lingvæ islandicæ curæ judicum regii tribunalis generalis in Islandia five superioris decreto ejusdem d. 2 Aug. 1800, ante demandata, excipiente omnia edicta, huic soli insulæ nec data, nec eam speciatim attingentia, qvo ipso reliqua considerantur ceu leges Islandiam non obligantes.

Nulla igitur Norvegico codici præ Danico, quod ad reliqua illius præcepta lege huic insulæ non injuncta pertinet prærogativa competit, cum nihil quoque horum, exceptis tantum paucis illius supra laudatis argumentis, rex jufferit Islandis legem, aut, quâ talem promulgari, nec ullam horum cum Islandorum jure, indole, necessitatibus, vitæ genere, moribus, cultura &c. agnoverit convenientiam, quam neque ipsis insulæ tribunalibus reliquit dijudicandam, verum contra eorum interdixit usum, cum ex antiquiore islandico jure causas solummodo discernere oporteat, codice vero Norvegico in solis causis arbitrariis tantum consulto. (cfr. p. 18—19).

Ex antedictis insuper apparet: nullum dari edictum, ut supra demonstravimus, libri 2di Codicis Norvegici probans auctoritatem ceu juris islandici subsidiarii, neque alias in causis ecclesiasticis agnoscimus hic jam vigere leges, quam nonnulla juris *Arnæani* præcepta, præter *statutum Gissuri* de modo decimandi, *Ordinationes ecclesiasticas Christiani IIIi & IVti*, unacum *articulis Ripensibus et Christiani Vti* libro de sacris ritibus, et specialia edicta Islandorum res ecclesiasticas attingentia, nec denique ullum usus alienarum legum hac in insula justum dari titulum.

§. 21.

IX. *Christiani* regis *Vti* librum sacrorum rituum promulgatum Ao. 1685 Islandis duobus postea annis observandum rex transmisit. Ao. licet 1719, ut supra memoratum §. 16, jam dudum pernota fuerit ejus cum insulæ natura populiqve indole et necessitatibus disconvenientia, parum tamen innovationum hunc librum hucusque recepisse novimus, præter abolitionem excommunicationis majoris, jussu Rescripti nuper laudati (p. 131)

d. 26 Jun. 1782, aliquam formulæ baptizandi edicto d. 7 Maii 1783 præceptam mutationem et perpauca minoris momenti alia.

§. 22.

X. Legum emendationes, antiquo jure *Réttarbætur* dictæ, s. specialia ad Islandos edicta regia, rescripta, decreta, si ibidem fuerint proclamata, nec non eadem lege, nonnulla Danico - Nørvegica, modo hujus convenient insulæ usibus, magnam juris islandici hodierni conficiunt partem.

Demonstrata supra §. 11 difficultate, cui obluetari tenetur Jurisconsultus, disquisiturus quænam edicta Islandiam hodie obligent, eorumque fidam, integramque acquisiturus collectionem, nonnulla præcipuorum hic paucis animadvertere superest, quatenus extraordinarias juris islandici imperasse videntur immutationes. Præter varia talium, respectu jurium ecclesiasticorum et alias supra allegata, his certe annumeramus:

10. Regis *Christiani Imi* (*Laungu Réttarbót*) longum edictum, sic appellatum, d. Ao. 1450, ob immodicam ejusdem severita-

rem expressa postea lege in paucissimis nondum temperatam, æque memorabile ac detestatum, cum permulta etiam leviora delicta, vel quæ iis vix sint annumeranda, pœna plectat perduellionis, bonorumque publicationis v. gr. §. 4—7 pluribus stipatus comitibus in ipsa insula si quis proficisceretur quam ibidem præceptum; plures, quam domini prædia inhabitent, si famulos sive comites haberet, et §. 13 si maritos in famulitium reciperet, & denique §. 22 si vel scabinorum s. judicii confessorum munere fungi, juxta Choronomi vel Nomophylacis designationem quis recuser sive jurisdictionem differri auctor sit sive denique injusta ferat suffragia. Quæ edicti pœna stricto jure horum reis adhuc comminatur perduellionis pœnam; cum N. L. 1—5—3, non formalia processus, verum realia præcipiat, adeoque jussu Refcr. d. 19 Febr. 1734 nullius in Islandia sit auctoritatis, cum quoque edicta d. 23 Dec. 1735 §. 4 & 16 Nov. 1764 §. 15 alias iniquis judicibus, non vero proprie scabinis, indixerint multas; præterea vel recusatio scabinorum muneris vel judicii procrastinatio eorum absentiae causa longum hoc

edictum, adhuc eandem iis comminatur pœnam.

20. Qvod *Christiani* regia Ildi confirmatio d. Ao. 1514 omnium *Haconis* regis *Magni* filii edictorum norvegicorum, hæc simul Islandis ceu leges tulerit (cfr. §. 14 p. 101) quorum tamen edictorum fidam, integramque comparare collectionem multo difficilius reddidit juris islandici studium.

30. Edicta d. 29 Nov. 1622 et 10 Dec. 1646 magnam juris islandici, quatenus ante fuit exercitum, immutationem procreavere. Variis enim iis abolitis abusibus magni satis momenti, vendenda prædia proximo consanguineorum, uti memoravimus §. 8 p. 34—35, offerri iussit, simulque obedientiam amisso ex libro *Landabrigdab.* dimidio (vel integro) capiti ejusdem argumenti severe imperavit. Posterius insuper omnia prædia ter in judicio pagi, semel vero in generali insulæ judicio superiore proximis, primo secundove consanguinitatis gradu cum venditore junctis, antequam venderentur, publice offerri injunxit, quibus neglectis, emtor prædii ita non oblatus

dominio privaretur, arbitrarie insuper mulcandus.

Hæc edicta eo insigniora censemus, quo magis primam fere occasionem *jus Odelicum* in Islandia exercendi, sive gentilitia prædia retrahendi dederunt. Pergratum hocce Norvegis nihilotamen minus admodum ambiguum jus, licet *Haraldi Pulcricomi* ævo longe remotiori originem debeat, ex conjecturis saltem *Paulli Vidalini*, primæ nimirum Norvegiæ inhabitandæ occupationis *), nec ex Islandorum historiis, neque antiquissimo jure probabitur, Norvegos, vacuæ et desertæ Islandiæ primos inhabitatores eorumve posteros ullam hujus antiqui patriique juris conservandi exercendique hic curam habuisse de quo ipsa lex Islandiæ civilis *Grágás* nihil idcirco

*) Vocem enim *Odal* ab *al* omnis et *andur* vacuus derivat, ita ut fundum omnino vacuum non inhabitatum primo ævo denotaverit, unde *alldium*, adeoque voce *Odal* proprie exinde indicari fundum avitum a tempore immemoriali vacuum eadem occupatum et inde possessum profapia.

agit. Jus ergo retractus gentilitii ejus saltem ævo hic nullius fere fuit usus. Codex legum islandicus *Járnfíða*, *Hákonarbók* dictus voces adhibet *Odal* et *Odalsvitni* (vide *Erfdatal* 2 c. et *Landabr.* 1 et 8 capp.) sed reverâ nihil amplius de jure agit *Odelico*, nec de illius natura, etsi tam leges *Haconis Adalsteinii*, quam *Magni* regis *Gulathingenses* libr. *Landabr. b.* et vetustiores id exactius exhibeant. Sic *Magni* regis *lex Gulathingensis Landabr. b. 2. c.* ad *jus Odelicum* fundi cujusdam, acqvirendum, ejusdem profapiæ sexaginta aut plurium annorum possessionem exegit; *Odelicis* præterea annumerans prædium "*er þrír Lángfedgar hafa átt og komid undir hinn 4da samflytt*;" Præfatio codicis *Jónsbók* mentionem quidem facit fundorum *Odelicorum* eorumque juris retractus. Vox *Odal* præterea occurrit *Kristindómsb. c. 3*, *Mannhelgisb. c. 4*, *Arfatökur* capp. 1 & 4 ullo tamen sine præcepto quid ad *jus Odelicum* fundi obtinendum vel modum prædia re- luendi exquiratur.

Jus quoddam retractus congruenter cum antiquiore jure islandico, *Grágás* nempe et

Járnfíða, *Landabr. b. c. 1* præcipit, codex *Jónsbók*, nullo tamen juris *Odelici* habito respectu, cum unumquemque, etiam non *Odelicum*, retrahendi fundum jus concedat, ideoque ceu jus *Odelicum*, variis quippe angustisque admodum circumscriptum retractus periodis, non est considerandum. Sic ex *Landabr. cap. 1* minorenni jus competit olim proprium reluendi fundum, quem tutor eo minorennem vendiderit, intra decem annos, ex quo præsens maturam, five viginti annorum contigit ætatem, nisi debiti hæreditati incumbens, alia non fuerit solvendi, vel ipsius minorennis prospiciendæ sustentationis ratio. Sic (ex c. 2 ibidem) proximo migrationis tempore, ex quo senex 80 annorum aut lecto affixus lethali, prædium sine majorennum hæredum venia vendiderit, hæredi hoc retrahere licet, quod prius legis præceptum codicis *Grágás Erfdatalsh. 18 c.* ceu fundamentum agnoscit, nihil cætera de jure *Odelico* continens.

Nulla igitur apparet ratio, cur jus retractus, *Odelici* tantum fungi possessione circumscribatur, jure islandico, quod nihil de

Odelico jure præcepisse videtur, etiam reservando, proximis consanguineorum jus retractus omnium in genere prædiorum, angustis admodum circumscriptum limitibus, in familiarum tamen qualemcunque conservationem, uti supra p. 39—42 demonstratum, excepto tantum jure minorennis supra memorato, filiique natu maximi prædium principale reluendi, quod etiam nepoti ad certa propatruorum prædia reservat *Erfsdats* c. 1. sine ullo juris *Odelici* aut usucapionis respectu, etsi hoc quoque minorennium jus edicto d. 14 Jan. 1771 jam arctius cohibeatur. Sic hypothecario jus competit, aliis venditum, illi vero ante in hypothecam datum prædium retrahendi intra duodecem menses (*Landabrigdab.* 11 c.); idem quoque ei, qui jure tantum gaudet *protimiseos*, quod etiam antiqua lege *Járnfida* et simile quid codice *Grágás Landabrigdab.* 14 cap. fuit cautum. Nulla vero juris *Odelici* vestigia hi produnt loci. Nec aliud vox *Odal* in confirmatione *Magnæ sententiæ* (*Stóradóms*) d. 1565, quam in genere prædia denotare videtur, a publicatione bonorum ob crimen incestus excipiendo *Odal &*

Erfdagóts, quo nomine prædia rustica, nullo etiam jure Odelico onerata, jure islandico communiter veniunt, v. gr. edicto d. 15 Apr. 1776, §. 9.

Integrum verò, vel saltem dimidium hic supra p. 36—38 depromptum caput, ut audit, *Odelicum*, nostrates codici *Jónsbók* consulto exclusisse his propriam juris *Odelici* averfactionem abunde testatur. Nec multa post editum de jure retractus et oblatione prædiorum proximis consangvineorum edictum d. 29 Nov. 1622 animadvertimus exempla hujus inter nostrates usus, nec crebra, etsi nonnulla, recentiore unquam extitere ævo, etsi vendendorum prædiorum oblationes edicto d. 10 Dec. 1646 & Rescr. 25 Apr. 1652 denuo fuerint inculcatæ. Raræ quoque admodum reperientur, si vel causarum ad generale Islandiæ dicasterium provocatarum elenchum per integri seculi temporis cursum perlustremus, quæ de jure retractus gentilitii versatæ fuerint causæ, rarissimæ tamen islandicæ ad supremum regni appellatæ tribunal, vix unicâ vel duobus plures. Nec, ut supra p. 130 annotavimus, priusquam Anno 1776, re-

scripto nimirum d. 28 Mart. e a., edictum d. 14 Jan. 1771 in Islandia fuit proclamatum, eoqve simul juris Norvegici de jure retractus gentilitii primum introducta sunt præcepta, etsi nonnulli antea ullo sine titulo, præsertim post editum d. 14 Jan. 1771 hoc de jure edictum, id statim exercere non dubitaverint; non tamen aliæ in jus nostrum Odelicum postea redundavere mutationes (cfr. p. 130).

Observandum est præterea, nec *usucapionem*, s. *præscriptionem Odelicam*, nec ullam in genere certis codicis *Jónsbók* præceptis definitam esse *usucapionem*, viginti enim annorum, quam tantum *Landsleigub.* 26 c. ceu justum usus et fructus exquirat titulum, ea saltem ratione circumscribitur, quod nemo hujus jus probet dominii, cui probationi nullum definitum est tempus. Nec debitor præscriptione alterius, ceu omni solutus ratione, viginti annorum debiti erogatione, liberatur juxta præceptum *Kaupab.* 8 c., cum creditori, his etiam elapsis, debitorem cogere liceat, juramento purgatorio se debito liberare. Recessus quidem *Christiani III*ti §. 50 *usucapionem* viginti annorum, si modo res, de

qua contenditur, possessori non fuerit oppignorata, vel beneficio usus vel fructus concessa, justum possessionis titulum edixit, rationibus vero §. 18. No. VI. allatis inducitur iudices, *Recessum* hunc, ut legem Islandis non propriè scriptam, verum *subsidiarium tantum* jus in causis islandico codice non definitis, nihil hujus de usucapione præceptis exactius hic imperasse censuerunt, nec igitur in causis de præscriptione, sive *Odelicæ* sive alius possessionis eum unquam agnovere normam.

Viginti tamen annorum *usucapionem*, vix ultra præcepta juris islandici, sive *Fönsbók, Landsl.* 6. 26 c., indubie intelligit edictum de desertis inhabitandis prædiis d. 15 Apr. 1776 §. 5, numero annorum possessionis licet non definito, prout hic edicto d. 14 Jan. 1771 de usucapione et præscriptione Odelica fuit determinatus *).

Singularem prorsus *centum annorum usucapionem* juri addidit islandico lex muneris gerendi Episcopis Islandiæ data d. 1 Jul. 1746

*) Edictum d. 5 Apr. 1811 Islandiam adhuc ignorare diximus p. 117.

§. 16, respectu templorum et piorum corporum *), usucapionis vero temporis immemorialis, capita 52 et 59 libri *Landsleigub. (Fönsbók)* de fundis universitatis, exhibent exempla **).

*) Hæc usucapionis species, nomine longissimi temporis jure islandico certe discerni meretur, ut contermina temporis immemorialis usucapiendi. Laudata quoque lex d. 1746 congruenter satis cum celeberrimorum Jurisconsultorum doctrinâ, v. gr. illustrissimi *Hartigkarlii* (*Private Rets 2 D. 1 B. p. 229*) problema: *utrum res piorum corporum alterius præscribantur usucapione?* affirmative resolvere videtur, ita tamen ut centum annorum superet possessionem, cum articulus laudatæ legis 16us jubeat: "Men fremkommer nogen med langvarig Hævd over 100 Aar, eller og saadanne Breve og Documenter, som klarligen udvise, at nogen Ejendom, Rettighed eller Qvilder uløvlig er Kirken frakommen, som (forbemeldte) *Maldagebøger* tillægge dem, eller og fiden den Tid dem er bleven tillagt, da skal vores p t. Stiftamtmand og vedkommende Biskop med nogle fornuftige Mænd, først kiende paa den samme Hævd, eller det fremlagte Document, om det er rigtigt, førend derefter maa dømmes."

**) "Svo skulu Aðmenningar vera sem ad fornu verid hafa"

Fallitur ergo Nomophylax *Sveno Sölvi*.
(*Tyrone Juris*), nov. edit. Ao. 1799 p. 123-
124 No. 1—4, negando *regis, templorum,*
minorennium et *absentium* possessiones alte-
rius usucapione posse præscribi, cum allegata
lex gerendi muneris episcopalis d. Ao. 1746
probet contrarium, et præterea articulorum,
quos ille laudat, codicis norvegici, nimirum
3—12—2, 2—21—1, 2—19—5 et 5—3
—4, nulla hic sit auctoritas, ne quidem ul-
timi hoc respectu, post introductum edicti d.
14 Jan. 1771 §. 1, 3, 4, præceptum, quo
Landabr. b. c. 1, decem annorum jus retrac-
tus minorennibus, ex quo reversi sunt in pa-
triam, et maturam attingere ætatem, concessum,
nunquam vero, ut *Sölvius* l. c. docet triginta
definitum annis, arctioribus circumscribitur
finibus, ita ut nullum reliquerit dubium mi-
norennium et absentium jura ordinario alte-
rius usucapionis tempore præscribi, definita
tamen lege *Landsleigub. 26 c.*, respectu ibi-
dem enumeratorum.

f. "tempore immemoriali" denotare videtur, cui
saltem contermina, vel omnino annumeranda
est supra allegata centum annorum usucapio.

Denique non erit reticendum edict. d. 8 Jan. 1635 nec non Rescr. ejusdem dati, severe interdicens vel Satrapam vel præfectos inferiores donatione fundorum corrumpi, ut colonos adjuvent causas obtinendi, de quo rex certior factus, præfectis ideo *prædia* et *Odal* emere interdixit, ubi vox *Odal* fundos tantum denotat nullo juris Odelico habito respectu, quod tamen notabile edictum *Mödruvallense*, ita dictum (*Mödruvalla-Réttarbót*), *Haconis* regis datum Ao 1313 *) quodam modo innuere indubium est, neque id mirum, cum primitus fuerit Norvegis lex, Islandis vero demum post confirmationem omnium *Haconis* edictorum à *Christiano II*do Anno 1514 datam, eas simul his leges jubentem, (cfr. p. 100); usum vero illius in Islandia tantas et maxime memorabiles de jure Odelico procreasse lites, ut rex *Fredericus IV*tus post plures contrarias prorsus de landari edicti in Islandia valore latas judicii generalis sententias id ceu adeo exosum nostratibus, ut cogno-

K 2

*) Quid vide collect. *Ketillian.* sub Ao. 1507 p. 108, alterum quoque ibidem p. 126.

mine *Réttarspillir*, etiam Rescripto d. 10 Maii 1704 à reliquis discerneretur, tandem edicto d. 15 Maii 1711 jussit exinde omnino irritum, majorum nostrorum *juris Odolici* aver-
sationem luculenter ultro demonstrat.

49. Programma regium d. 24 Mart. 1662 de homagio sive sacramento Islandorum regi *Frederico IIIto* ejusque hereditario et absoluto imperio præstando, maximi certe fuit momenti, non tantum ipsius regiminis formæ proclamans immutationem, verum quoque omnium antiquarum legum, jurium-
que et privilegiorum Islandiæ, quatenus absoluto adversarentur, vel saltem minus convenirent, imperio, de qua plura infra No. XII. §. 24 animadvertere apta dabitur occasio.

50. Nec multis edictorum, etsi magni admodum momenti, recensendis, hic immo-
rabimur, exiguam tantum commutationem *juris civilis islandici* jubentibus, veluti de *jure indigenarum* d. 15 Jan 1776, quod tamen, *nec ipsa lex regia* d. 14 Nov. 1665, in Islandia, quantum equeidem suo, fuerint proclama-
mata, neque N. L. 1. 1 capiti ullo edicto in Islandia data sit publica auctoritas, quod ta-

men non impedit quo minus ejusdem incolæ his teneantur legibus, quippe quorum majores solemne sacramentum regi *Friderico III*to, die 28 Jul. Anno 1662 *) in conventu *Kópavogensi* intra Toparchiam *Gullbringensem* præstiterint, quo pro se suisque posteris fidam devotamque absoluto, hæreditarioque regis imperio sponponderunt submissionem et obsequium, renunciatis omnibus antiqui juris, huic quodammodo repugnantibus privilegiis; hoc sacramentum quamquam ab universis Islandiæ dictum fuit ordinibus, editæ hæc de re stipulationis sacramentalis fidum in ipsa hac insula vix habetur exemplum, neque judiciorum albis reperitur insertum, neque pernotum est satis, licet apographum hujus quoddam, sine die et anno, legatur in collectione *Ketilliana* T. III. p. 88.

69. De rescriptis *jus Odelicum Norvegiæ* et Ordinem successionis ab intestato nec non modum familiæ herciscundæ &c. ad codicis Norvegici normam hic desinentibus, quod

*) *Hist. Eccles.* T. III. p. 455.

ad nostrum attinet thema, et quod jam satis est diximus supra p. 130, posterioris tamen argumenti respectu bene notandum est: Islandiam permulta recentiorum, quæ N. L. 5—2 capiti aliquid derogavere vel surrogavere edictorum adhuc prorsus juridice ignorare præcepta, nec non cætera juris *norvegici* de *minorenibus, tutoribus, curatoribus et ephoribus tutelaribus* &c., cum N. L. 3—19 capitis nulla jure islandico sit auctoritas, nec hujus unquam aut recentiorum subjunctorum eidem edictorum, Islandis præcepta fuerit observantia, neque publica adhibita promulgatio, quod et de N. L. 1—21—12, 13 eadem valet ratione.

Discrimen inter jura obligationesve minorennum et majorennum, quale jus Danico-Norvegicum id exhibet, diversum prorsus jure comperitur islandico. Hoc enim utriusque sexui annum 20um majorennitatis statuit terminum *), quem leges Islandis exinde late

*) *Jónsb. Erfdat.* 15, 20—22, 26. *Framferslub.* 1 et 4. *Qvennagipt.* 2. *Kanþab.* 10 et 24. Edictum *Erici* regis d. 1290 permittit *viðno viðneqve* infra

hactenus non variavere. Danico-Norvegica etenim edicta, juxta legis horum regnorum tenorem jura, obligationesve minorennium, exactius definientia, etsi nonnulla Islandis sint transmissa, prouti d. 26 Oct. et Progr. d. 14 Dec. 1804, non in hac insula sunt exercenda, ceu vario respectu huic inconvenientia, et talia, quæ juris islandici præcepta de majorennitæ utriusque sexus non immutent, nec illo modo ad alias applicanda causas, quam quæ viginti annis juniores respiciant, si modo ullus horum hic foret usus. Impuberem *sedecem annis minorem* s. "ómaga" pupillum censent *Jónsbók Arsat. c. 21—22 et Framfærslub. 1 cap.* talem, qui *proprium acquirere nequeat victum*. Majori vero *sedecem annis*, etsi plus valeat, etiam nomen et jura *ómaga* sive minorennis usque inde ad

viginti annos bonorum administrationem; alterum ejusdem, incerti tamen dati, nec non famosum *Haconis* regis edictum *Mödruvallense*, Anni 1313 (cfr. p. 147) declarant juvenem (aut virginem) viginti annorum, sive majorennem, qui *viginti numeravit ætatis noctes sanctas*. (*Fólanatur*) vide collect. *Ketill. T. I p. 128.*

viginti annorum ætatem competunt, nec juni-
 ori bonorum committitur administratio, nisi
 viduo viduæve, ut nuper annotavimus, sed
 eo ætatis provectis omnia majorennis, tam
 juveni, quam fœminæ competunt jura, ex
 præceptis *Frams. b. 4* et *Quennagipt. 1—2*
 cap.; neque juveni licuit juniore aut tutorem
 agere aut matrimonium inire. Cæterum
 nomine *ómagi* veniunt omnes, tam pupilli,
 quam senes vel corporis vel animi ægra labo-
 rantes valetudine, et in genere aliorum sub-
 missi tutelæ, v. gr. *Frams. b. 1. Mannhelg.*
 8 cap.

Pauta, quæ præcipit codex *Jónsbók*
Arfat. 19—24, Landabrigdabr. b. 8—12
capp. Kaupab. 22 c. e. f. p. de tutela, curatela,
hæreditatum administratione, jure pignoris &c.
 jam nostri ævi necessitatibus parum sufficiunt,
 desiderata adhuc lege de instituendis albis fide
 dignis hæc omnia legali modo et ordine com-
 prehendentibus summaque eorum moderami-
 nis cognitione. Talem vero urgentem ag-
 noscunt necessitatem præmissæ Rescripti regi-
 commissorialis d. 23 Apr. 1802 ad Islandiæ
 collegium judicii generalis s. superioris, ju-

bentis eos de his insulæ convenientem condere rogationem, cui præcepto illico fuit obtemperatum. Lex autem talis, dum desideratur, *jus nostrum islandicum* magno certe vitio laborare juste censebitur.

Denique non erit superfluum hic animadvertere successione ab intestato et familiæ heriscundæ rationem ex præceptis Rescr. d. 17 Febr. 1769 et N. L. 5—2 cap. variis in Islandia subiectam esse exceptionibus, cum ibidem N. L. 5—4 capitis nulla sit auctoritas, plena vero *Jónsbók: Arfatök.* 28 cap. et *Framf. b.* 8 cap. de donationibus, quocirca etiam *Arfat.* 19 caput interdum erit applicandum.

79. Ex numerosa satis copia recentiorum edictorum, rescriptorumve, vel Islandiæ gubernationis, vel ejusdem commerciorum, vel juris islandici et in specie criminalis systemata insigniter immutantium, quorum nonnulla Daniæ quoque sunt leges, hæc pauca excerpere jam sufficiat: Edictum d. 3 Maii 1650 et Progr. 4 Maii 1778 de jure litoris in Islandia, ceu insigne libri *Rekabólks* additamentum. Foundationem ergastuli islandici d. 3

Mart. 1784, edict. d. 20 Febr. 1789, Rescripta d. 25 Jul. 1808 et 3 Maii 1816 diversa iubentia juris criminalis principia, singularissimum tamen Progr. d. 24 Mart. 1786, quod, ceu lex Islandorum specialis, cui recentiore non sit derogatum edicto d. 20 Febr. 1789, dum consideratur, inter *pœnam furti irruptione* in habitacula patrati jure danico et hoc islandico definitam, penitus tollit analogiam juris, si quorundam judicum comprobentur placita, illud programma ad reatum gravissimi ob furtum irruptione commissum supplicii, nec exquirere noctu id fuisse patratum, nec ut in habitacula, sed in aliquam tantum domum, aliis propriam, casam licet vel pergulam solitariam, remotam etiam ab ædibus inhabitatis, et quidem multo die sit irruptum, nullo præterea habito respectu, sive, vel infirme clausas recludendo fores, sive cæspite quodam tecti remoto, ullis an nullis in defensionem munitus instrumentis irreperit fur. Sæpius hoc, cum jure Danico male analogum, nonnullorum placitum, his potissimum nittitur argumentis: laudatum Programma d. 1786 nullum irruptionis, noctu,

interdiu hic fecisse discrimen, nec expressione legis *Folkes Huse* aliud intelligi, quam *cedes hominibus proprias*, cum editum d. 4 Mart. 1696 non sit Islandis lex promulgata. Tanta vero tamque lubrica legum anomalia vel ambiguitas, etiam *vitiis juris islandici* non immerito forte annumerabitur.

Programma d. 18 Aug., edita d. 17 Nov. 1786, 13 Junii 1787 et 11 Sept. 1816 statum commerciorum prorsus immutasse, introducto præterea N. L. 4 — 8 — 1, et *jure Cambiali*, unacum pœna *dolosi usus falsæ mensuræ et libræ* ex ejusdem codicis præceptis, edito d. 18 Jun. 1784, dudum diximus p. 130.

Insignes justitiæ administrationis emendationes, edito d. 3 Jun. 1796, nec non institutorum ad transigendas lites communem utilitatem, editis 10 Jul. 1795 et 20 Jan. 1797 procreatas, hic uberius demonstrare omnino supervacaneum duximus.

Edita d. 17 Jul. 1782 de modo decimandi et 16 Julii unacum regio decreto ejusdem dati 1817 de Taxatione annua magistrali *Capituls-taxt* dicta, exinde in Islandia consti-

tuenda magnam computationis et modi decimas, publicaſque erogandi tributa, a Statuto decimali *Giffuri* episcopi et *Jónsbók Þegn-skyldub.* 1 cap. recentioribusſque ediſtis et decretis, videlicet Reſcr. d. 21 Apr. 1619, 15 Maii 1705 &c. cfr. §. 22, diverſitatem in-injunxerunt, de quibus tamen inter Jurisconſultos plura verſantur dubia. Reſcr. d. 26 Junii 1782 abrogatione *excommunicationis* *majoris* maximam naſtum eſt celebriratem. Reſpectu denique peculiaris modi procedendi et juris-dictionis in *omnibus cauſis cameralibus* et *ex tributis conſumptionis* oriundis, quæ *prima inſtantia* a judicio generali Islandiæ ſ. ſuperiore ſunt dijudicandæ, ſeſſionibus extraordinariis, reſcriptum d. 28 Aug. 1789 inter gravioris momenti imperata referri meretur.

§. 23.

XI. *Templorum Libros Daticos* (*Mál-daga*) lex gerendi muneris episcopalis d. 1 Jul. 1746 §. 16 juſſit tam magiſtratui, quam tribunalibus legem in omnibus, quæ de illorum juribus aut poſſeſſionibus verſantur cauſis; reſpectu vero inventariorum, ornamen-

torum & instrumentorum eundem tribuit valorem ecclesiasticis episcoporum post reformationem indicibus. Horum igitur *librorum daticorum* auctoritatem rex edixit legitimam:

19. Pro Dioecesi *Skalholtensi*: Episcopi *Vilchini*, d. Ao. 1397, cui Rescriptum d. 5 Apr. 1749 subjunxit: episcopi *Gislonis Jonæi* d. Ao. 1575.

20. Pro *Holenfi* Dioecesi: a) Episcopi *Jonæ Erici Calvi* (qui hac lege mendose *Thyrechson* appellatur) d. Ao. 1360. b) Episcopi *Petri* d. Ao. 1394. c) Episcopi *Auduni Rusi* d. Ao. 1319 *). d) Episcopi *Olai Rögnvaldii* d. Ao. 1461 et Pastoris cujusdam *Sigurdi*, post reformationem concinnatum; quorum omnium utrum adhuc authentica supersint exempla, necne, difficulter probabitur. Quomodo vero templorum, contra horum librorum documenta, vel usucapione centum annis majore præscribantur jura et possessio-

*) Annum quidem lex hæc regia exhibet 1398, cum vero *Audunnus* episcopus *Norvegiam* petierit Ao. 1320, ibidemque in Febr. seqv. anni fati functus, concinnatum esse oportet ante, vel circa 1319.

nes, vel aliis probationibus, docuimus pag.
144 — 145.

§. 24.

XII. *Antiquis judicii generalis nonnullis sententiis et statutis*, quatenus recentioribus edictis illis non est derogatum, ipse codex *Jónsbók* vim legis tribuit.

Paradoxa licet primo intuitu hæc videatur thesis, nihilotamen minus recta probabitur, ut antiquiori innixa juri. Nam antequam Islandia Norvegico parere cæperat sceptro, propriis hæc parva respublica gubernabatur legibus, *Grágás* nimirum, *juribus ecclesiasticis* et Statuto *Gissuri* episcopi decimali. Ipso vero submissionis actu Islandi sibi stipulabantur solummodo *islandicis regi legibus*, spondentes contra invariabilem fiduciam Norvegiæ regi, eiqve tributum et obsequium præstare, non tamen jure ullâ sine restrictione leges ferendi ad eum solum delato. Historia videlicet *Arnæ* episcopi, c. 29 nos docet, incolas Anno 1281 tum dudum regio subditos imperio, Legato *Erici* regis *Lodino Lepp*, receptionem codicis *Jónsbók* ullâ sine exceptione,

in iudicio generali exposulanti, respondisse:
 "ad þeir mundu þad ei giöra, ad tapa svo frelsi
 "landsins." "Rómadi almúginn, ad ómögu-
 "legt væri, ad vera undir hvörjutveggja, 40
 "óbótamála, er í bókinni stóðu og 35 banna,
 "er í brefinu vóru." 3: "*Eos tali modo pa-
 triæ libertati non renunciaturus.*" "Populus
 proclamavit: impossibile esse codici legum,
 40 crimina inexpiabilia declaranti, et literis
 (archiepiscopi) 35 anathemata continentibus,
 simul obnoxios esse." *Arnas* enim episcopus
 literas Archiepiscopi *Jonæ*, novum probabi-
 liter ejusdem jus ecclesiasticum Islandis ob-
 trudentes, prout *Bergis* factum anno præce-
 dente, jam palam recitari curaverat *).

Potestas itaque regum eo saltem respectu
 inde usque ad absolutum eorum imperium
 admodum erat circumscripta. Probat scilicet
 historia patriæ, *Arnæ* imprimis episcopi,
 huncce virum duorum legum codicum, *Járn-
 líðu* nempe et *Jónsbók* receptionem in Islan-
 dia valde difficilem reddidisse; incolas utrum-
 que recusasse, etsi regio subiectos scepro;

*) Cfr. etiam *Hist. Eccles.* T. I. p. 444—446.

viros idcirco delectos à rege in Islandiam fuisse
 ablegatos; Prudentiam *Lodini Lepp* studium-
 que, objectiones eatenus superasse, ut codex
 demum incolis saltem non omnino invitis,
 fuerit obtrusus, ita tamen ut iudicium gene-
 rale contra hunc codicem multas ad regem
 statim detulerit reculationes, quales etiam
 contra *Járnsíðu* expositæ, hujus paullo ante
 incitaverunt abrogationem, codicis vero *Jóns-
 bókk* varias emendationes pluribus postea edic-
 tis regiis. Has ipsum rogavit iudicium ge-
 nerale, quasdam propria addidit auctoritate*).
 Immo ipse codex *Jónsbók*, *Píngsb.* c. 4. tale
 huic iudicio concessit jus, *omniaque lege vel
 omnino non, vel non satis dilucide descripta
 ex æquo et bono decernere et regulare, sive
 statutis in posterum cavere.* Si dissenserint
 iudices Nomophylacis prærogativa sententia
 controversa dirimeret suffragia. Hujus de-
 creta et sententias nemini, neque ipsi regi nisi
 prudentissimorum virorum uso consilio, licuit

*) Vide v. gr. *statuta* 15 & 16, regiis edictis ad
 calcem vulgati codicis islandici addita; vel
 13, 15 & 16um ad calcem danicæ versionis.

immutare, etsi vel injustam tulerit sententiam, constituti quippe "auðtoritate lege superiore" ibid. c. 9. "þýlad hann er yfirskipadur lögin" leges nimirum, interpretaturus, emendaturus, immo quoque rogaturus (cfr. *Mannhelg. b.* 2 cap.). Hinc omnes incolæ usque ad absolutum regum imperium, immo (ut docuit doctissimus *Johannes Erici**) ad exitum usque seculi 17i universas consultationes et demonstrationes publicos usus respicientes, generali primum judicio insinuavere, cum ipsi etiam Satrapæ hujus Collegii deliberationi commiserint plurima, quæ necessaria duxerint præscripta, rogationes legum, sive latarum, si opus fuerit, immutationes, de quibus demonstrationes statim vel ad regem vel ad Satrapam hoc detulit tribunal; alia ipsi quoque reges ejusdem mandavere deliberationi, sententiis præterea ipsius et sæpius respectatis et comprobatis, partim expresse, partim tacite, cujus exempla sistunt (*Stóridómur*) magna sententia d. 1564, *Bláskérsdómur* d. 1640

*) *Arnesens Rettergang* c. 13 (quod *J. Erici* est)
P. 456—457.

& pl. Edictum præterea regis *Haconis* codicis *Jónsbók þingsfararb.* capiti 6to insertum, huic iudicio generali commisit *Statutum* de captura vulpium condere, et sic pl.

Hinc est, quod varias iudicii superioris de edicti *Mödruvallensis* vel nullo, vel aliquo saltem valore in Islandia, etiam post ejusdem unacum cæteris *Haconis* regis edictis Anno 1514 à *Christiano II*do editam confirmationem, ut nuper memoratum p. 81, reperimus sententias, quarum una, nomine *Spialdhagadómur* insignita, ut lata in prædio *Spialdhaga* intra Toparchiam *Eyafjardensem* Ao. 1495, *Haconis* laudat edictum, huic concedens tribunali "rogare leges, vel ab ipso rege "condendas non sine consultorum virorum et incolarum consensu" *), quod et de plurium legum valore contigit. Hinc quoque variis iudicii generalis sententiis, decretis, statutis &c. legalis adhuc tribuitur valor, quem vel ipse rex nonnullis, recentiora quibus edicta nil derogaverint, tribuere videtur. Sic v.

*) Cfr. p. 96 et collect. *Ketill.* Annum 1507 p. 115—119.

gr. *tributum donativum* ad regem sæpissime erogatur, ex præscripto solummodo sententiæ judicii generalis d. Ao. 1574 vel 1575 *), quæ hoc a toparchis et præpositis ad regem transtulit tributum, voluntariô primum erogatum circa annum 1380, reverâ ceu largitiô hos corruptura, vel saltem inducitur â perfectionibus ob culpas vel peccata leviora abstinendi. Hujus tributi erogandi modus insuper fundamentum nonnusquam agnoscit, et varias judicii generalis sententias, quarum jam manu versamur tres d. Ao. 1566, 1622 & 1623, ejusdemque *statuta* d. Ao. 1680 & 1686, post introductum absolutum imperium etiam edita, requisito præterea vel Ao. 1679 et sæpius hujus tribunalis hac de re decreto,

L 2

*) Patet itaque *tributum donativum* redditibus mulctarum, quos sibi Rex reservavit literis *Canutum Stenonis* instruentibus d. 16 Apr. 1556 non fuisse complexum nec aliquid de computatione hujus tributi statuit rescriptum d. 21 Apr. 1619, aut cuinam debeatur, verum solummodo quibus expendatur rebus. Cætera laudatæ judicii sententiæ et statutis, ceu fundamento innituntur.

nec alia lex hoc tributum, regi jam debitum, unquam irrogavit, quod idcirco vario expenditur modo, in toparchia tamen *Gullbringensi* a communi saltem admodum diverso.

Antiquæ quoque consuetudini, sententiis demum judicii generalis, videlicet Ao. 1590, 1596, 1599, 1654, 1661, 1669, 1672, 1678 et pluribus sæpius confirmatæ, alterum quoque tributum, regi jam solvendum, originem debet, nomine *Mannatalsfiskar* insignitum a piscatoribus, præsertim intra toparchias *Gullbringenses* et *Snæfellsnesenses* victum quærentibus, si modo domicilia extra illarum habeant fines, forsque capturæ in priore numerum 60, in posteriore 30 piscium numerum excedat per integrum hiemalis piscationis tempus, quo tamen tributo, in priore ad erogationem 6, in posteriore 4 librarum piscis arefacti definito, famuli præfectorum publicis muneribus, viduarum, vel scabinorum antea munere functorum sunt exempti jussu regio d. 9 Apr. 1781 et 13 Jun. 1787 *).

*) De origine hujus tributi, legi quoque meretur collectionis *Ketillianæ* T. III. notula p. 92-93.

De æstimatione nummorum uncialium ad tributa regia aliosque redditus expendendos, eo gravioris momenti sententia judicii existit generalis d. Ao. 1608, quo majora hoc 190. seculo de talium justâ erogationis ratione ex præceptis Codicis *Fónsbók* vexata sunt dubia, nec ullum regium hæc penitus sustulerit edictum.

Prolixo satis plurimum *consuetudinum* recensu jam superfedebimus, Jurisconsulto Islandico admodum licet sint necessariae, ad hunc obscuri juris islandici labyrintho explicandum, præsertim quod ad publicæ disciplinæ, pauperumque attinet curam, de quibus regię cum plerumque fileant leges, plurimi præfectorum, vel nostro tempore sanctissimo legislatorum fungi munere non hæsitaverunt, absurda sæpe nonnulla et incongrua prorsus cum antecessorum principiis, ceu normas præcipientes publicæ utriusque curæ. *Statutorum* igitur et *antiquarum* judicii generalis *sententiarum* magnus certe foret usus, ut indubiæ fere auctoritatis ad diem usque 28 Jul. 1662, cum ordines *Islandorum* omnes, absoluto sub-

missi imperio, antiquis eorum privilegiis et juri de legum rogationibus et receptione exinde consultandi, renuntiavere, de quo supra, nec non p. 96 quod jam satis est, diximus, si modo authentica talium *antiquioris ævi statutorum, sententiarumve*, vel saltem fida daretur collectio, cum ipsa lex, hæc licet variis pro diversa temporis ratione nitantur principiis, Rescriptum videlicet d. 19 Febr. 1734, ex antiquis statutis potius, quam jure norvegico decerni jusserit causas, de quibus jure islandico nil fuerit definitum, quemadmodum Rescr. d. 11 Maii 1708, tale quoddam *fatrapæ statutum* d. Ao. 1596 ceu legem agnovit, variis præterea rescriptis v. gr. duobus d. 14 Apr. 1688, nec non d. 18 Jun. 1717, 29 Maii 1719, 16 Maii 1760, §. 4 &c. fit cautum, eas dijudicari "*prout moris fuerit*," "*pro usu moreque recepto*" "*jure et more islandico*" "*pro insulæ conditione*" novasque leges "*cum islandico more et consuetudine congruas*" rogari, ultimum imprimis rescriptum conditores novæ legis islandicæ hujus rogatione "*a communi usu et consuetudine vetat discedere*" e. s. p. Cum denique

superiorum hujus insulæ judiciorum decretis tantum, vel Anno 1817, tribuatur ponderis, ut ecclesiastici etiam conventus synodalis decretum, rectius monitum episcopale d. Ao. 1751, ejusque modi plura islandico recepta usu, *antiquis islandicis plenæ adhuc auctoritatis annumerentur legibus, ex præcepto Rescr. 19 Febr. 1734 **), quæ, ex responso magistratus, ceu fundamenta novæ legis tributa insulæ famulatio irrogantis, videlicet Rescr. d. 21 Maii 1817, fuerunt adoptata, pensi nimirum diurni Pastoribus, et dimidiæ candelarum pensionis templis erogandæ, si modo bonis, 60 aut pluribus ulnis æquivalentibus 3: antiqua ratione et ex sententia judicii generalis d. Ao. 1608 duobus nummis uncialibus, gauderent. Actis tamen decretis et sententiis islandicæ synodi ecclesiasticæ æquam judicii generalis usque ad annum 1662 (cfr. p. 96), nulla lex tribuit auctoritatem, nec ullum jus novas rogandi, multo minus sancienti leges, nequidem de iis consultandi. Neque ullum talis synodi affectus, ut partibus, quorum in-

*) Vide *Collegial-Tidender* 1817, p. 877—879.

terfuit, in propria causa suffragium de ipsorum redditibus iuste competitivisse videtur *).

*) Nullum hucusque edictum, conventus clericorum islandici, usu loquendi, *synodi generalis* nomine insigniti, sententiis vim tribuisse legis nec ullum præsenti ejusdem formæ justum omnino comperimus dedisse titulum. Hoc quidem judicium Islandis in usu fuisse tam ante, quam post reformationem Dr. F. Johanneus asseruit (*Hist. Eccles. T. III. p. 609*). Hujus vero post reformationem convocatio, ordinationibus *Christiani IIIi & IVti* nec non *articulis Ripensibus* etsi debeatur, præfectis insulæ ejus præcipuum moderamen mandantibus, episcopi tamen, solo cum clero, in causis mere ecclesiasticis jus dicere sibi sapius arrogare, in mixtis vero unacum quibusdam arceffitis secularibus, dimidium judicum constituentibus numerum, quo *judicia dimidiata* (*Helmiuga-dómar*) exstiterent, Satrapa tamen vel præfecto insulæ semper deinde præfide. Episcopali vero hierarchiæ, cum hæc civilium auctoritas semper fuerit admodum ingrata, doctissimus episcopus *Mag. Brinjulfus Svenonius* d. 3 Jun. 1645 cum duobus præpositis et tredecim parochis memorabili satis lata sententiâ hæc *judicia dimidiata* prorsus abolere sibi arrogavit, constituendo simul omnes clericos, causasque ecclesiasticas &

Ex præcedentibus facile apparebit, gravioris sane momenti Jurisconsulto islandico

Præfecto insulæ, episcopo et uno tantum præposito, cui talium proprie competierit jurisdictio, exinde dijudicari (cfr. *Hist. Eccl. T. III. p. 657—664*). Hæc judicii sententia, ulla sine regia confirmatione, vel longo post reformationem tempore, vi legis usu invaluit, ita tamen ut abusus hierarchicus postea sibi adsumserit multitudinem cleri ad annum synodum arcessere, omnesque hujus affeclas jure suffragiorum donare, sine ullo justo titulo, quem nec formalia processus ex præscripto codicis norvegici, heic post 1718 et speciatim Refer. 2 Maii 1732 & 19 Febr. 1754 injuncta, neque N. L. 1—2—12; 1—3—11 vel 1—6—7 talis Synodi conferunt affeclis. Tam anceps abusus ex pluralitate suffragiorum juris minus peritæ multitudinis cleri, jus dicendi, nonnihil hujus dicafterii auctoritati & publicæ forte derogavit fidei. Lex igitur muneris episcopalis gerendi d. 1 Jul. 1746, §. 23, 24, Edict. 3 Jun. 1754, Literæ Cancellariæ Dan. d. 31 Mart. 1787, etsi quædam de præsidio tantum hujus synodi ordinaverint, analogæ cum præpositorum tribunalis, jussu edicti d. 27 Nov. 1816, hujus quoque dicafterii non superflua

probari antiqva *generalis judicii statuta*, decreta, sententias et ab hoc confirmatas consuetudines, ceu legali quodam collegio representativo usque ad annum 1662, ad exercendas, interpretandas nec non rogandas leges, ubi praecepta antiquiorum desiderarentur, jure constituto, simulque horum fidam integramque collectionem esse difficulter parabilem, et denique talium statutorum, sententiarumque male analogae et vacillantiae, ut summum praeterea fugientia tribunal, dubia sane subordinatis afferre principia, paucis: *quantis jus nostrum islandicum hodiernum laboret naëvis*, quamque horum bene deliberata sit exoptabilis remotio.

§. 25.

Hujus qualiscunque dissertationis jam demum finem facere ipsius monet ratio, ne fusiore thematis nostri disquisitione innumerorum fere argumentorum immoremur animadversionibus, collectionem legum, quæ

videtur transformatio, si non dissolutio totalis, quæ tribunalis.

hodiernum constituunt islandicum jus, rudem indigestamque conficere molem, ceu commixtionem maxime contrariarum et heterogearum legum plurium seculorum & terrarum, per longam 722 annorum seriem, sive ab anno inde 1096 ad 1818, non amplius esse nostri ævi culturæ, nostræque Islandiæ usibus convenientem, abunde probantibus.

Præcepta Rescriptorum d. 14 Apr. 1688. 19 Febr. 1734 et 16 Maii 1760, novam codicis islandici rogationem ad Norvegici, quatenus insulæ conveniret, tenorem conformari, huncque in casibus, arbitraria dijudicandis sententia eadem lege saltem consuli, maximam ejusdem usus, abusus et discriminis aniam dedere. Unusquisque enim mûneri præfectus, sive mediocris sit doctrinæ et ingenii, sive æqualis industriæ et studii, et insulæ lingvæ vernaculæ, legibus, moribus, consuetudinibus, statutis, incolarumque vitæ generi interdum parum familiaris vix par erit recte discernendo, quid Islandiæ bene conveniat usibus, quid vero non. Neglecta igitur talium consultatione, vel aliis destitutus adminiculis, quoque se convertat nescius, ad Sy-

stemata juris Danico - Norvegici, etsi parum horum Dogmatum adeo diversæ convenient terræ vel incolarum indoli & vivendi rationi, illico confugit, absurda sæpe exteri (prout jam dici meretur) juris Norvegici applicaturus præcepta, eoqve ipso omnia huic conformaturus contra juris nostri expressa imperata, plurima miscet et invertit. Sæpe quoque ipsarum legum vix eruendâ vexatur analogiâ, vel etiam difficulter aut prorsus non conciliandâ anomaliâ. Non enim mirum videbitur principia Legislatoꝝum â tempore inde episcoporum *Gissuri* et *Arnæ* usque ad præsens regis *Friderici VIIi*, sive ab Ao. 1096 ad annum usque 1818, varias cum temporum culturæ, et necessitatum vicissitudinibus magnasqve subiisse modificationes. Gravissima tamen, quâ peritus etiam et religiosus quisque premitur molestia jurisconsultus, ea merito censetur, quod omni licet adhibita curâ et studio, comperiat, contentorum omnium, quæ normam muneris gerendi aut jura civiumque obligationes definiant, legum æque difficulter comparandam esse notitiam ac fida ipsarum exempla. Forte demum senex, forte

nunquam integræ earum collectionis æque carâ, ac rarâ gloriabitur possessione, ingentem efficientis molem, de quâ, si universa jurisprudentiæ Danico-Norvegicæ huic addatur feges, plurium annorum indefessum studium aptumque requiritur otium exquirendi, quidnam hodie aliquâ in Islandia valeat auctoritate, quidve ut hujus conveniens usibus, sit ibidem exercendum.

His rationibus probabiliter persuasus celeberrimus *Andr. Höyerus* etiam suo tempore „*jurisprudentiæ islandicæ studium multo difficilius, quam reliquarum terrarum Danico-Norvegico sceptro subjeotarum*” declaravit *), his quoque inducti, longâ quoque experientia convicti, hoc certe thema exactiorem mereri duximus disquisitionem, quâ *juris nostri hodierni vera eo clarius innotescat ratio, præcipuisque ejus defectis nævis*, urgens simul illius emendationis necessitas.

Si ergo, præter jam dudum supra allata, ut paucis tantum exemplis ex ingenti desum-

*) *Førefilling paa en Dansk Jurist*, 1737, p. 48.

tis copiâ, *præcipua juris islandici vitia* ultro
 probaturi, consideremus: Leges res eccle-
 siasticas et clerum attingentes, Islandiam obli-
 gantes, quam parum sufficiant nostris usibus,
 quippe quæ juri ecclesiastico *Arnæano*, re-
 formatione licet magna ex parte abolito, et
 ordinationibus *Christiani IIIii & IVti arti-*
culisque Ripensibus, libro *sacrorum rituum*,
 edictisque specialibus, singulares tantum N.
 Legis articulos et præcepta hic injungenti-
 bus, in specie de anno *gratiæ ecclesiasticorum*
Æt., solis fere innitantur. Si præterea de-
 fectum legis redditus incertos utriusque fere
 ordinis regulaturæ, cum nequidem N. L.
 1—23 capitis jure concedatur norma, quod
 Rescr. d. 14 Apr. 1759 abunde comprobat,
usum et consuetudinem multo magis aperte con-
 firmans; neque edicti formula d. 11 Junii
 1788, cujus usum Literæ Cancellariæ regiæ
 d. 7 Maii 1791 Islandis expresse vetant, ju-
 bendo simul antiquiora edicta ibidem non am-
 plius hæc de re observari, quæ et pauca exstant,
 et paucos prorsusque singulares remunerant
 actus officiales, iis miserrimam insuper afflig-
 nantia mercedem, v. gr. Rescr. d. 14 Apr.

1759, edictum d. 15 Apr. 1776 de *Conductionibus* §. 9, alterum quoque ejusdem dati, de *prædiis desertis inhabitandis* §. 8, edictum d. 24 Jul. 1789 de ædium parochialium inspectione oculari §. 17 — 18. Solummodo actuum remunerationem et itinerum in gratiam mercatorum ex præceptis codicis Norvegici, eoque pertinentium antiquiorum edictorum postulare, præfectis muneribus permisit Progr. d. 18 Aug. 1786, etsi analogia juris inter hoc et interdictum literis Cancellariæ regiae d. 7 Maii 1791, sit difficilior concilianda. Plures exinde rogationes legis de incertis redditibus regiae danicæ cancellariæ insinuatae, sanctionem summi adhuc desiderant imperantis.

Inter præcipua juris islandici vitia pag. 92—93 notavimus hujus defectum præceptorum de *summa cognitione moderaminis tutelæ, curatelæ, hæreditatum administrationis et alborum in specie pignoratitiorum &c.* in securitatem publicam bonorum tam in genere jurium et possessionum civilium, quam in specie minorennium; præterea de *successione*

ab intestato et familia heriscundá; ætate minore et majore jure islandico; et pag. 88 lubricum quem usucapioni tribuit codex Fónsbók possessionis titulum; si vero legis de contractibus in genere, et in specie de mutuo, edictorumque de his Islandis datorum præcepta, cum recentissimis conferantur juris Danico-Norvegici, non amplius est audendum ad talia descendere pacta, nisi multis præmunito formulis, cautelisque ex ultimo hoc jure, legali licet sine titulo, mutuaris; iisdem quoque opus esse cautelis et formulis juridicis, ad plurimos vitæ obvios actus, pacta et transactiones tuto peragendas, illasque ex alieno jure mutuare molestam satis necessitatem nobis imponere sentimus antiqui vitium juris nostri, parum de his præcipientis, quippe quod fraudulentas, nostro excogitatas ævo, olim forte artes ignoraverit.

De juribus et obligationibus ex variis contractibus, de commercio et navigatione oriundis, prout: affectione sive cautione, avaria s. contributione, oppignoratione et conductione navali; obligatione Cambiali &c.

parum aut nihil codice *Jónsbók* est cautum, cujus liber *Farmannalög* exigui admodum devenit usus nostris temporibus. Legis autem Norvegicæ Libr. 4i perpauca solummodo alicujus in Islandia esse auctoritatis notavimus pag. 114.

Si vel hodiernum criminale *danico-norvegicum* magnâ adhuc vario respectu egere emendatione merito censeatur, post tantam ultimo ævo, tam gravi negotio consultissimorum virorum consecratam operam, ad finem pœnarum, securitatem nimirum publicam obtinendum, illis præsertim sceleratos abstinendo à violatione jurium societatis civilis, quid jam de ratione juris islandici criminalis erit concludendum, miserandam antiquissimarum legum islandicarum et *danico-norvegicarum* farraginem conficientis, et de talium æque incongrua analogiâ, immo passim antinomia? Hujus plurima recensere documenta angusti nimium huic dissertationi præscripti verant fines, peculiari itaque disquisitione, copiosum hâc de re argumentum et feliciori relinqvimus calamo; paucissimis tantum ex-

emplis talem analogiæ defectum jam uberius probaturi:

Magnæ quidem *sententiæ* (*Stóridómur*), quatenus huic laudatis No. V. p. 120 legibus non est derogatum, de delictis carnis adhuc in Islandia viget auctoritas. Rescripti vero d. 25 Jul. 1808 §. 11—12, etsi novem thalerorum mulctam *adulterii* prima vice commissi, octodecem vero secunda statuerint, non iisdem sublatum videtur dubium utrum discrimen quod facit *Stóridómur simplicis* et *duplicis adulterii*, quo duplices pro hoc duplice crimine irrogantur mulctæ, hoc sit abolitum rescripto, an adhuc erogandæ 18 prima, 36 vero thalerorum secunda vice, a reis adulterii, in matrimonio utrinque viventibus. De computo mulctarum præterea versantur dubia, cum magna sententia jusserit mulctas pro duplice adulterio secunda vice *dimidiâ augeri parte*, quod nonnulli ita interpretantur, ut novem tantum thaleri secundâ vice sint addendi mulctæ octodecem thalerorum pro adulterio duplice primâ vice erogandæ, adeoque secundo 27 thaleri expendendi; quo tamen

computo mensura negligitur pœnæ, et magnâ sententiâ, et rescripto d. 25 Jul. 1808 adoptata, iteratione delicti multas semper duplicare, unacum analogiâ juris, quæ nec inter præcepta magnæ sententiæ et juris danico-norvegici de pœnâ duplicis adulterii ita facile conservabitur. Neque inter leges criminales *de adulterii poenâ et stupri tertio vel sæpius commissi*, rescripto nimirum d. 25 Jul. 1808 §. 10 jubente: "*stuprum in Islandia eadem exinde pleciendum esse poenâ, ac in reliquis terris Danico subiectis sceptro.*" Cum vero stuprum primâ et secunda vice impune jam committatur, tertiâ vero, si cum tribus, diversis virginibus aut viduis intaminatæ famæ fuerit patratum, reus vel morte vel aliâ gravissima sit multandus pœna, ex præceptis N. L. 6—13—8, 9, cæterum multâ luat bonorum et carcere, si cum tribus foeminis famosis, transitus hic ab impunitate ex jussu Programmatæ d. 12 Junii 1812, pro stupro bis patrato ad gravissimam pœnam, in Islandia imprimis eo magis obstupefacit, quo levioze stuprum antea, ex præceptis magnæ sententiæ, tertiâ vice animadversum fuit pœ-

na, multa nimirum duodecem *Orarum*, æquali
72 ulnis, five duobus nummis uncialibus, et
ipsum jam adulterium juxta normam Rescr.
d. 25 Jul. 1808, primâ vice novem tantum,
secundâ vero octodecem thalerorum constet
multa, regis, præter duorum ad decem tha-
lerorum summam, justitiæ ærariis debitâ, ter-
tiâ vero operâ duorum in ergastulo annorum,
jam vero ex jussu Rescr. d. 3 Maii 1816 §. 2
arbitrariô, non tamen decem paucioribus vir-
gæ verberibus, puniatur.

Tantum permixtione legum criminalium
diversarum terrarum, sine considerato syste-
mate unicuique aptato genti, juris nostri cri-
minalis vacillat analogia! Plures tamen ex-
secutioni adulterii pœnæ obluſtantur difficul-
tates. Magna enim sententia decrevit unum-
quemque hujus criminis reum, qui expen-
dendis lege definitis multis par non esset,
quamcunque multæ residentis *Markam* five
 $1\frac{1}{3}$ nummi uncialis duobus virgæ verberibus
esse reluendam, quæ multa rescripto d. 25
Jul. 1808 §. 12 definita, juxta præcepta §. 9,
operâ publica aliis elocatâ, jam erit expianda.

Talis vero operæ elocationis hâc in insula rara dabitur occasio, quocirca adulterium primâ et secunda vice a pauperrimis impune committetur, dum ob stuprum tertiô iteratum, vitæ dispendium reo comminetur N. L. 6—13—8. Analogiæ enim juris, N. L. nimirum, 6—13—28, respectu diversorum prorsus laudati Rescripti præceptorum de multarum expiatione, nullus erit usus, cum præterea intra Islandiæ fines jam desideretur ergastulum, in quo, catenis devincto reo sit laborandum.

Præcepta Programmatiss d. 24 Mart. 1786 de pœnâ ob furtivam irreptionem in Islandia cum juris danico-norvegici male analogia annotavimus p. 154—55.

Edictum d. 18 Jun. 1784 p. 130—31 quidem diximus introduxisse præcepta N. L. 3—10—4 & 6—18—4, de pœna *dolosi usus mensuræ et libræ*, ceu speciei *criminis falsi*. Non tamen eadem reliquis N. L. 6—18 capitulis jure tribuenda est auctoritas, nequidem articulo secundo, de pœna *monetæ regiæ adul-*

teratoris, cum nulla lex illius articuli in Islandia jufferit auctoritatem, nec codicis islandici *Mannhelgisb.* 2 & 4 capp. de talis delicti pœna, abrogaverit præcepta, nec ideo hoc delictum iis sit annumerandum causis, de quibus, consulto tantum codice norvegico, arbitrariam ferre concedat sententiam Rescr. d. 19 Febr. 1734, neque demum Analogia edicti d. 22 Apr. 1778 §. 3, justum iudicibus titulum, legum criminalium pœnas extendendo adeo aggravare, ut famæ, vitæ et bonorum omnium dispendii, reum condemnet delictum, cui lex islandica l. c. proscriptionis tantum et publicationis dimidiæ bonorum partis statuit pœnam. Jubet quidem edictum hoc, d. 22 Apr. 1778 §. 3 corruptionem schedularum ærarii mercatorii pecuniam repræsentantium, puniri vitæ, famæ et bonorum dispendio, "*ceu ob adulterationem regię monetæ lege sit cautum,*" quod edicto d. 8 Mart. 1737 quoque proclamatum dicitur. Notandum vero est, nullo jure islandico corruptionis monetæ hanc statutam esse pœnam, nec talem unquam Islandis aut latam aut promulgatam esse legem; laudatum igitur §. 3 præcipue subditos Da-

niæ et Norvegiæ, quibus hæc lex fuit lata et promulgata respexisse, vel legislatorem, saltem tempore hujus legislationis fugisse, aliam jure islandico ejusdem delicti pœnam esse definitam, neque hoc articulo novam Islandis ob monetæ, sed tantum schedularum laudati ærarii pecuniam repræsentantium, corruptionem irrogasse; hæc denique cum multo plus damni et perniciiei quam monetæ corruptione regno sit metuendum, vix eandem, præsertim in Islandia, ubi parum certe monetæ adulteratæ poterit excudi, utrumque delictum exquirere videtur pœnam, neque ideo legis islandicæ remissior, sine expressâ imperantis lege, analogiâ tantum ex edicti d. 22 Apr. 1778 §. 3 desumptâ, jure erit exacuenda.

Fónsbók itaque. *Mannhelgisb.* 2 & 4 capp. edictumque *Magni regis Lagabætirs* d. 1274, quod etiam magna laudat sententia, etsi authentica illius jam difficulter probanda sit fides, proscribendos tantum et dimidia parte bonorum mulctandos jubet hujus delicti reos, ceu communissimâ pœnâ jure antiquo delictorum inexpiabilium, immo ab unoque occi-

dendos, si intra fines regni proscripti postea reperiantur, non vero ob hoc crimen falsi vitæ, et famæ, nec omnium bonorum dispendio. Nec graviolem indixisse videtur pœnam *lex Gulathingensis Mannhelgisb.* 4 cap. ubi p. 138 (editionis 1817) legimus: "*Nú hafa þessir menn fyrir giört fé og fridi, landi og lausum aurum*" et cap. VI. p. 142 ubi eadem pœna iisdemque verbis ac *Jónsb. Mannhelgisb.* 4 c. delictis nefandis (*níðingsverk* et *óbótamál*) statuitur: "*Þá fari hann útlægur og óheilagur, hafi fyrirgért fé og fridi, landi og lausum aurum*" — "*og komi aldrei í land aptur*" quo ultimo, ni obtemperaverit proscriptus morte ubiqve erat mulcandus. Se-
verior alias pœna, incongruens fuisset, cum reliquis principiis juris antiqui, quæ jam islandici sunt, v. gr. *amputatio manus vel pedis alterius*, quod caput 2 delictis annummerat inexpiabilibus, eademque definita pœnâ, olim, vel etiam hodie morte rei puniretur.

Substituta quidem videtur jure antiquo pœnæ capitali, proscriptio rei delicti cujusdam nefandi, sive inexpiabilis (*óbótamál* et

níðingsverk v. gr. *skémdarvíg*) ceu æqvipol-
lens, ita tamen, ut lex illam, ceu saltem hu-
maniolem, si evaserit reus, sæpius capitali
prætulerit supplicio, prout commodà satis
ratione, pernicioso liberari malefactore, quod,
ut eo fieret certius, licitum, immo injunctum
fuit, gravi sub pœnâ, unicuique proscriptos ubi-
vis aut occidere, aut deprehensos magistratui
puniendos tradere, præmio pro talium cæde ple-
rumque promisso*), quod unâ pro levioribus,
tribus vero pro sceleratissimis delictis constabat
inexpiabilibus**), ita tamen, ut penes ipsum
fuerit actorem, si mallet proscriptum illico in-
terficere***). Cum igitur proscriptis nusquam
in eodem regno fuerit tutum, in sylvis abscon-
diti vitam prorogare fuerunt coacti, donec tutior

*) Confr. *Grágás Vigslóða* capp. 117—119.

**) *Grettis Saga* cap. 53 "Lögdá þeir þórir þá fé
til höfuds *Grettis*, 3 merkur silfurs hvörr þeir-
ra það þókti mönnum nylunda, því aldrei
hafði meira lagt verið en 3 merkur"

***) *Vigascútu Saga* c. 3 et *Gisla Súrsonar* S. c. 22
et 23, quæ posterior historia docet actorem
pro cæde proscripti 3 *Hundrud* (CCC) argenti
(ulnarum) interfectori promississe.

exulandi daretur occasio, unde *Skógarmenn* dicti, et pœna *Skógargánga* adepta est nomen.

Hinc codici *Grágás* fuit proprium ad *Skógargáng* l. proscriptionem supplicii loco, nefandorum reos delictorum damnare, quibus, ignotum ante et fidum belli annunciando rumorem, vitæ pacisque ex gratiâ regis recuperandæ lex ipsa *Jónsb. Mannh.* 4 c. aliquam reliquit spem, præter similem antiquissimâ codice saltem *Jónsb.* non revocatâ lege, datam proscripto trium talium interfectori *). Quocirca pœna capitalis rarius antiquo prævaluit jure. Sic gradus incestus vel maxime nefandi, jure *Arnæano* c. 20, minime morte, verum proscriptione rei et bonorum publicatione erant mulctandi, immo mulctis coram episcopo sceleris expiandi dabatur copia. Ipsum etiam edictum d. 20 Mart. 1563, horum statuit pœnam proscriptionem rei, ejusque supplicium capitale (*vorde udsleger og miste Livet*), si nimirum, in regno postea fuerit deprehensus.

*) *Landnáma* Saga edit. 1774. Mantissa p. 381.

Tantam ergo tollere Anomaliam inter *Fónsbók Mannhelgis* 2 & 4 capp. de pœnâ moneræ regiae adulterationis (de exteræ enim nil speciatim nostro jure est cautum), et corruptionis schedularum ærarii mercatorii ex præcepto edicti d. 22 Apr. 1778 §. 3, summo tantum imperanti, non vero tribunalibus jure competere videtur. Quod, ut de plurimis similibus antiquioris recentissimique juris male analogis principiis, valeat oportet.

Auctiones sive *subhastrationes* bonorum ultimo quidem ævo vel judicum sive arbitrorum familiæ herciscundæ, vel magistratus auspiciis aliquo saltem usu nonnusquam in Islandia invaluerunt, nullius tamen ex præcepto legis, ideoque interdum minus anxîâ formularum juris danico-norvegici hâc de re nonnusquam observantia, præsertim respectu illarum et catalogi vendendorum, præviæ et sufficientis proclamationis, præceptique ordinis in ipso actu curæ, quam si expressâ illas Islandis indixerit lex, quæ adhuc principalis desideratur, etsi nonnulla hoc respicientia negotium nuperrime apparuerint edicta, quo-

rum ultimum d. 3 Junii 1818, saluberrimas præcepit regulas, si modo Islandiæ familiæ herciscundæ congrua lege de receptæ pecuniæ securitate, ipsiusque actus maturâ consummatione gaaderent. Hic saltem bene notandum, N. L. 3—19—20 nec ullius ibidem esse valoris, cum rescriptum d. 17 Febr. 1769 *tantum* N. L. 5—2 *cap.* de Ordine successionis ab intestato et familia herciscundâ legem jufferit, nec præterea ullâ sine restrictione, *dum subhastationes jure et usu non invaluerint*, hic exerceri posse, nec denique omni respectu et semper utiles huic insulæ censerî mereantur, ubi extrema, imprimis numeratæ pecuniæ prævalet indigentia, incolæ vero rure longo latoque intervallo diffusi severiore anni tempore, duro admodum nostro sub climate, raro vel tabulam, nedum catalogum auctionum tempestive recipere, vel ad indictum convenire possint locum, quæ peculiare rationes præter varia, quæ publicis proposuimus demonstrationibus, nec non vulgatâ nostrâ Ao. 1799 sub titulo *Gaman og Alvara* p. 12—35 disquisitione, argumentis, ambiguum sæpe et passim in Islandia, interdum vero et nonnus-

quam opportunum fatis, auctionum comprobant usum.

Jam sufficiat his paucis generalem *juris hodierni islandici*, qualemcunque dedisse conspectum, *præcipuorumque ejusdem desideratorum*, justum Islandiæ desiderium sat superque probantem horum quam primum convenientibus legibus lætari emendatione, paucis: Islandiæ naturæ et usibus, nostroque tempori bene accommodato *novo legum gaudere codice*.

